รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ 1 เรื่อง

กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

The development of horticulture (durian) of the people in sisaket province.

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

ทุเรียน:กระบวนการพัฒนาพืชสวนและความมั่นคงทางอาชีพตามแนวพุทธของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

Durian: The Process of development horticulture and career security from Buddhist of people in Sisaket

โดย

นายธยายุส ขอเจริญ

ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว

นายสมปอง ทิพย์สมบัติ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

พ.ศ. 2560

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760165

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ 1 เรื่อง

กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

The development of horticulture (durian) of the people in sisaket province.

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

ทุเรียน:กระบวนการพัฒนาพืชสวนและความมั่นคงทางอาชีพตามแนวพุทธของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

Durian: The Process of development horticulture and career security from Buddhist of people in Sisaket

โดย

นายธยายุส ขอเจริญ

ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว

นายสมปอง ทิพย์สมบัติ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

พ.ศ. 2560

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760165

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub - Research Report 1

The development of horticulture (durian) of the people in sisaket province.

Under Research Progran

Durian: The Process of development horticulture and career security from Buddhist of people in Sisaket

By

Mr.Thayayut Khojaroen

Dr.Suthat Pratoomkaew

Mr.Sompong Thipsombut

Mahachulalongkornrajavidayalaya University Sisaket Buddhist Colleges

B.E. 2560

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidayalaya University

MCU RS 610760165

(**Copyright Mahachulalongkornrajavidayalaya University**)

ชื่อรายงานการวิจัย: กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ
ผู้วิจัย: นายธยายุส ขอเจริญ ,ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว,นายสมปอง ทิพย์สมบัติ
ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
ปีงบประมาณ: 2560
ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) 2) ศึกษากระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) 3) ความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ใช้วิธีการวิจัยด้วยแบบผสานวิธี เชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ประชากรผู้ปลูกทุเรียน จำนวน 55 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงกระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ในจังหวัดศรีสะเกษ ข้อเสนอแนะสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) มีความพึงพอใจต่อการปลูกทุเรียน ในระดับน้อย 1) การได้รับความช่วยเหลือจากทางภาครัฐหรือท้องถิ่นในด้านการพัฒนาการปลูกทุเรียน 2) การติดต่อรับความช่วยเหลือกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้ความรู้ในการปลูกทุเรียน ที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่ามีความพึงพอใจน้อยและน้อยที่สุดเกือบครึ่งหนึ่ง เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรสนใจที่จะปลูกทุเรียนในพื้นที่ใหม่ และยังมีการส่งเสริมจากหน่วยงานต่าง ๆ จึงเป็นการตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มกันเอง ซึ่งสมาชิกมีเครือข่ายเกษตรกรที่ปลูกทุเรียนในพื้นที่อยู่แล้ว ในขณะที่มีความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเกษตรกรระบุว่าพึงพอใจน้อยและน้อยที่สุด อาจมีสาเหตุจากเกษตรกรยังไม่ให้ความสนใจกิจกรรมของกลุ่ม มากนัก

ด้านสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) การรวมกลุ่มของเกษตรกรเกิดขึ้นจากการสนใจที่จะปลูกทุเรียนของเกษตรกร ผู้ที่มีความสนใจจึงได้จัดตั้งกลุ่มขึ้นเพื่อที่จะช่วยกันปรึกษาหารือถึงปัญหาของบุคคลและช่วยกันแก้ไข แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การติดต่อรับความช่วยเหลือกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้ความรู้ในการปลูกทุเรียน ผู้ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากเกษตรกรไม่ค่อยมีเวลาเข้าไปติดต่อรับความช่วยเหลือกับหน่วยงานอื่นเพื่อมาให้

ความรู้เกี่ยวกับการปลูกทุเรียน หรือไม่เกษตรกรไม่รู้ว่าจะไปติดต่อรับความช่วยเหลือที่ไหน จากใครจึงมีผู้ให้ข้อมูลระบุว่า พึงพอใจน้อยและน้อยที่สุดมากกว่าครึ่งหนึ่ง

ด้านกระบวนการปลูกพืชสวน(ทุเรียน)เนื่องจากการปลูกทุเรียนของเกษตรกรเกิดจากความสนใจที่จะปลูกทุเรียนของเกษตรกรความพึงพอใจในด้านการปลูกทุเรียนอยู่ในระดับที่น่าพอใจแต่ในประเด็นที่1)กล้า/ท่อนพันธุ์ทุเรียนที่ปลูกเป็นสายพันธุ์ที่มีความนิยมเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค 2) การเจริญเติบโตของทุเรียน 3) การดูแลรักษาทุเรียนสามารถทำได้ง่าย สะดวก ส่วนสภาพพื้นที่และการเตรียมแปลงปลูกมีความเหมาะสม ปัญหาโรคและแมลงศัตรูอยู่ในระดับที่สามารถควบคุมจัดการได้ ปริมาณการใช้ปุ๋ยและสารเคมีกำจังศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง 1) กล้า/ท่อนพันธุ์ทุเรียนที่ปลูกเป็นสายพันธุ์ที่มีความนิยมเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค 2) การเจริญเติบโตของทุเรียน 3) การดูแลรักษาทุเรียนสามารถทำได้ง่าย สะดวก ที่ให้ข้อมูลระบุความพึงพอใจน้อยและพึ่งพอใจน้อยที่สุดเป็นจำนวนมาก เนื่องมากจาก 1) กล้า/ท่อนพันธุ์ทุเรียนที่ปลูกเป็นสายพันธุ์ที่มีความนิยมเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค เกษตรกรที่ซื้อกล้าท่อนพันธุ์ทุเรียนมาปลูกยังไม่เป็นที่น่าพึ่งพอใจอาจจะมีสาเหตุเนื่องมากจากเกษตรกรพึ่งเริ่มนาเข้ามาปลูกโดยที่เกษตรกรยังไม่มีประสบการณ์มากนักจึงทำให้เกิดความเสียหายต่อผลิตที่ได้ต่ำกว่าควรที่จะได้ 2)การเจริญเติบโตของทุเรียนขาดผู้ให้ความรู้ด้านการปลูกต้นทุเรียนจึงทำให้การเจริญเติบโตของทุเรียนไม่ค่อยดีนัก 3)การดูแลรักษาต้นทุเรียน เกษตรกรยังขาดการดูแลรักษาในด้านโรคและแมลงศัตรูพืชและยังใช้ปุ๋ยเคมีมากเกินไปทาให้ต้นพืชและหน้าดินเสื่อมและ มีความเป็นกรดสูง ทำให้เกษตรกรได้ผลผลิตน้อย

ด้านความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)จากการวิจัยพบว่าปัญหาของกลุ่มเกษตรกรเกิดจากความไม่แข็งแรงของกลุ่ม ซึ่งอาจเกิดจากกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นไม่มีเงินทุนงบประมาณในการสนับสนุนรายจ่าย จึงมีแต่เพียงชื่อกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มเท่านั้นแต่ไม่มีการดำเนินกิจการให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีงบสนับสนุนกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำผลผลิตมาฝากขายกับกลุ่มได้อีกด้วย โดยไม่ต้องผ่านทางพ่อค้าคนกลาง

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรยังมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรู้ประสบการณ์ในการปลูกทุเรียน การดูแลรักษา และการสนับสนุนปัจจัยการผลิตยังน้อยเกินไป ดังนั้นควรมีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการดูแลรักษาสวนทุเรียน และวิธีป้องกันรักษาสวนทุเรียน ควรให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องโรคและแมลงให้แก่เกษตรกร และเจ้าหน้าที่ควรออกเยี่ยมเยียน สวนทุเรียนในพื้นที่ที่ปลูกเป็นจำนวนมากบ่อยๆ กรมส่งเสริมการเกษตรควรดำเนินการฝึกอบรมและพัฒนาเกษตรกรให้มีประสบการณ์ การถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิต เพื่อให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพของตนและช่วยเพิ่มแรงงานที่มีคุณภาพในการทำสวนทุเรียนในอนาคตต่อไป

Research Title: The Development of Horticulture (Durian) of the People in Sisaket Province .

Researchers: Mr.Thayayut Khojaroen , Dr.Suthat Pratoomkaew
Mr.Sompong Thipsombut.

Department: Mahachulalongkornrajavidayalaya University Sisaket Buddhist Colleges

Fiscal Year: 2560/2017

Research Scholarship Sponsor: Mahãchulãlongkornrãjavidyãlaya University

ABSTRACT

This research Have a purpose 1) To study the general conditions of horticulture (Durian) 2) Study the horticulture process (Durian) 3) To study the satisfaction and problems of horticulture (Durian), use the integrated method of research. Qualitative and quantitative Sample The population consisted of 55 durian growers. The tools used were questionnaires, interview forms. The statistics used were percentage, average and standard deviation. In order to analyze the process of horticultural development (Durian) of people in Sisaket Province

The study results show that

Durian farmer In Sisaket Province Suggestions and problems in growing durian Satisfied with the cultivation of durian At a low level 1) receiving government or local assistance in the field of durian cultivation development 2) contacting to receive assistance with other agencies to provide knowledge on how to grow durian That the informants indicate is less than half the least satisfied Because farmers are interested in growing durian in a new area And also receiving support from various agencies, therefore, is a decision to join the group themselves Whose members already have a network of farmers who grow durian in the area While satisfied with the integration of farmers, the least and the least satisfied. May be due to farmers are not paying much attention to the activities of the group

The integration of farmers The grouping of farmers arose from their interest in growing durian. People who are interested then have formed a group to help each

other to discuss the problems of people and help to solve. But it is worth noting that Contacting to receive help with other agencies to provide knowledge on how to grow durian. The data providers were at a low level of satisfaction. This may be because farmers do not have time to contact to help with other agencies to provide knowledge about growing durian. Or not, farmers do not know where to get help from, so there are informants stating that Less than half satisfied

In planting, caring for durian Due to the growing durian of farmers due to the interest to grow durian of the farmers, the satisfaction in the cultivation of durian is at a satisfactory level, but in point 1) the seedlings / pieces of durian varieties that are grown are popular varieties. 2) Durian growth 3) Durian maintenance can be done easily and conveniently, while the condition of the area and the preparation of the plot are appropriate. Suitable The problems of diseases and pests are in a manageable level. The amount of fertilizer and pesticide use is at a moderate level. 1) Durian seedlings / logs are popular varieties that are popular with consumers. 2) Durian growth 3) Durian care. It can be done easily and conveniently, which provides a lot of information indicating the least satisfaction and the least satisfaction because 1) Seedlings / pieces of durian varieties that are grown are Multicultural Social Justice is desired by consumers. Farmers who bought durian seedlings were not yet satisfied with the plantation, probably due to the fact that farmers have just started to plant without the farmers having much experience, causing damage to the produce. 2) The growth of durian is lacking in the knowledge of the durian planters, therefore the growth of the durian is not very good. 3) Tree care learn Farmers still lack care for diseases and pests and use too much chemical fertilizer causing the plants and topsoils to deteriorate and High acidity Causing farmers to get less produce

Productivity and marketing channels Due to the marketing and distribution channels for durian There is a place to buy durian for sure You can find a market / place to sell your own products. The data providers were at a low level of satisfaction. This may be due to the farmers' durian cultivation still not having many markets and distribution channels. And farmers can still find distribution locations If there is a place to buy and a certain distribution channel for farmers Farmers will have more income

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ” นี้สำเร็จลงด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาจากพระเดชพระคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะกรรมการทุกท่านที่เมตาให้คำแนะนำ และเป็นผู้ทำการวิพากษ์งานวิจัยของผู้วิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอบคุณเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ทุกรูป/ท่าน ที่คอยแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ในช่วงระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย ขอบคุณผู้บริหาร และคณาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ ที่ให้ความสะดวกเกี่ยวกับข้อมูล ในการดำเนินงานวิจัย ไม่ว่าจะเป็นเอกสาร และคำปรึกษาในการทำวิจัย และสืบค้นข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ

ขอกราบขอบพระคุณบุรพาจารย์ ตลอดจนครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิประสาทความรู้ให้มาโดยตลอด กับทั้งท่านผู้เป็นเจ้าของตำราทุกเล่ม ที่ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าและเขียนงานวิจัยเล่มนี้สำเร็จ

คุณงามความดีอันจะพึงเกิดพึงมีของงานวิจัยเล่มนี้ ขอน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัยและผู้มีพระคุณทุกท่าน

นายธยายุส ขอเจริญ และคณะ

30 มีนาคม 2563

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....(ค)
กิตติกรรมประกาศ.....(จ)
สารบัญ.....(ฉ)
สารบัญตาราง.....(ซ)

บทที่ 1 บทนำ.....1
1.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย.....1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....3
1.3 ปัญหางานวิจัย.....3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....4
1.5 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....4
1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....5
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....6

บทที่ 2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....7
2.1 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน.....7
2.2 แนวคิด เกี่ยวกับหลักธรรมสำหรับการพัฒนาการปลูกพืชสวน.....19
2.3 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับนโยบาย กลไกการส่งเสริมการปลูกพืชสวน.....25
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....55

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....61
3.1 รูปแบบวิธีการวิจัย.....61
3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....62
3.3 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....65
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....66
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย.....68
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....68

บทที่ 4 ผลการวิจัย.....70

4.1 สภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน).....70

4.2 กระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน).....80

4.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน).....85

4.4 องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย.....89

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....93

5.1 สรุปผลการวิจัย.....92

5.2 อภิปรายผล.....95

5.3 ข้อเสนอแนะ.....98

บรรณานุกรม.....101

ภาคผนวก.....106

ภาคผนวก ก แบบสอบถามการวิจัย.....107

ภาคผนวก ข ภาพประกอบ.....115

ภาคผนวก ค เอกสารรับรองการนำไปใช้ประโยชน์.....118

ภาคผนวก ง ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย.....120

ประวัติผู้วิจัย.....123

สารบัญตาราง

ตารางที่ **หน้า**

4.1 ค่าเฉลี่ยค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และทฤษฎีการปลูกพืชสวนของประชาชน.....70

4.2 ค่าเฉลี่ยค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความพึงพอใจในการพัฒนาการปลูกพืชสวนของประชาชน.....80

4.3 ค่าเฉลี่ยค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อกระบวนการปลูกทุเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ.....85

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

"ทุเรียน"เป็นผลไม้ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีเปลือกหนา หนามแหลม มีกลิ่นที่โดดเด่น มีรสชาติอร่อย เป็นที่นิยมบริโภคกันโดยทั่วไป ได้ชื่อว่าเป็น King of Fruit และเป็นผลไม้เศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของไทย แหล่งปลูกทุเรียนที่สำคัญ คือภาคตะวันออก ในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และจังหวัดตราด สำหรับในภาคใต้ปลูกมากในจังหวัดชุมพร ยะลา นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และจังหวัดนราธิวาส นอกจากนี้มีบางจังหวัดที่มีการปลูกทุเรียนที่มีความโดดเด่นเฉพาะตัวที่สำคัญได้แก่ จังหวัดนนทบุรี อุตรดิตถ์ และจังหวัดศรีสะเกษพื้นที่ปลูกทุเรียนของไทย ในปี 2557 มีประมาณ 652,000 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกที่ให้ผลแล้วประมาณร้อยละ 90 ผลผลิตทุเรียนในแต่ละปีมีมากน้อยแตกต่างกันไป เนื่องจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อความสมบูรณ์ของต้นทุเรียนและการออกดอกติดผล ปริมาณผลผลิตทุเรียนในช่วง 5ปีที่ผ่านมาอยู่ที่ประมาณ 570,000 -630,000 ตัน และคาดการณ์ในปี 2558 จะมีประมาณ 640,000 ตัน ผลผลิตทุเรียนใช้บริโภคภายในประเทศ ร้อยละ 40 และส่งออกร้อยละ 60 ตลาดต่างประเทศที่สำคัญคือ จีน ไต้หวัน ฮ่องกง และอินโดนีเซีย มูลค่าการส่งออกทุเรียนของไทยในปี 2555 -2557 จำนวน 6,200, 7,300 และ 12,400 ล้านบาทตามลำดับ ปัญหาสำคัญของการผลิตทุเรียน นอกจากปัญหาทางด้านการเกษตร เช่น โรค แมลง ภัยธรรมชาติ สภาพอากาศ และการบำรุงรักษาต้นทุเรียนแล้ว ยังมีปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อมูลค่าของทุเรียนคือ คุณภาพผลผลิต และราคา

จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นจังหวัดที่เคยได้ชื่อว่ายากจนที่สุดในประเทศ มีประชากร 1,458,370 คน เป็นเกษตรกรประมาณ 222,340 ครัวเรือน ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) ภาคเกษตรของจังหวัดศรีสะเกษประมาณ 28,590 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 37 ของ GPP จังหวัด รายได้ของเกษตรกรประมาณ 73,180 บาทต่อครัวเรือน อาชีพการเกษตรที่สำคัญคือ การทำนา และการเพาะปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น และมีบางส่วนที่ปลูกไม้ผลและยางพารา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุเรียน ซึ่งแม้ว่าศรีสะเกษจะไม่ได้อยู่ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตสำคัญของทุเรียน แต่มีบางจุดบางพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถปลูกทุเรียนได้ และเป็นทุเรียนที่มีคุณภาพดี มีความโดดเด่นเฉพาะตัว คือเนื้อนุ่ม ละเอียด แห้ง ไม่แฉะติดมือ รสชาติดี มัน ไม่หวานจัด กลิ่นไม่แรง สีสวย มีพูที่สวยงาม พื้นที่ปลูกทุเรียนของจังหวัด ศรีสะเกษอยู่ในเขตอำเภอขุนหาญ กันทรลักษ์ และอำเภอศรีรัตนะ มีพื้นที่รวมทั้งหมดประมาณ 2,500 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกทุเรียนที่ให้ผล

แล้วร้อยละ 85 มีเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนราว 500 ครัวเรือน ปริมาณผลผลิต 4,000 ตัน รายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ประมาณ 413,400 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งสูงกว่ารายได้ของเกษตรกรที่ปลูกข้าวต่อครัวเรือน ซึ่งสูงกว่ารายได้ของเกษตรกรที่ปลูกข้าวและพืชไร่ ผลผลิตทุเรียนของศรีสะเกษร้อยละ 80 เป็นทุเรียนส่งออก โดยส่งออกไปยังตลาดจีนเป็นหลัก

จังหวัดศรีสะเกษ เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประชากรเกินล้านคน มีหลากหลายอาชีพ มีชนเผ่าหลักสี่เผ่า ประกอบด้วย (1) เขมร (2) ส่วย (3) ลาว และ (4) เยอ และอื่นๆ อีกพอสมควร อาชีพหลักคือการทำนา หรือเรียกว่า เกษตรกร เป็นส่วนมาก ทำให้เมื่อหมดฤดูทำนาแล้วจะอพยพเข้าสู่เมืองใหญ่เพื่อทำงานหาเลี้ยงครอบครัว การหลั่งไหลเข้าสู่ตัวเมือง ทำให้ที่นาถูกทิ้งไม่ได้ใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก ต่อมา เมื่อรัฐบาลหันมาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น กระจายการพัฒนามายังกลุ่มเกษตรกรมากขึ้น ทั้งในส่วนของอาชีพ การศึกษา แรงงาน เทคโนโลยีต่างๆ เปลี่ยนแปลงที่นาให้เป็นที่สวน ทำให้จำนวนชาวไร่ชาวสวนเพิ่มมากขึ้น มีการปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะแก่การปลูกผลไม้และพืชสวนต่างๆ ที่นำมาจากแหล่งอื่นๆ เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด จากภาคตะวันออก สะตอ ต้นยางพารา จากภาคใต้ เป็นต้น การปลูกพืชสวนได้กลายเป็นอาชีพหลัก จากเกษตรกรชาวนาเป็นชาวสวนชาวไร่ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้มีการปลูกพืชสวนเศรษฐกิจในพื้นที่อำเภอกันทรลักษ์ อำเภอขุนหาญ อำเภอศรีรัตนะ อำเภอยางชุมน้อย อำเภอวังหิน และอำเภอภูสิงห์ เป็นต้น

อำเภอที่ทำให้จังหวัดศรีสะเกษมีเอกลักษณ์ที่รู้จักกันมานานคืออำเภอยางชุมน้อย ที่ปลูกหอมและกระเทียมจนกลายเป็นหนึ่งในคำขวัญของจังหวัดศรีสะเกษเดิมคือ “ศรีสะเกษแดนปราสาทขอม หอมกระเทียมดี มีสวนสมเด็จ เขตดงลำดวน หลากล้วนวัฒนธรรม เลิศล้ำสามัคคี” ต่อมาจึงได้เปลี่ยนแปลงคำขวัญใหม่ว่า “หลวงพ่อโตคู่บ้าน ถิ่นฐานปราสาทขอม ข้าว หอม กระเทียมดี มีสวนสมเด็จ เขตดงลำดวน หลากล้วนวัฒนธรรม เลิศล้ำสามัคคี” ศรีสะเกษที่เคยได้รับการขนานนามว่าเป็นเมืองยากจนติดอันดับของประเทศกลายเป็นเมืองเกษตรไปอย่างเต็มตัว มีการนำพืชสวนมาทดลองปลูกแล้วได้ผลแท้จริงเกือบ 100 % เปลี่ยนจากชาวนาเป็นชาวสวนอย่างแท้จริงเมื่อทุเรียน (Durian) ได้กลายเป็นผลไม้มีชื่อหรือสร้างชื่อให้กับจังหวัดศรีสะเกษ ดังที่ปรากฏในสื่อว่า “ศรีสะเกษจัดส่งทุเรียนภูเขาไฟทางไปรษณีย์ไปให้ “นายกฯ ประยุทธ์” ชิม พร้อมรองนายกฯ ทุกคนถึงทำเนียบรัฐบาล ผู้ว่าฯ เผยส่งทุเรียนถึงผู้รับภายใน 3 วัน เปิดสั่งจองทางสื่อออนไลน์เพียง 4 วัน มียอดสั่งจองแล้วกว่า 400 ลูก คัดทุเรียนหมอนทองเกรดพรีเมียมเพียง 15,000 ลูกส่งขายทางไปรษณีย์ทั่วประเทศ ทุเรียนเป็นราชาแห่งผลไม้พื้นเมืองของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันประเทศไทยมีการผลิตทุเรียนมากที่สุด รองลงมาคืออินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ เนื้อและเมล็ดของทุเรียนมีคุณค่าทางอาหารสูงและให้พลังงานสูง ทุเรียนของจังหวัดศรีสะเกษกำลังเป็นที่นิยมของตลาด สร้างมูลค่าให้กับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและของจังหวัด จึงต้องมีกระบวนการพัฒนาการปลูก การดูแล การส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน โดยเฉพาะในด้านนโยบายและกลไกของท้องถิ่นและภาครัฐ

พีรพร พร้อมเทพ ได้เสนอแนะเชิงนโยบายและกลไกการส่งเสริมการปลูกทุเรียนด้านการผลิตภาพรวมไว้ว่า (1) ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษจะต้องเป็นเจ้าภาพหลักในการประสาทเชื่อมโยงทุกภาคส่วนและขับเคลื่อนการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายและผลสำเร็จร่วมกัน (2) กำหนดพื้นที่ที่มีขีดความสามารถหรีศักยภาพในการส่งเสริและพัฒนาการผลิตทุเรียนในจังหวัดศรีสะเกษให้ชัดเจน และตรงกับสภาพความเป็นจริง (3) ควรเลือกใช้แนวทางการพัฒนาหลายแนวทางร่วมกันในลักษณะการบริหารจัดการในภาพรวม (4) ให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตของเกษตรกรให้มาก เพราะเป็นรากฐานในการพัฒนาการผลิตเพื่อส่งออกและ (5) ควรทำการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในส่วนของการตลาดและระบบโลจิสติกส์เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาที่สมบูรณ์[1]

จากข้อเสนอนี้จะพบว่านโยบายและกลไกลการส่งเสริมจากภาครัฐสู่เกษตรกร เป็นเรื่องสำคัญที่รัฐจะต้องเข้ามาดูแลและให้การช่วยเหลือ ทั้งในด้านคำแนะนำ ทุน และเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งจะทำให้การปลูกทุเรียนหรือพืชสวนชนิดต่างๆ ก้าวหน้าและสร้างมูลค่าทางการตลาดให้กับจังหวัดศรีสะเกษ ชาวเกษตรกรก็จะยิ่งมีความมั่นคงทางอาชีพมากยิ่งขึ้น ช่วยลดความเสี่ยงในการขาดทุนหรือประสบความล้มเหลว การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทุเรียนจำเป็นต้องใช้แผนที่มีคุณภาพ (Quality Plan) มากำกับ เช่น เทคนิค วิธีการ กระบวนการผลิต การส่งเสริมการพัฒนาและเพิ่มปริมาณผล และการกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น ภาครัฐหรือหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีบทบาทในด้านการเป็นผู้ช่วยเหลือในด้านต่างๆ เท่าที่จะทำได้ การประเมินศักยภาพ การกำหนดเส้นทางอาชีพที่เหมาะสม การผลิต การเพิ่มมูลค่า การตลาด การบริหารจัดการ การวางแผน และการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีศักยภาพในการพัฒนาและมีความก้าวหน้าในการปลุกพืชสวน สอดคล้องกับการดำเนินงานของภาครัฐ โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินงานโครงการพัฒนาการเกษตรครบวงจรในพื้นที่ที่มีศักยภาพ และยุทธศาสตร์ยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติรายประเด็นด้านพืชสวน (ไม้ผล พืชผัก และไม้ดอกไม้ประดับ)การปลูกทุเรียนหรือพืชสวนก็จะเกิดความมั่นคงและมั่งคั่งอย่างยั่งยืนต่อชาวเกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษ การปลูกทุเรียนหรือพืชสวนดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

1.2.2 ศึกษากระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

1.2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

---

[1]พีรพร พร้อมเทพ. **การศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตทุเรียนศรีสะเกษเพื่อการส่งออกไปยังประเทศจีน.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2558. หน้าบทคัดย่อ.

1.3 ปัญหาการวิจัย

1.4.1 ศึกษาสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

1.4.2 ศึกษากระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

1.4.3 ศึกษาความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

1.4 ขอบเขตของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และเป็นการวิจัยแบบผสาน (Mixed Methods Research) ทั้งวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) 1) ศึกษากระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) 2) ศึกษาความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) 3)

1.4.1 ขอบเขต/พื้นที่ในการทำวิจัย คณะผู้วิจัย สวนทุเรียนของเกษตรกรใน ๔ อำเภอที่มีการปลูกทุเรียนและพืชสวน ได้แก่ อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอกันทรลักษ์ อำเภอขุนหาญ และอำเภอศรีรัตนะ โดยมีเกณฑ์ดังนี้

1. เป็นสวนที่ได้รับการยอมรับและเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเชิงเกษตรกรรมในระดับชุมชนและประเทศ

2. เป็นสวนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ในเขตพื้นที่เดียวกัน

3. เป็นสวนที่มีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลและสังคม

1.4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ประกอบด้วย

1. ผู้ประกอบการหรือเจ้าของสวนในพื้นที่ปลูกพืชสวน (ทุเรียน) 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอกันทรลักษ์ อำเภอขุนหาญ และอำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 55 ราย

1.5 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 กระบวนการพัฒนา หมายถึง กระบวนการพัฒนาพืชสวนหรือทุเรียนให้สามารถได้ผลผลิตตามที่ต้องการ ผลิตผลมีคุณภาพพ และจ้าหน่ายได้ราคาสูง เป็นไปตามกลไกตลาด ด้วยนโยบายและกลการส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นอาชีพที่มั่นคงได้

1.5.2 ปลูก หมายถึง เอาต้นไม้หรือเมล็ด หน่อ หัว เป็นต้น ใส่ลงในดินหรือสิ่งอื่นเพื่อให้งอกหรือให้เจริญเติบโต

1.5.3 พืชสวน หมายถึง พืชที่ปลูกในพื้นที่ไม่มากหรือมาก ๆ ก็ได้ แต่ต้องปฏิบัติดูแลรักษาอย่างประณีต ส่วนมากอายุยืน สามารถเก็บเกี่ยวได้เป็นเวลาหลายปีติดต่อกัน แบ่งออกได้เป็นหลายแขนง พืชผัก ไม้ผล ไม้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น

1.5.4 ทุเรียน หมายถึง ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลเป็นพูๆ เปลือกมีหนาม มีชื่อพันธุ์ต่างๆ เช่น ก้านยาว หมอนทอง

1.6 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา ดังนี้

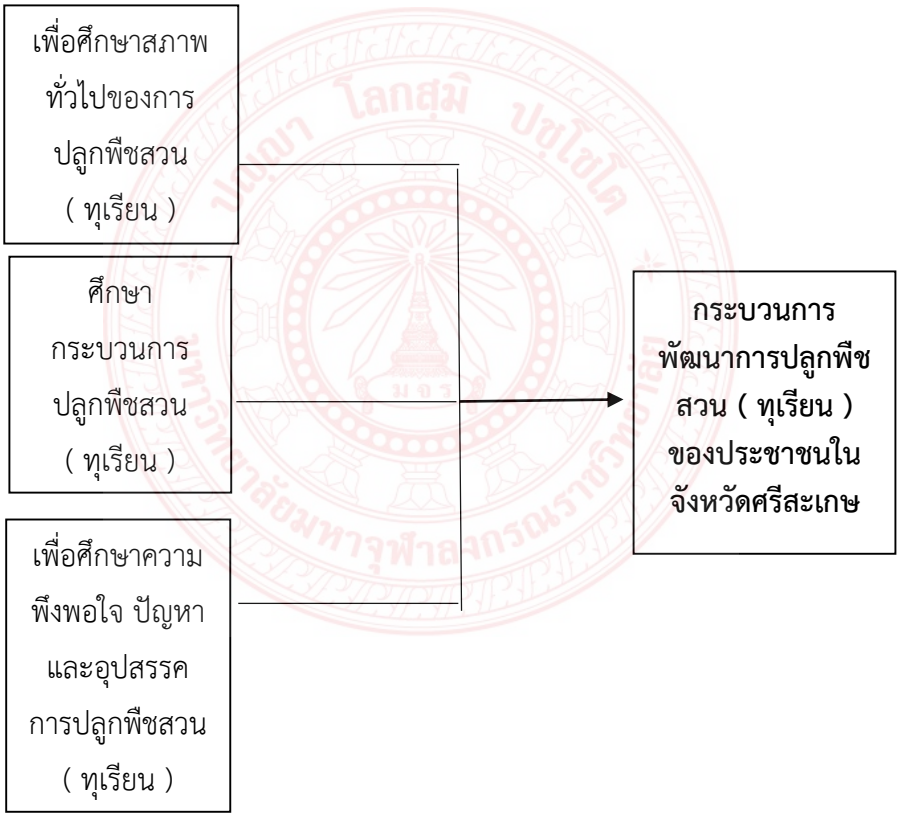

1.7 ประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัย

1.7.1 การศึกษามุ่งเน้นทฤษฎีการพัฒนากระบวนการปลูก ในระดับที่จะนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงในพื้นที่ ซึ่งจะทำให้มีพื้นที่การปลูกเพิ่มขึ้นประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้น และคุณภาพผลผลิตดีขึ้น

1.7.2 เกษตรกรที่ทำนา ปลูกยางพารา หันมาปลูกทุเรียนที่มีรายได้ดีกว่าเดิมส่วนเกษตรกรที่ปลูกทุเรียนอยู่เดิม จะทำให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น

1.7.3 ต้นทุนการผลิตลดลง แต่คุณภาพของทุเรียนดีขึ้น ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

1.7.4 ผลการศึกษาจะทำให้มีแนวการพัฒนาในระดับพื้นที่ โดยมีการลงไปวิเคราะห์ จะสามารถชี้เป้าหมายของการพัฒนาได้ทั้งมิติของพื้นที่ และมิติประเด็นการพัฒนา

1.7.5 ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้มแข็ง และประสานประโยชน์ร่วมกันในด้านการศึกษาวิจัย การนำไปใช้ประโยชน์ และการวางแนวทางการแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอตามลำดับดังนี้

2.1 แนวคิด ทฤษฎี การพัฒนาชุมชน

2.2 แนวคิด เกี่ยวกับหลักธรรมสำหรับการพัฒนาการปลูกพืชสวน

2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบาย กลไกการส่งเสริมการปลูกพืชสวน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

2.1.1 ความหมายของการพัฒนา

นักวิชาการและผู้รู้หลายท่าน กล่าวถึง ความหมายของการพัฒนา ไว้ดังนี้

คำว่า “พัฒนา” มาจากภาษาบาลีว่า “วฑฺฒน” แปลว่า “รก” (มากขึ้นในเชิงปริมาณ) ดังเช่นมีพุทธภาษิตว่า “น สิยา โลกวฑฺฒโน” แปลว่า “ไม่พึงเป็นคนรกโลก” ท่านพุทธทาสภิกขุตีความว่า ความหมายของการพัฒนาในแง่ของ “การรก” ซึ่งหมายถึง การเพิ่มพูนมากขึ้นในเชิงปริมาณ เป็นคากลาง ๆ ไม่ได้ส่อไปในทางดีหรือชั่ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะพัฒนาไปทางไหน พัฒนาให้เกิดอะไร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน การพัฒนา หมายถึง ทาให้เจริญ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า development แปลว่า การเปลี่ยนแปลงทีละเล็กทีละน้อย โดยผ่านลาดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเหมาะสมไปกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นอุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ

การพัฒนาตามแนวตะวันออกที่มีพุทธธรรมเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม การพัฒนาหมายถึงการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น

จำนง อดิวัฒนสิทธ์ ได้ให้ความหมายของ “พัฒนา” หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งดาเนินไปเพื่อบรรลุถึงจุดหมายที่วางไว้ การพัฒนาสามารถดาเนินการได้ในด้านต่าง ๆ และจะต้อง

ดาเนินไปตามแผนหรือขั้นตอนที่วางไว้ พร้อมกับการประเมินผลของการดาเนินการนั้น ๆ ว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่[1]

Robert B. Burr, กล่าวว่า การพัฒนานั้น มีนัยที่แสดงถึงความเจริญเติบโตทั้งมวลของมนุษย์ ซึ่งหมายถึงการขยายขอบเขตความสามรรถในการใช้ความรู้ความสามารถของบุคคลอย่างเต็มที่ และประยุกต์ใช้ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาเพื่อแก้ปัญหา หรือหาข้อยุติปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่แตกต่างกันออกไป

ดังนั้น เครื่องวัดการพัฒนา ทุนมนุษย์ที่แท้จริงก็คือการมีความสามารถยิ่งขึ้นๆ ในการทางให้ความเป็นอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเกื้อกูลเอื้อประโยชน์แก่กันมากขึ้นเบียดเบียนกันน้อยลงและทาให้โลกอุดมสมบูรณ์งดงามเหมาะแก่การอยู่อาศัยมากยิ่งขึ้นซึ่งการพัฒนา[๒]

ชนัญ วงษ์วิภาค กล่าวว่าแนวความคิดทางนิเวศวิทยา ไว้ดังนี้ นักทฤษฎีในกลุ่มนี้ได้อธิบายถึงความแตกต่างทางนิเวศวิทยาออกเป็น 2 แนวความคิด “โดยฝ่ายแรกเชื่อมั่นว่าสภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดทุกสิ่งทุกอย่างในโลก ส่วนฝ่ายที่สองเชื่อว่าไม่เป็นความจริงเสมอไปวัฒนธรรมในภูมิภาคต่างๆ ที่ผิดแผกออกไปนั้นเป็นผลเนื่องมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมากกว่า และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ทำให้วัฒนธรรมแต่ละที่แตกต่างกันออกไป[3]

ไทเลอร์ (Taylor) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นส่วนทั้งหมดที่ซับซ้อนประกอบด้วยความรู้ความเชื่อ ศิลปะ ศิลธรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถอื่นๆ ที่มนุษย์ได้มาในฐานะเป็นสมาชิกของชุมชน วัฒนธรรมชุมชนเป็นมรดกทางสังคมที่คลอบคุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์โดยแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมระเบียบกฎเกณฑ์วิธีปฏิบัติเฉพาะของตนเอง เพราะเป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มสังคม และได้มีการเปลี่ยนแปลงให้เจริญตามยุคสมัย รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ[4]

วิทยากร เชียงกูล กล่าวว่า การพัฒนาที่แท้จริง ควรหมายถึง การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญงอกงามทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ และความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับการได้รับปัจจัยทางวัตถุ เพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องพัฒนาทางด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อน

---

[1] จำนง อดิวัฒนสิทธิ์,“การพัฒนาจริยธรรม”วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์,ปีที่ 13,ฉบับที่ 1, หน้า 21.

[2] Robert B. Burr, “Management Development” in Training and Development handbook, ed. By Robert L. Craig และ Lester R. Bittel (New York : McGraw-Hill, Inc., 1967), p. 366.

[3] ชนัญ วงษ์วิภาค.(2532).นิเวศวิทยาวัฒนธรรม.กรุงเทพฯ:ภาควิชามนุษย์วิทยาคณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร

[4] สุพัตรา สุภาพ.(2528).สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

หย่อนใจและการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่างๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้เรียกว่า เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้เห็นว่า การพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับการเพิ่มปริมาณสินค้า หรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น แต่อยู่ที่การเพิ่มความพอใจและความสุขของประชาชนมากกว่า [5]

สมบูรณ์ สุขสำราญ ได้ให้ความหมาย "การพัฒนา" ว่า คือ การทำให้เจริญนั่นเองแต่เมื่อมาใช้เป็นคำแปลของ (Development) ในภาษาอังกฤษจะมีความหมายกินความลึกไปถึงการทำให้ดีขึ้นจากที่เป็นอยู่ โดยการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือการนำวิชาการแปลกใหม่เข้ามาใช้ การพัฒนาในความหมาย มิได้หมายถึงการพัฒนาวัตถุเท่านั้น แต่หมายถึงการพัฒนาบุคคลทั้งในด้านจิตใจและความคิดด้วย [6]

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวว่า การพัฒนาทุกอย่างจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นก่อนแล้วจะต้องมีสิ่งอื่นหรือลักษณะอื่นเข้ามาผสม จึงจะเรียกการเปลี่ยนแปลงนั้นว่า "การพัฒนา" ลักษณะที่เพิ่มเข้ามานั้นที่สำคัญ คือ ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่กำหนดไว้ล่วงหน้า [7]

ทวี ทิมขำ กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึงการกระทำเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงนั้น จะต้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้น หรือดีกว่าสภาพที่เป็นอยู่ และการพัฒนา เมื่อนำมาวิเคราะห์แล้ว จะเห็นว่ามีการให้ความหมายตามแนวทาง 3 แนว คือ ในแง่ของความก้าวหน้า ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนเพื่อให้เกิดความเจริญ และในแง่ของวิธีการในการดำเนินการพัฒนา [8]

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การพัฒนา เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญ โดยมีการเป็นการวางแผนเพื่อหามาตรการในการปฏิบัติให้หลุดพ้นจากความเป็นทุกข์ยากที่ไม่พึงปรารถนา เป็นความพยายามที่ตั้งใจกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม และการพัฒนานี้นอกจากเป็นการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมคือเป็นวัตถุที่จับต้องได้ ยังมีการพัฒนาคุณภาพจิตใจและความพอใจซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้แต่สามารถวัดระดับได้

วิทยากร เชียงกูล กล่าวว่า การพัฒนาที่แท้จริง ควรหมายถึง การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญงอกงามทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ และความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับการได้รับปัจจัยทางวัตถุ เพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องพัฒนาทางด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อน

---

[5]วิทยากร เชียงกูล, **การพัฒนาชุมชน-การพัฒนาสังคม**, (เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527), หน้า 47.

[6]สมบูรณ์ สุขสำราญ,**การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, 2530), หน้า 62.

[7]สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2526), หน้า 19.

[8]ทวี ทิมขำ, **การพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2528), หน้า 1-2.

หย่อนใจและการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่างๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้เรียกว่า เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้เห็นว่า การพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับการเพิ่มปริมาณสินค้า หรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น แต่อยู่ที่การเพิ่มความพอใจและความสุขของประชาชนมากกว่า [9]

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การพัฒนา เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญ โดยมีการเป็นการวางแผนเพื่อหามาตรการในการปฏิบัติให้หลุดพ้นจากความเป็นทุกข์ยากที่ไม่พึงปรารถนา เป็นความพยายามที่ตั้งใจกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม และการพัฒนานี้นอกจากเป็นการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมคือเป็นวัตถุที่จับต้องได้ ยังมีการพัฒนาคุณภาพจิตใจและความพอใจซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้แต่สามารถวัดระดับได้

2.1.2 ความหมายของชุมชน

นักวิชาการและผู้รู้หลายท่าน กล่าวถึง ความหมายของชุมชน ไว้ดังนี้

เฉลียว บุรีภักดี กล่าวว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนหรือบริเวณที่กลุ่มคนนั้นๆ อยู่รวมกันได้ทั้งๆ ที่แต่ละคนมีความแตกต่างกัน หรือความหลากหลายในชุมชนนั้น เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น [10]

แซนเดอร์ส (Sanders) อ้างถึงใน สนธยา พลศรี ได้กล่าวถึง ชุมชน ว่าคือ การที่กลุ่มบุคคลหลายๆ กลุ่มมาร่วมกันในบริเวณเดียวกัน ภายใต้กฎหมายและข้อบังคับอันเดียวกัน มีการสังสรรค์กัน มีความสนใจร่วมกัน มีวัฒนธรรมเดียวกันและมีพฤติกรรมเหมือนๆ กัน [11]

ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายของชุมชนว่าหมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามในการกระทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ และรวมถึงมีการติดต่อสื่อสาร (Communicate) ร่วมกัน ซึ่งอาจพิจารณาโดยการเป็นคุณลักษณะของชุมชนได้ดังนี้ คือ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกันมีการกระทำร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ [12]

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ได้เสนอคำจำกัดความของชุมชน ว่า หมายถึง กลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกัน และมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่

---

[9]วิทยากร เชียงกูล, **การพัฒนาชุมชน-การพัฒนาสังคม**, (เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527), หน้า 47.

[10]เฉลียว บุรีภักดี , **ชุดวิชาการวิจัยชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์, 2544), หน้า 136.

[11]สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2545), หน้า 120.

[12]ประเวศ วะสี, **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางสังคมและศีลธรรม**, (กรุงเทพ มหานคร : โรงพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2545), หน้า 86.

ร่วมกัน หรือการมีอาชีพร่วมกัน หรือการประกอบกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือ ความสนใจร่วมกัน [13]

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายของชุมชน ว่าหมายถึง องค์กรทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่งที่ปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้ โดยสรุปแล้วชุมชน จะต้องประกอบด้วยประชากรจำนวนหนึ่ง สถาบันทางสังคม องค์กรทางสังคมชนิดที่มีขนาดย่อมกว่าชุมชน เช่น ครอบครัว กลุ่มสหกรณ์ สโมสร เป็นต้น อาณาเขตทางภูมิศาสตร์ [14]

อานันท์ กาญจนพันธุ์ ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับชุมชนว่า เป็นคำใหม่ในภาษาไทยเพราะไม่เคยปรากฏในพจนานุกรม ฉบับ พ.ศ. 2493 และสันนิษฐานว่าน่าจะเริ่มมีการใช้หลังจากนั้นเล็กน้อย โดยการแปลมาจากภาษาอังกฤษว่า “Community” ในระยะที่วิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ตะวันตกได้เริ่มแพร่เข้ามาสู่ประเทศไทย เพื่อศึกษาชนบท และต่อมารัฐก็ได้ใช้คำนี้ หลังจากที่ได้ตื่นตัวในการพัฒนาหมู่บ้าน จนมีการตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ คือ กรมการพัฒนาชุมชน ใน ปี พ.ศ.2505 ด้วยเหตุนี้ในระยะแรกชุมชนมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า บ้านหรือหมู่บ้านในภาษาไทยที่มีมาก่อนหน้านั้น ในฐานะเป็นหน่วยการปกครองที่มีขอบเขตแน่นอนภายใต้การควบคุมของรัฐ [15]

จีรพรรณ กาญจนวิจิตรา และคณะ กล่าวว่า ชุมชน คือ หมู่ชน กลุ่มคน ที่รวมกันอยู่เป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยในอาณาเขตบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยอาศัยความผูกพันในทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนาเดียวกันก็ตามที่ทำให้แต่ละคนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนั้นๆ [16]

สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์ กล่าวว่า ชุมชน คือ กลุ่มชนซึ่งรวมกันอยู่โดยมีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการปฏิบัติระหว่างกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างกันและรวมกันอยู่ในเขตนั้น [17]

---

[13]ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, **ข้อเสนอคำจำกัดความในประชาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2548), หน้า 9-11.

[14]สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การพัฒนาชุมชน**, หน้า 71-72.

[15]อานันท์ กาญจนพันธ์, **ศักยภาพชุมชนและการพัฒนา**, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, 2548), หน้า 78.

[16]จีรพรรณ กาญจนวิจิตรา และคณะ, **การพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523), หน้า 20.

[17]สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์, **พัฒนาชนบทในประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2512), หน้า 51.

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ชุมชน คือ พื้นที่อันเป็นที่อาศัยอยู่ของคน และยังมีความหมายถึง กลุ่มของประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นโดยมีความสนใจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และจุดหมายในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

2.1.3 ความหมายของการพัฒนาชุมชน

นักวิชาการและผู้รู้หลายท่าน กล่าวถึง ความหมายของการพัฒนาชุมชน ไว้ดังนี้

เฉลียว บุรีภักดี ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน คือการทำให้คนซึ่งอยู่ในพื้นที่บริเวณที่มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ความเป็นอยู่การศึกษาศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ และอื่นๆ สามารถอยู่รวมกันได้อย่างราบรื่นมีความสุข รู้รักสามัคคี และร่วมมือกันทำงานได้ [18]

นิรุติ ไชยกูล ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาชุมชน ว่า คือ การพัฒนาความคิด ความสามารถของประชาชนในชุมชนเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยเหลือตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชนให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่นำเอาบริการของรัฐผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น [19]

นำชัย ทนุผล กล่าวไว้ใน การพัฒนาชุมชน หลักการและยุทธวิธี ว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เช่น สภาพถนนหนทางได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น บ้านเรือนที่อยู่อาศัยมีระเบียบดีขึ้น สภาพแวดล้อมน่าอยู่อาศัยประชาชนมีความขยันขันแข็งขึ้น มีความร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน เพื่อชุมชนของตนมากขึ้นอันเป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงของคนและสภาพแวดล้อมจากสภาวะหนึ่งที่ดีขึ้นกว่าเดิม [20]

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ดีงาม) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนา ที่ดีงาม หรือเจริญ) กล่าวคือ เป็นการจงใจ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่างๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ กล่าวโดยสรุป การพัฒนาชุมชน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยมีการวางแผน (Planned Community Change) [21]

---

[18]เฉลียว บุรีภักดี, **การวิจัยชุมชน**, หน้า 13.

[19]นิรุติ ไชยกูล, **การพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยอนุเคราะห์, 2525), หน้า 1.

[20]นำชัย ทนุผล, **พัฒนาชุมชนหลักการและยุทธวิธี**, (เชียงใหม่ : ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้, 2545), หน้า 45.

[21]สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การพัฒนาชุมชน**, หน้า 24.

สุเทพ เชาวลิต ได้กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาความคิดและความสามารถของประชาชนในการทำงานร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกับประชาชนและระหว่างประชาชนด้วยกันเอง เพื่อปรับปรุงตนเองและชุมชนไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ทั้งใน ทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อนามัยและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความ มั่นคงของประเทศในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทรัพย์สินของชุมชนเป็นสำคัญ [22]

อภิชัย พันธเสน ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาชุมชน ไว้ว่า คือลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ตั้งใจกระทำขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นจากสภาพก่อนการพัฒนา มีการกินดีอยู่ดี มีการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีการปรับปรุง ดัดแปลง หรือควบคุมทรัพยากรและสภาพแวดล้อม มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองกับสังคมภายนอกชุมชนของตน ตลอดจนมีความปลอดภัยในชีวิต [23]

วิทยากร เชียงกูล กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนในความหมายที่กว้าง คือ การพัฒนาสังคม เพราะการพัฒนาที่แท้จริงนั้นจะต้องทำทั้งสังคม ไม่ใช่ทำเฉพาะชุมชนใดชุมชน หนึ่ง และการพัฒนาที่แท้จริงหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ ซึ่งนอกจาก จะขึ้นอยู่กับการได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจในด้านต่างๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเรียกว่าเป็นการพัฒนา คุณธรรมของชีวิต เพื่อที่แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับการเพิ่มปริมาณสินค้าหรือ เพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจ ความสุข ของประชาชนมากกว่า [24]

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน หรือมีการกำหนดทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน ที่อาจเป็นได้ทั้งการกระทำของภาครัฐและเอกชน หรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ การศึกษาเรียนรู้ สุขภาพ อนามัย การมีส่วนร่วม เป็นต้น ของคนภายในชุมชนให้ดีขึ้น

---

[22]สุเทพ เชาวลิต, **การบริหารการจักการภาครัฐแนวใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เสมาธรรม, 2524), หน้า 65.

[23]อภิชัย พันธเสน, **พุทธเศรษฐศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, 2539), หน้า 76.

[24]วิทยากร เชียงกูล, **พัฒนาชุมชน-พัฒนาสังคม**, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527), หน้า 17-18.

2.1.4 ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

โดยความเป็นจริง การพัฒนาชุมชนเป็นเพียงหลักการเท่านั้น ดังนั้นจึงไม่มีทฤษฎีที่กำหนดตายตัวลงไป ทางองค์การสหประชาชาติจึงได้กำหนดหลักการในการดำเนินงานพัฒนาในที่ประชุมเดือนมีนาคม 2550 ไว้ 10 ประการ คือ

1) โครงการพัฒนาชุมชนจะต้องให้สอดคล้องกับความต้องการอันแท้จริงของประชาชนเริ่มจากโครงการง่ายๆ ก่อนแล้วค่อยๆ ไปสู่โครงการที่ยากขึ้น

2) โครงการพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องเป็นโครงการเอนกประสงค์ คือจะต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการแก้ปัญหาของชุมชน หรือปรับปรุงความสุขความเจริญได้ในหลายๆ ด้านพร้อมๆ กัน

3) การพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องเริ่มดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนพร้อมๆ กับการพัฒนาชุมชน หรือพร้อมๆ กับการดำเนินงานของชุมชน

4) ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสร้างพลังชุมชนและจัดรูปสถาบันหรือหน่วยงานปกครอง หน่วยงานบริหารของประชาชนขึ้น

5) ต้องแสวงหาผู้นำในท้องถิ่นและพัฒนาผู้นำในท้องถิ่นขึ้นตามลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็นของชุมชน

6) ให้สตรีและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการให้มากที่สุด เพราะสตรีมีบทบาทที่สำคัญต่อการขยายตัวของงานแนะแนวความคิดต่างๆ ส่วนเยาวชนสามารถเป็นกำลังรับช่วงงานและขยายผลงานได้เป็นอย่างดี

7) รัฐบาลจะต้องจัดบริการไว้ให้พร้อมเพื่อสนับสนุนงานและเป็นหลักประกัน ในประสิทธิภาพของผลงานและเป็นกำลังใจให้แก่ประชาชน

8) ต้องมีการวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่น และการบริหารงานในทุกระดับจะต้องมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

9) ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น ควรสนับสนุนให้องค์การของเอกชน องค์การอาสาสมัครต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย

10) ในการวางแผนพัฒนาชุมชนนั้นต้องมีการวางแผนให้มีการพัฒนาหรือเจริญก้าวหน้าไปพร้อมๆ กัน ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทั้งนี้เพื่อได้ระดับกับทุกส่วนของประเทศ [25]

อีกทั้ง **ยุวัฒน์ วุฒิเมธี** ได้สรุปหลักในการพัฒนาชุมชนไว้ 7 ประการ ดังนี้

1) หลักความร่วมมือของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากที่สุด โดยการเปิดโอกาสให้มีการศึกษาการพิจารณาและการตกลงร่วมกันในการแก้ปัญหาหรือการวางโครงการต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้มีสิทธิ และความเสมอภาคที่จะมีส่วนร่วมใน

---

[25]สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, หน้า 54-55.

การรับผิดชอบต่อสังคม โดยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมกันรับผิดชอบในงานพัฒนาชุมชนของตน

2) หลักการแสวงหาผู้นำ ในการพัฒนาชุมชนนั้นเน้นเรื่องการค้นหาผู้นำและพัฒนาคุณลักษณะผู้นำให้เกิดขึ้นในชุมชน เพราะจุดมุ่งหมายสุดท้ายของการพัฒนาชุมชนคือการให้ประชาชนพึ่งตนเองและสามารถช่วยเหลือตนได้ ซึ่งผู้นำจะเป็นผู้ดำเนินการ เรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

3) หลักการทำงานกับกลุ่ม ต้องสร้างกลุ่มในรูปต่างๆ ขึ้น เพื่อให้ประชาชน ซึ่งเป็นแหล่งกลางในการศึกษาและเป็นแกนนำในการปฏิบัติการพัฒนาชุมชนจึงมุ่งไปที่การทำงานกับกลุ่มคนเป็นสำคัญ

4) หลักการสมทบ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลและสนับสนุนให้ประชาชนใช้แรงงานและวัสดุอุปกรณ์ในชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างเต็มที่ จึงต้องกระตุ้นให้ประชาชนรู้จักเสียสละแรงงาน วัสดุอุปกรณ์ของตน สมทบกับของรัฐบาลอีกทางหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้งบประมาณอันจำกัดของรัฐสามารถให้บริการแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง

5) หลักการประสานงาน โดยตัวของการพัฒนาชุมชนเองไม่สามารถบอกได้เด่นชัดว่าเป็นงานของใคร ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ด้วยลำพังตัวเอง ต้องอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจึงจะประสบความสำเร็จ

6) หลักการรับผิดชอบร่วมกัน แม้โครงการพัฒนาชุมชนจะเสร็จสิ้นแล้วก็ตาม แต่ยังต้องมีการรับผิดชอบดูแลรักษาให้คงอยู่เพื่อประโยชน์ของชุมชนให้นานที่สุด เพราะฉะนั้นต้องทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการรับผิดชอบด้วย จึงจะทำให้ประชาชนรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของและเกิดความรู้สึกหวงแหนที่จะดูแลรักษาในการดำเนินงานให้คงไว้ตลอดไป

7) หลักการขยายผล การพัฒนาชุมชนมีระเบียบแบบแผนในการดำเนินงาน จึงสามารถที่จะบอกผลที่เกิดขึ้นมาได้พอสมควรและเป็นแบบอย่างที่สามารถใช้นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาในชุมชนอื่นๆ ต่อไป [26]

สอดคล้องกับ **พัฒน์ สุจำนงค์ และคณะ** ที่ได้เสนอหลักของการพัฒนาชุมชนไว้ 8 ประการ คือ

1) ยึดถือประชาชนเป็นหลัก โดยยึดเอาความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของประชาชนและความร่วมมือร่วมใจของประชาชนเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการที่จะไปสู่การช่วยเหลือตนเองได้ในบั้นปลาย

2) ยึดทรัพยากรของชาวบ้านเป็นหลักในการพัฒนาทั้งคน วัตถุและสถาบันทางสังคม

---

[26]ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลไทยอนุเคราะห์ไทย, 2526), หน้า 6.

3) หลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน คือ แผนหรือโครงการพัฒนาชุมชน จะต้องมาจากประชาชนในชุมชน นักพัฒนาชุมชนต้องไปทำงานร่วมกับประชาชนโดยไม่ทำตัวเป็นนายหรือผู้ที่เหนือกว่า และในการทำกิจกรรมต่างๆ จะต้องไม่เป็นการบังคับให้ประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรม แต่ต้องให้เข้ามาร่วมด้วยความสมัครใจ

4)หลักการปกครองตนเอง ต้องส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง ในรูปแบบของสถาบันทางสังคมตามกลุ่มอาชีพ เพศ วัย โดยที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการ

5) หลักการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ โดยทำหน้าที่เป็นกลางในการประสานงานที่จะนำบริการต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชนไปสู่ชุมชน

6) การพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มต้นจากสิ่งที่ทำได้ง่ายก่อนแล้วจึงค่อยๆ ไปสู่งานที่ทำได้ยากขึ้นไปเป็นลำดับ

7) การเปลี่ยนแปลงในชุมชนต้องคำนึงถึงสิ่งง่ายๆ ในชีวิตของคน เช่น ให้เริ่มต้นในกลุ่มที่ยอมรับหรือแนะนำได้ง่ายก่อนไปสู่ด้านอื่นๆ และจะต้องอาศัยอ้างอิงในสิ่งที่ชาวบ้าน รู้และเคยชินอยู่แล้ว ใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจ เป็นต้น

8) ยึดถือวัฒนธรรมเป็นหลัก การพัฒนาชุมชนจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต ของชาวบ้าน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ศาสนา ความเชื่อ ฯลฯ จึงทำให้เกิดการ ยอมรับและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนได้ [27]

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นเพียงหลักการเท่านั้น ดังนั้นจึงไม่มีทฤษฎีที่กำหนดตายตัวลงไป มีเพียงหลักของการปฏิบัติในการพัฒนาชุมชน เช่น ยึดหลักประชาธิปไตย ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่ ยึดประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นพื้นฐาน เป็นต้น ซึ่งดังกล่าวนี้เป็นเพียงหลักการ ส่วนในการนำไปปฏิบัติจริงนั้นย่อมต้องประยุกต์ใช้กับแต่ละชุมชนซึ่งล้วนมีความแตกต่างทางพื้นฐานด้านทรัพยากร หรือด้านประเพณีและวัฒนธรรมประจำถิ่นด้วย

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

นักวิชาการและผู้รู้หลายท่าน กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ไว้ดังนี้

พระธรรมวิมลโมลี (บุญมา คุณสมฺปนฺโน) ได้กล่าวถึง มัตตัญญุตา ไว้ในหนังสือบูรพภาค ป.ธ. 9 ตอนแต่งไทยเป็นมคธนั้นว่า ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือรู้จักความพอดีฯ คุณข้อนี้มีทางที่จะพึงพรรณนาได้หลายประการเป็นต้นว่า ความรู้จักประมาณในปัจจัยอันเกื้อกูลแก่ความเป็นอยู่ในกรณียกิจ ในการบริหารอัตภาพในบุคคล และในธรรมเมื่อกล่าวถึงองค์ประกอบทุกอย่าง ความรู้จักประมาณ

---

[27]พัฒน์ สุจำนงค์ และคณะ, **การพัฒนาชนบทแบบประสานสำหรับประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2525), หน้า 23.

เข้ากำกับอยู่ด้วยจึงจะสำเร็จผลด้วยดีฯ ในที่นี้จักรับประทานพรรณนาเพราะประการต้น พอเป็นตัวอย่างฯ ความรู้จักประมาณในปัจจัยอันเกื้อกูลแก่ความเป็นอยู่ ต่างโดยกิจเป็น 3 สถาน คือ การแสวงหาการได้มาและการใช้สอยอาศัยฯ อันบุคคลผู้เกิดมาย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยปัจจัยอันเกื้อกูลแก่ความเป็นอยู่ คือ อาหารที่จะยังชีวิตให้เป็นไป เครื่องปกปิดร่างกายป้องกันความหนาวร้อน [28]

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ทัศนะว่า การพัฒนาจะเป็นคำกลางๆ มิได้มีความหมายในทางดีหรือชั่ว ขึ้นอยู่กับว่าจะพัฒนาไปทางไหนให้เกิดอะไรขึ้น ถ้าการพัฒนานั้นประกอบด้วยสติปัญญา นำมาซึ่งประโยชน์สุขอย่างถูกต้องก็เป็นของดี หากเป็นไปในทางตรงกันข้าม คือมีตัณหา (ความทะยานอยาก) อุปาทาน (ความยึดมั่นความยึดติด) เป็นเจ้าเรือน ท่านก็เรียกว่า เป็นการพัฒนาเพื่อความพินาศ เป็นวินาศนาการหาใช้วิวัฒนาการของศัพท์คำว่า “พัฒนา” ตรงกับภาษาบาลีว่า “วฑฺฒน” แปลว่า “รก” ดังพุทธภาษิตว่า“น สิยา โลกวฑฺฒโน” ซึ่งมักแปลกันว่า “ไม่พึงเป็นคนรกโลก” (แปลตามตรงได้ว่า ไม่พึงทำโลกให้รก) คนรกโลก คือ คนที่ทำโลกให้รกไปด้วยสิ่งที่ไม่มีประโยชน์ ชีวิตของผู้นั้นจึงไม่มีประโยชน์แต่กลับเป็นโทษ ดังคำโบราณว่า “รกคนดีกว่ารกหญ้า หากรกคนบ้า รกหญ้าดีกว่ารกคน” พุทธทาสภิกขุ วางหลักว่า ถ้าอยากให้โลกรกด้วยคนดี ต้องพัฒนาจิต เพราะจิตนำกาย ถ้าอยากให้โลกโกลาหลวุ่นวาย ให้พัฒนาแต่กายและวัตถุจนท่วมทับจิต ดังนั้นในทัศนะของท่านพุทธทาสการพัฒนาจิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งและต้องมาก่อนเสมอ มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาทุกครั้ง การพัฒนาต้องทำให้สมดุลทั้งจิตและกายจึงจะถูกต้อง แต่การพัฒนาทางจิตอย่างเดียว แม้จะเป็นการพัฒนาที่ไม่สมบูรณ์แต่ก็ยังปลอดภัยแต่หากพัฒนาทางวัตถุอย่างเดียวก็ฉิบหายหมด ดังที่เวลานี้เรามีหัวรบนิวเคลียร์ที่สามารถทำลายโลกให้พินาศได้หลายครั้ง ดังนั้นการพัฒนาทางโลกต้องประกอบด้วยธรรมเสมอ การแยกโลกออกจากธรรม คือแนวทางที่ผิดพลาด และนำไปสู่ความทุกข์เดือดร้อนและวินาศนาการในที่สุดส่วนคำว่า “สังคม” ในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ หมายถึง บุคคลแต่ละคนที่มาอยู่ร่วมกันซึ่งได้แก่ตัวเราและผู้อื่น หากปัจเจกบุคคลแต่ละคนดีขึ้น สังคมย่อมดีขึ้นด้วย เพราะสังคมเกิดจากคนหลาย ๆ คน การพัฒนาสังคมของท่านพุทธทาสจึงมุ่งหมายที่การพัฒนาคน ซึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบจัดการโลกทั้งหมด ท่านกล่าวถึงแม่และครูว่าเป็นผู้สร้างโลก เพราะท่านเหล่านี้สร้างเด็กแต่ละคน ซึ่งจะเติบโตและรับผิดชอบสังคมต่อไป ในทางกลับกันระบบการศึกษาอบรมก็เป็นปัจจัยสร้างและหล่อหลอมคนระบบสังคมที่ดีย่อมมีผลเอื้ออำนวยให้คนดีมีศีลธรรมได้ง่าย การจัดระบบสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องทำให้ถูกต้อง ซึ่งก็เริ่มที่การสร้างจิตใจที่ถูกต้องขึ้นนั่นเองด้วยความเข้าใจโดยทั่วไปของคนส่วนมาก คำว่า “พัฒนา” (development) มีความหมายทำนองเดียวกับ “เจริญเติบโต” (growth) “ก้าวหน้า” (progress) และ “ทันสมัย” (modern) ซึ่งล้วนเป็นไปในทางรูปแบบและปริมาณ ผิดกับ

---

[28]พระธรรมวิมลโมลี (บุญมา คุณสมฺปนฺโน), **บูรพภาค ป.ธ. 9 ตอนแต่งไทยเป็นมคธ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535), หน้า 26.

สิ่งที่พุทธศาสนาต้องการและเน้นย้ำนั้นคือคุณภาพชีวิตและความถูกต้องพอดี ซึ่งมีผลเป็นประโยชน์สูงสุด กลมกลืนและเกื้อกูลแก่สรรพชีวิต และไม่เบียดเบียนทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อม เป้าหมายของการพัฒนาในโลกปัจจุบัน มุ่งที่ความเจริญทางเศรษฐกิจมากเกินไป จนละเลยการพัฒนาจิตใจ ให้สามารถควบคุมความต้องการที่ทะยานอยากมากขึ้นไปตามลำดับ การเน้นความเติบโตในทางตัวเลขของการบริโภคซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพและปริมาณของการผลิตและความเปลี่ยนแปลงให้ก้าวหน้าทันสมัย โดยมิได้คำนึงถึงขีดจำกัดความเจริญที่โลกและทรัพยากรจะอำนวยให้ ตลอดจนความอยู่รอดปลอดภัยและความสุขที่แท้จริงของมนุษย์นับเป็นสิ่งที่เป็นอันตรายร้ายแรง การพัฒนาในปัจจุบันเป็นการแก่งแย่งแข่งขันและวิ่งตามกันไป ด้วยความเร่งรีบเหน็ดเหนื่อยและหวาดกลัวว่าจะไม่ทันเขา โดยมิได้ถามถึงเป้าหมายที่แท้จริงที่กำลังมุ่งไป ทำให้มนุษย์ในสังคมนั้นขาดจากเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์จึงเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิตผลก็คือความยับเยินทั้งวัตถุและจิตวิญญาณ ความวิกลวิกาลเสียสมดุลของชีวิตธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมเป้าหมายของการพัฒนาที่ถูกต้องท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวสั้น ๆ ว่า ต้องเอื้อให้เกิดสภาพชีวิตที่ดี กล่าวคือ “สันติสุขส่วนบุคคลและมีสันติภาพส่วนสังคม” ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดมีขึ้นได้ก็ด้วยการลดละความเห็นแก่ตัว หรือการมีศีลธรรมของสมาชิกในสังคมเป็นสำคัญการพัฒนาที่ถูกต้องเป็นไปเพื่อสภาพชีวิตที่ดี ท่านพุทธทาสภิกขุ อุปมาชีวิตที่สมบูรณ์จำต้องมีพฤกษาแห่งชีวิต 4 ต้น ได้เก่

1) กายพฤกษา คือ การพัฒนาร่างกายให้เจริญถูกต้อง ด้วยการเจริญกายภาวนา

2) จิตตพฤกษา คือ การพัฒนาจิตให้มีสุขภาพ มีสมรรถภาพทำหน้าที่ได้ดีด้วยการเจริญสมถกรรมฐาน ให้พ้นจากนิวรณ์รบกวนจิตใจ ด้วยการเจริญภาวนา

3) โพธิพฤกษา คือ การพัฒนาสติปัญญาให้เห็นสิ่งทั้งปวง คือ โลกและชีวิตตามเป็นจริงด้วยการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ให้พ้นจากอำนาจอวิชชา (ความไม่รู้) ครอบงำ ด้วยการเจริญภาวนา

4) เมตเตยยพฤกษา คือ การสร้างมิตรภาพที่มีรากฐานมั่นคงในเพื่อนมนุษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในฐานะเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน มีเมตตาอย่างปราศจากความเบียดเบียนและแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นศัตรูกัน หากเกื้อกูลกันได้ถูกต้องด้วยการเจริญศีลภาวนาท่านใช้คำว่า “โลกพระศรีอาริย์ก็อยู่แค่ปลายจมูก” ซึ่งใกล้กว่าแค่มือเอื้อม

การพัฒนาทั้ง 4 ด้านนี้ เหมือนปลูกต้นไม้เพื่อประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์และตนเอง ท่านกำหนดให้ทำให้พร้อมทั้ง 4 ด้าน อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ คือ ทั้งถูกต้องและทั้งครบถ้วน เมื่อบุคคลมีคุณสมบัติที่ดีดังกล่าวข้างต้น ก็จะส่งผลให้เกิดสังคมพึงปรารถนา ระบบควบคุมสังคมที่ดีต้องมีความถูกต้องด้วย จึงจะอำนวยให้บุคคลมีการพัฒนาฝึกฝนตน จนเข้าถึงสภาพที่พึงประสงค์

2.2 แนวคิด เกี่ยวกับหลักธรรมสำหรับการพัฒนาการปลูกพืชสวน

หลักธรรมสำหรับการพัฒนาชุมชนนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ หลักธรรมสำหรับการพัฒนาตนเอง หลักธรรมสำหรับพัฒนาครอบครัว และหลักธรรมสำหรับพัฒนาสังคม โดยจะได้กล่าวตามลำดับ ดังนี้

2.2.1 หลักธรรมสำหรับพัฒนาตนเอง

การที่สังคมทั่วๆ ไปวุ่นวาย ยุ่งเหยิง ไม่มีระเบียบ ขาดความเรียบร้อยไม่น่าดู ไม่น่าอยู่นั้น ส่วนหนึ่งสาเหตุมาจากบุคคลในสังคมขาดการควบคุมตนเอง [29] ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่สังคมวางไว้ ในพระพุทธศาสนามีโลกธรรมสำหรับพัฒนาบุคคลให้มีการควบคุมตนเองไว้หลายประการด้วยกัน ดังนี้

(1) หลักศีลหรือวินัย

คำว่า “ศีล” มีความหมายหลายนัย หลายระดับ กล่าวคือ

ศีล คือ เจตนา หรือความตั้งใจในอันที่จะประพฤติปฏิบัติในทางที่ดี ในสิ่งที่ดีอันเป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยเว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติผิดลูกเมียผู้อื่น เว้นจากการพูดโกหกและคำหยาบคาย และเว้นจากสิ่งเสพติดทั้งหลายทั้งปวง

ศีล คือ คุณธรรมที่เกิดขึ้นในใจในอันที่จะไม่เพ่งเล็งเพราะอยากได้ ไม่พยาบาทปองร้ายเขา และมีความคิดเห็นถูกต้องตามหลักธรรม (เจตสิกํ สีลํ) ศีล คือ ความสำรวมระวังคอยปิดกั้นหลีกเว้นมิให้ความชั่วเกิดขึ้นในตน (สํวโร สีลํ)

ศีล คือ ความคิดไม่ล่วงละเมิดระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือวินัยของหมู่ที่กำหนดวางไว้เป็นหลักปฏิบัติในหมู่นั้น และไม่ล่วงละเมิดในอธิปไตยในความเป็นเจ้าของของผู้อื่น คือไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น (อวีติกฺกโม สีลํ)

ผู้ศึกษาสรุปความหมายของ ศีล ว่า “ศีล คือเจตนาที่จะละเว้นความชั่วอย่างนั้นๆ จนถึงประพฤติดีงามที่ตรงข้ามกับความชั่วนั้นๆ โดยความสำรวมระวัง ควบคุม บังคับกิริยาอาการ ทางกาย เป็นต้นให้เป็นปกติธรรมดา ไม่ล่วงละเมิดข้อระเบียบต่างๆ ตามที่ใจปรารถนาและไม่เบียดเบียนผู้อื่น”

ส่วน คำว่า “วินัย” คือ กฎหรือระเบียบสำหรับฝึกกายวาจาใจ ป้องกันกีดกันมิให้ล่วงละเมิดศีลหรือล่วงละเมิดอกุศลธรรม เป็นแบบแผนหรือข้อบังคับที่บัญญัติไว้ หรือกำหนดไว้สำหรับกำกับความประพฤติของสมาชิกในหมู่คณะนั้น โดยสอดคล้องกับความคิดเห็นหรือความยอมรับของหมู่คณะนั้นโดยเฉพาะ และได้รับโทษตามที่กำหนดขึ้นไว้ สำหรับผู้ฝ่าฝืน

---

[29]พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **กิจการของศูนย์การพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โพธิ์สามต้นการพิมพ์, 2531), หน้า 30.

ดังนั้นวินัยที่กล่าวนี้ก็คือส่วนหนึ่งของศีล จะพูดว่าศีลก็คือวินัย วินัยก็คือศีล ย่อมถูกต้องทีเดียวแต่แท้ที่จริงแล้วศีลมีความหมายกว้างกว่าวินัยมาก ในทางปฏิบัติ บุคคลผู้ฝึกอบรมตนในทางความประพฤติดีงาม ที่ล่วงละเมิดในระเบียบข้อห้ามต่างๆ ทั้งที่เป็นศีลและวินัยได้ จัดว่าเป็นผู้รักษาสำเหนียกในวินัยดีแล้ว ย่อมสามารถจะควบคุมพฤติกรรมคือการแสดงออกทางกาย ทางวาจาให้อยู่ในกรอบระเบียบวินัย ควบคุมใจมิให้ฟุ้งซ่าน สามารถควบคุมความคิดให้อยู่ในทางที่ถูกได้ ในข้อนี้พระพุทธองค์วางหลักเป็นแนวปฏิบัติไว้ เรียกว่า ปาริสุทธิศีล มี 4 ประการ คือ

1) ปาติโมกข์สังวร คือ สำรวมในพระปาติโมกข์ เว้นข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม ทำตามข้อที่ทรงอนุญาต

2) อินทรีย์สังวร คือ สำรวมอินทรีย์ 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดียินร้ายในเวลาที่เห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโผฏฐัพพะ รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจ

3) อาชีวปาริสุทธิ คือ การเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ ไม่หลอกลวงเขาเลี้ยงชีวิต

4) ปัจจเวกขณะ คือ พิจารณาเสียก่อนจึงบริโภคปัจจัย 4 คือ จีวร (เครื่องนุ่งห่ม) บิณฑบาต (อาหาร) เสนาสนะ (ที่อยู่อาศัย) และเภสัช (ยารักษาโรค) ไม่บริโภคด้วยตัณหา

ตามหลักนี้ ท่านวางแนวปฏิบัติโดยมุ่งไปที่บรรพชิต หากจะน้อมมาเป็นแนวปฏิบัติสำหรับบุคคลทั่วไป เพื่อฝึกให้สามารถควบคุมตัวเองได้ ก็สามารถทำได้ดังนี้

1) ให้เป็นคนมีสติระวังตัว ไม่ทำผิดกฎหมาย กฎระเบียบของหมู่คณะ ไม่เป็นคนเอาแต่ใจตัวเอง และไม่มักง่าย เพราะจะทำให้ลืมตัวทำผิดระเบียบได้ง่าย

2) ฝึกให้เป็นคนมีสติระวังตัว มิให้ตกเป็นทาสของสิ่งที่ผ่านทางประสาทตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางสัมผัส และทางความนึกคิดจนเกินไป เพราะหากควบคุมใจมิได้ ก็ย่อม จะหลงระเริงและทำผิดได้ง่าย

3) ฝึกให้เป็นคนไม่เห็นแก่ปากท้อง (กิน) เห็นแก่ได้จนเกินขอบเขต ฝึกหากินในทางสุจริตและซื่อสัตย์ในอาชีพของตนเสมอ

4) ฝึกให้เป็นคนมีสติระวังในเรื่องการบริโภคปัจจัย 4 ไม่ผลีผลามบริโภค ใช้สอยด้วยความระมัดระวัง มีสติยั้งคิดเสมอ เพราะผู้ขาดสติลืมตัวมักตกเป็นทาสของปัจจัย 4 เหล่านั้น จะขาดความพอดีทั้งในการแสวงหา ทั้งในการรักษาและในการใช้สอย

(2) หลักขันติ

ขันติ คือ ความอดทน อดกลั้น [30] ทนได้เมื่อถูกกระทบด้วยสิ่งอันไม่พึงปรารถนา แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

---

[30]**องฺ.ทุก.** (ไทย) 3/166/126.

1) อดทนต่อความลำบากตรากตรำ ไม่แสดงอาการย่อท้อ เมื่อทำการงานอันหนัก

2) อดทนต่อทุกขเวทนา คือในคราวเจ็บไข้ ไม่แสดงอาการทุรนทุรายจนเกิดเหตุ รู้จักระงับสติอารมณ์ ไม่ทำใจอ่อนแอจนเกินไป ถ้าอดทนไม่ได้ ไม่อาจต่อสู้กับโรคได้

3) อดทนท่อความเจ็บใจ คือเมื่อถูกต่อว่ากระแทกแดกดันหรือเมื่อเขาแสดงกิริยาอาการดูถูกดูหมิ่น ก็อดกลั้น ทนเก็บไว้ในใจ ไม่แสดงออกทั้งทางกายและทางวาจา

4) อดทนต่ออำนาจกิเลส (เครื่องเศร้าหมอง) คือ เมื่อถูกกิเลสต่าง ๆ ยั่วยุ เช่น ถูกความอยากได้อยากดี อยากมีอยากเป็น มาครอบงำ ก็อดทนต่อความอยาก คือระดับความอยากนั้นได้หรือเมื่อได้ลาภได้ยศก็อดทนอดกลั้นไม่แสดงอาการดีใจจนเกินไป เป็นต้น

(3) หลักทมะ

ทมะ แปลว่า ความฝึก หมายถึง ความฝึกฝนจิตใจมิให้ฟุ้งซ่าน หวั่นไหวง่าย เป็นหลักสำหรับฝึกบุคคลให้มีใจหนักแน่นมั่นคง ในธรรมบางหมวด เช่น ในฆราวาสธรรม ท่านให้ความหมายทมะ ว่า “รู้จักข่มจิตของตนเอง หมายถึง ความรู้จักระงับใจ ยับยั้งใจได้ในเมื่อประสบเหตุอันไม่น่าปรารถนา ในทางปฏิบัติ ทมะ นี้ก็คือ การบำเพ็ญสมาธิจิตอันเป็นหลักควบคุมใจนั่นเอง บุคคลใดฝึกฝนจิตใจให้หนักแน่น เยือกเย็น ระงับใจ ระงับอารมณ์ ตามหลักทมะ ด้วยการฝึกสมาธิได้ จะเป็นผู้สามารถควบคุมอารมณ์ ควบคุมตัวเองได้ดี จะเป็นผู้ไม่วู่วาม ผลีผลาม ไม่เอาแต่ใจตนเอง เอาแต่อารมณ์ มีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ ดังพุทธพจน์ว่าบุคคลผู้ฝึกจิตดีแล้วจัดว่าเป็นผู้ประเสริฐในหมู่ชน (สังคม) เพราะเหตุนั้น หลักทมะนี้ จึงเป็นหลักพัฒนาบุคคลที่สำคัญประการหนึ่งในด้านการรู้จักควบคุมตนเอง

(4) หลักสติสัมปชัญญะ

สติสัมปชัญญะ มิใช่จะพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลในด้านความมีเหตุผลเพียงอย่างเดียวยังสามารถพัฒนาบุคคลในด้านการควบคุมตัวเองและเป็นหลักที่สำคัญ เพราะผู้มีสติสัมปชัญญะ ย่อมมีความสำนึกรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลาว่าตัวเองเป็นใคร มีหน้าที่อย่างไร เมื่อปฏิบัติหน้าที่อยู่ก็รู้ตัวอยู่เสมอว่าตัวเองกำลังทำอะไร อย่างไร ดีหรือชั่ว เป็นคุณหรือเป็นโทษเป็นต้น เท่ากับว่าได้ควบคุมตัวเองอยู่ตลอดเวลานั่นเอง

(5) หลักสันโดษ

สันโดษ แปลตามรูปศัพท์ว่า “ความยินดี” แต่ในเชิงปฏิบัติ สันโดษมีความหมาย กว้างขวางมาก เริ่มตั้งแต่ความหมายในทางความคิด จนถึงลงมือปฏิบัติ เพื่อให้กระจ่างชัด พระพุทธเจ้าได้ แบ่งสันโดษออกเป็น 3 ลักษณะความหมายด้วยกัน คือ

1) ยถาลาภสันโดษ ความยินดี พอใจและพอเพียงเท่าที่ได้ หมายถึง ตนได้สิ่งใดมาหรือแสวงหาสิ่งใดมาได้ ชื่อเป็นสิ่งที่ตนพึงได้โดยถูกต้องชอบธรรมไม่ว่าจะมากหรือน้อย หยาบหรือประณีตแค่ไหน เพียงใด ก็ยินดีพอใจและพอเพียงด้วยสิ่งนั้น ไม่โลภอยากได้มากไปกว่านั้นเดือดร้อนกระวนกระวาย กระหายอยากได้ในสิ่งที่ตนไม่ได้ จนต้องประพฤติทุจริต ประกอบมิจฉาชีพต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งนั้น

2) ยถาพลสันโดษ ความยินดี พอใจและพอเพียงเท่ากำลังของตนไม่ยินดี อยากได้ พอใจเกินกำลังของตน เกินกำลังความรู้ความสามารถ เกินฐานะ เกินตำแหน่ง เกินหน้าที่การงานของตน ตนเองได้สิ่งใดมาด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ กำลังคน กำลังความรู้ความสามารถเท่าใดก็ยินดีพอใจและพอเพียงเท่านั้น

3) ยถาสารุปปสันโดษ ความยินดีพอใจในสิ่งที่สมควรและยินดีพอใจพอสมควร คือในการใช้เรี่ยวแรงให้ได้มาซึ่งวัตถุปัจจัยนั้นต้องเป็นวัตถุปัจจัยที่เหมาะสมไม่เกิดโทษไม่เป็นพิษเป็นภัยเรียกว่าไม่ผิดธรรม และวิธีการหาก็เป็นวิธีที่ชอบธรรมถูกต้อง ไม่ใช่โดยวิธีทุจริต คอร์รัปชั่น เป็นต้นสรุปความหมายของสันโดษตามลักษณะที่กล่าวมาแล้ว ว่า สันโดษ คือ ความยินดีพอใจในวัตถุปัจจัยที่ได้มาหรือในผลงานที่สำเร็จขึ้นด้วยเรี่ยวแรงความพยายามของตนในทางที่ชอบธรรมแล้วสร้างความพอดีไว้ในใจในการเสวยผลจากวัตถุปัจจัยหรือผลงานนั้น สันโดษนั้นเป็นหลักธรรมที่พัฒนาบุคคลให้ขยันขันแข็ง ให้กล้าสู้คน สู้งาน เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาในเรื่องความโลภหรือความอยากได้ไม่รู้จักพอของบุคคล หยุดยั้งความมักใหญ่ใฝ่สูง ความทะเยอทะยานอย่างไร้ขอบเขตจำกัดและให้สามารถควบคุมความปรารถนาของตนให้อยู่ในวงจำกัดไม่ให้ประกอบการหรือภารกิจใดๆ ไปโดยขาดความพอดี จริงอยู่มนุษย์เรามีความปรารถนาอย่างเดียวกัน คือ “ความสุข” แต่ความสุขนั้นไม่จำเป็นต้องมาจากวัตถุเสมอไป ความเสียสละ ความรู้จักพอซึ่งเรียกว่าสันโดษนั้นก็เป็นบ่อเกิดแห่งความสุขได้ และเป็นความสุขทางใจที่แน่นอน เป็นความสุขที่สงบเย็นสนิทลึกซึ้งยิ่งกว่าสุขเพราะอาศัยปัจจัย 4 ดังพระพุทธพจน์รับรองว่า “ความสันโดษด้วยปัจจัยตามมีตามได้ นำสุขมาให้” และ ว่า “ความสงัดของผู้สันโดษ มีธรรมปรากฏเห็นอยู่ นำสุขมาให้” [31]

(6) หลักอัตตัญญุตาและมัตตัญญุตา

อัตตัญญุตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตน หมายถึง สามารถมองตัวเองออกว่าตัวเองเป็นใครมีฐานะและภาวะอย่างไร กำลังต้องการอะไร เมื่อมองออกแล้วก็พยายามปรับตัวเองให้สมกับฐานะและภาวะของตนและใช้กำลังความสามารถของตน พัฒนาตนเองเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ รวมถึง

---

[31]**ขุ.ขุ**. (ไทย) 25/3/53.

ความรู้จักหยุดยั้งความต้องการอันเกินขอบเขตกำลังความรู้ความสามารถของตนและหยุดยั้งการแสวงหาอันเกินกำลัง หรือในทางที่มิชอบธรรมอันจะทำให้ตนเองเดือดร้อนในภายหลัง

(7) หลักหิริโอตตัปปะ

หิริ หมายถึง ความละอายใจ มีลักษณะรังเกียจบาปทุจริตทุกชนิด ปรากฏให้เห็นชัดได้ โดยมีอาการละอายใจตัวเองที่จะทำบาปทุจริตนั้น โอตตัปปะ หมายถึง ความเกรงกลัวต่อบาป มีลักษณะสะดุ้งกลัวในเมื่อจะทำบาปทุจริต (ความชั่ว) ธรรมสองประการนี้จัดว่าเป็นโลกปาลธรรม เป็นธรรมคุ้มครองโลก และเป็นธรรมฝ่ายขาวดังพระพุทธพจน์ ว่า

"ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 2 อย่างนี้เป็นธรรมฝ่ายขาว 2 อย่างเป็นไฉนคือ 1) หิริ 2) โอตตัปปะ ภิกษุทั้งหลาย ธรรมฝ่ายขาว 2 อย่างนี้แล" [32]

หลักธรรม 2 ข้อนี้ มิใช่หลักธรรมสำหรับพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลในด้านความรับผิดชอบโดยตรง แต่เป็นหลักธรรมที่สนับสนุนให้บุคคลเกิดความคิดหรือสำนึกในอันที่จะไม่ทำความชั่วทำความผิด ซึ่งเป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองขั้นพื้นฐานดังกล่าวมาแล้วในข้างต้น

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การพัฒนาตัวบุคคลเป็นเบื้องต้นของการพัฒนาทั้งหมด ด้วยการที่สังคมทั่วๆ ไปวุ่นวาย ยุ่งเหยิง ไม่มีระเบียบ ขาดความเรียบร้อยไม่น่าดู ไม่น่าอยู่นั้น ส่วนหนึ่งสาเหตุมาจากบุคคลในสังคมขาดการควบคุมตนเอง ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่สังคมวางไว้ ไม่สามารถระงับอารมณ์ของตนเองขาดความยั้งคิด เหล่านี้จึงทำให้สังคมส่วนมากเป็นสังคมพิการอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะฉะนั้น การจะพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ มีระเบียบมีความน่าดูและน่าอยู่แล้ว เบื้องต้นจำเป็นต้องพัฒนาตัวบุคคลให้รู้จักควบคุมตนเองได้ก่อน และการควบคุมตนเองในที่นี่หมายถึง การควบคุม จิตใจตัวเองจึงเป็นหน้าที่ของแต่ละบุคคลโดยเฉพาะ ซึ่งในพระพุทธศาสนาก็มีโลกธรรมสำหรับใช้ในการพัฒนาตนเองตามที่กล่าวมาแล้ว นั่นเอง

2.2.2 หลักธรรมสำหรับการพัฒนาครอบครัว

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมสำหรับการพัฒนาครอบครัวไว้เป็นอันมาก ในที่นี้จะนำเสนอไว้พอเป็นแนวทางในการปฏิบัติและดำเนินชีวิต ดังนี้

---

[32] **องฺ. ทุก.** (ไทย) 20/94/108

กุลจิรัฏฐิติธรรม [33] คือธรรมที่เป็นเหตุให้ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นานตระกูล(ครอบครัว) จะมั่นคงและตั้งมั่นอยู่ได้ คนในครอบครัวจะต้องประพฤติปฏิบัติหลักธรรมข้อนี้อย่างสม่ำเสมอ มี 4 ประการ คือ

1) นัฏฐคเวสนา รู้จักแสวงหาสิ่งที่หายมาไว้ได้แก่ เมื่อมีของสิ่งใดในบ้านเรือนหายไปถ้าอยู่ในวิสัยที่จะหามาได้ก็รีบแสวงหามาไว้ ไม่ปล่อยให้สูญหายไปโดยไม่สนใจ

2) ชิณณปฏิสังขรณา รู้จักบูรณะ ซ่อมแซมของเก่าของชำรุด คือ เมื่อพบว่าสิ่งใดเก่าชำรุดจัดการบูรณะซ่อมแซมไว้ให้ใช้การได้ต่อไป ไม่ทิ้งขว้างเสีย (ถนอมของไว้ใช้นานๆ)

3) ปริมิตปานโภชนา รู้จักประมาณในการกินการใช้ คือรู้จักประหยัดกินประหยัดใช้ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือสุรุ่ยสุร่าย (กินตามที่ร่างกายต้องการ ไม่กินเพื่อสนองความอยาก)

4) อธิปัจจสีลวันตสถาปนา รู้จักตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้าน แม่เรือน คือ เมื่อเห็นว่าในครอบครัวของตน ผู้เป็นพ่อบ้านแม่บ้านคนใดเป็นคนมีศีลธรรม มีคุณธรรม ก็รู้จักมอบหมายให้ผู้นั้นเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองครอบครัว

นัฏฐคเวสนา คือ การรู้จักแสวงหาสิ่งที่หายมาไว้นั้น คือชีวิตของผู้ครองเรือนหรือที่เรียกว่าชีวิตของฆราวาสนั้น จะต้องสร้างคนในครอบครัวให้มีจิตสำนึกหรือให้มีนิสัยรักและบำรุงรักษาทรัพย์สินของตนให้ปลอดภัยและเพิ่มพูนขึ้นโดยลำดับ ในทางปฏิบัติ แม้บางคนจะขยันทำมาหากินมีรายได้มากพอสมควร ต้องเป็นคนรู้จักแสวงหาสิ่งที่หายมาไว้โดยยึดถือหลักสำคัญ 4 ประการคือ

1) การป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับทรัพย์ เช่น ระวังโจรผู้ร้ายที่จะลักขโมยหรือตีชิงเอาไปการเก็บของมีค่าไว้ในบ้านในที่มิดชิด ไม่ควรแต่งกายด้วยของมีค่ามากเกินไป เพราะอาจเกิดอันตรายแก่ชีวิตได้ ทางที่ดีจะต้องช่วยกันป้องภัยอันตรายซึ่งจะเกิดขึ้นแก่ที่อยู่อาศัย เช่น ช่วยกันป้องอัคคีภัย กำจัดสิ่งที่เป็นเชื้อเพลิง และที่สำคัญอย่าประมาท ต้องปิดประตูหน้าต่าง ปิดน้ำปิดไฟให้เรียบร้อยก่อนเข้านอน

2) ทำการสะสมทรัพย์ นอกจากรู้จักแสวงหาทรัพย์มาไว้แล้ว ควรจะหาวิธีพอกพูนทรัพย์เพื่อให้เกิดความมั่นคงแก่ทรัพย์สมบัติที่สำคัญจะต้องเก็บไว้หรือตั้งกองทุนไว้สำหรับตนเองหรือครอบครัว แม้จะมีรายได้ไม่มากนัก ถ้ารู้จักสะสมก็จะทำให้เกิดทุนทรัพย์มากได้ ท่านเปรียบให้เราเห็นว่าการสะสมทรัพย์ให้ทำตัวเองเหมือนปลวก เพราะปลูกจะสร้างที่อยู่ของตัวเองให้ใหญ่โตได้อาศัยความพยายามจากเล็กไปหาใหญ่ จากสิ่งไม่มีอะไรกลายเป็นจอมปลวกที่ใหญ่โตได้

3) ป้องกันกรรมสิทธิ์ ความจริงแล้วทรัพย์สมบัติต่าง ๆ ที่เราแสวงหามาได้ทั้งหมดนั้น ตัวเราเองต้องมีกรรมสิทธิ์โดยชอบธรรมตามกฎหมาย เพราะฉะนั้น ต้องหมั่นตรวจตราดูว่า ที่ดินเคหสถานบ้านเรือนหรือหนังสือสัญญาต่าง ๆ ยังมีสิทธิ์สมบูรณ์ตามกฎหมายอยู่หรือไม่ แล้วจัดดำเนินการตามความเหมาะสมต่อไป

---

[33] **องฺ.จตุกฺก.** (ไทย) 21/258/375.

4) ถนอมทรัพย์ คือให้คนในปกครองรู้จักถนอมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ในบ้านเรือนให้อยู่ในสภาพที่จะใช้งานได้เสมอ ให้ใช้งานได้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ รู้จักบูรณะซ่อมแซมของเก่าเพื่อให้ใช้การได้ต่อไป

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ครอบครัว เป็นสถาบันที่สำคัญส่วนหนึ่งของสังคม ถ้าสังคมใดประกอบด้วยครอบครัวที่มีการพัฒนา มีความเจริญทางวัฒนธรรม สังคมนั้นก็ย่อมเป็นสังคมที่พัฒนาและมีความเจริญตามไปด้วยครอบครัวจะมีความเจริญสมบูรณ์ สถานะทางครอบครัวที่มีปัญหาอยู่ทุกวันนี้สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยการนำหลักธรรมสำหรับพัฒนาบุคคลและครอบครัวมาประพฤติปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ก็จะทำให้ครอบครัวอบอุ่นและมีความสุข มีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบาย กลไกการส่งเสริมการปลูกพืชสวน

2.3.1 ความหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปลูก หมายถึง เอาต้นไม้หรือเมล็ด หน่อ หัว เป็นต้น ใส่ลงในดินหรือสิ่งอื่นเพื่อให้งอกหรือให้เจริญเติบโต[34]

การพัฒนาท้องถิ่นและชนบทของไทยที่ผ่านมา ได้รับอิทธิพลจากการส่งข้าราชการและนักศึกษาไปศึกษาต่อต่างประเทศ ไปร่วมประชุมสัมมนาต่างประเทศ แล้วกลับมาริเริ่มทำตามสิ่งที่ตนได้รับความรู้มา อีกส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากการช่วยเหลือของผู้เชี่ยวชาญระหว่างประเทศ ที่หมุนเวียนนำประสบการณ์และความรู้จากประเทศต่าง ๆ มาทดลองและแนะนำให้กับส่วนราชการและองค์การเอกชนให้ทำตาม และวิธีการที่ผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นเคยทำได้ผลจากประเทศอื่น หรือเชื่อว่าเป็นหลักการที่ถูกต้อง โดยสรุปแล้วในอนาคตของการพัฒนาท้องถิ่นและชนบท ซึ่งมีส่วนผสมผสานจากประสบการณ์ในอดีต แต่จะมีกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่ชัดเจนขึ้นดังนี้

3.1 กลยุทธ์การพัฒนาที่ยึดความต้องการพื้นฐานของคนเป็นหลัก ความต้องการพื้นฐานของคนจุดเน้นหลักก็คือ เรื่องสุขภาพอนามัยและการขากสารอาหารที่จำเป็น ความต้องการพื้นฐานดังกล่าวเน้นที่คนมากกว่าชุมชนโดยส่วนรวม และจะต้องเป็นความต้องการที่พอกินพอใช้ ไม่เกินฐานะและความสามารถของคนในชุมชนที่จะรองรับได้

3.2 กลยุทธ์การพัฒนาที่เน้นการริเริ่มและการดำเนินการโดยประชาชน การริเริ่มการพัฒนาควรที่จะมาจากประชาชน ผู้สนใจที่ต้องการแก้ไขปรับปรุงสถานภาพเดิมให้ดีขึ้นกว่าแต่ก่อน แม้จะเป็นการริเริ่มจากกลุ่มคนไม่กี่คน เช่น การเลี้ยงปลาร่วมกันในบ่อเลี้ยงปลา การรวมข้าวไว้ในยุ้งฉางเพื่อหยิบยืม แต่ในทางปฏิบัติจริงก็ทำได้ในบางท้องที่เท่านั้น กลยุทธ์นี้อาจเริ่มจากผู้สนใจที่

---

[34] ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, 2546), หน้า 735.

ต้องการจะทดลองกิจกรรมใหม่ ดังนั้นจึงอาจใช้กลยุทธ์ การแนะนำ กระตุ้น เร่งเร้า หรือเรียนรู้จากการเข้ารับการฝึกอบรม

3.3 กลยุทธ์การพัฒนาที่เน้นส่งเสริมการพึ่งตนเองและการมีส่วนร่วม กลยุทธ์นี้ที่สามารถนำมาใช้ได้ เป็นการกระตุ้นและจูงใจให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและชนบท ซึ่งอาจจะเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การระบุถึงปัญหาและความต้องการ จนถึงขั้นประเมินผล หรือเข้ามีส่วนร่วมในบางขั้นตอน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติที่เกิดขึ้นโดยตรง อันจะเป็นการช่วยสร้างให้ประชาชนในท้องถิ่นและชนบทนั้น สามารถพึ่งตนเองได้ต่อไป

3.4 กลยุทธ์การพัฒนาที่เน้นความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความพร้อมของชุมชน การพัฒนาท้องถิ่นและชนบทนั้น ผู้ที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง จะต้องตระหนักถึงสภาพแวดล้อมของชุมชนนั้นในด้านต่าง ๆ เสียก่อน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมหรือประเพณี ว่ามีความพร้อมในด้านต่าง ๆ หรือไม่ เพียงใด ก่อนที่จะนำโครงการไปปฏิบัติในท้องถิ่นนั้น ความพร้อมของชุมชนในที่นี้ หมายถึง ระดับของการยอมรับ ที่ชุมชนจะผลักดันให้โครงการพัฒนาบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.5 กลยุทธ์การพัฒนาที่เน้นการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างการบริหารให้สอดคล้องกับการพัฒนา โครงสร้างสำคัญที่น่าปรับเปลี่ยนก็คือ โครงสร้างการตัดสินใจให้ทุกระดับได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบตามความสามารถ ไม่จำเป็นต้องรวมไว้ในระดับใดระดับหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างในแง่ของการติดต่อสื่อสาร และระบบข้อมูลข่าวสาร จะต้องถูกจัดให้สอดคล้องและเอื้อต่อการพัฒนาอีกด้วย

3.6 กลยุทธ์การพัฒนาที่เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มีค่าซึ่งเกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือทรัพยากรบุคคล ซึ่งถือว่าสำคัญและมีค่าที่สุด ดังนั้นการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นหรือชนบท จึงควรเน้นที่ตัวคนเป็นสำคัญอันดับแรกมิใช่เน้นที่วัตถุ ซึ่งคนควรได้รับการเพิ่มคุณภาพทั้งทางร่างกายและสติปัญญา

3.7 กลยุทธ์การพัฒนาที่เน้นการประสานกิจกรรมหลายด้านในลักษณะที่เป็นระบบและครบวงจร การพัฒนาท้องถิ่นและชนบทเป็นเป้าหมายรวมที่ทุก ๆ ฝ่าย จะต้องเข้ามาร่วมดำเนินการ โดยหลักแล้วกลยุทธ์นี้มุ่งเน้นแนวทางพัฒนาที่เป็นการประสานกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและชนบทให้พึ่งตนเองได้อย่างถาวรนั้นเอง

3.7 กลยุทธ์การพัฒนาที่มุ่งเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา การสร้างค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้องให้กับราษฎรเป็นสิ่งที่จะละเลยมิได้ ค่านิยมเก่า ๆ ก็เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาท้องถิ่นไม่น้อย เช่น ค่านิยมที่ว่าแล้วแต่บุญแต่กรรมจะนำพาชีวิตไปไม่จำเป็นต้องแก้ไขปัญหาชีวิตของตน หรือค่านิยมที่ว่าประชาชนเป็นฝ่ายรับความช่วยเหลือแต่ฝ่ายเดียว คอยให้รัฐมาช่วยเหลือ หรือค่านิยมที่ว่าเจ้าหน้าที่ของทางราชการเป็นเจ้าเป็นนาย จะว่ากล่าวสิ่งใดก็ถูกต้องไปหมด

ประชาชนมีหน้าที่เพียงรับฟัง ยังมีค่านิยมที่ส่งเสริมในการพัฒนาต้องช่วยกันสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้น ได้แก่ ค่านิยมที่สกัดกั้นการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นมิให้ขยายตัวเร็วเกินไป[35]

ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสมควรที่จะทำอย่างยิ่งซึ่งคำว่า "คุณธรรม" หมายถึงสภาพคุณงามความดี ส่วนคำว่า "จริยธรรม"ก็หมายถึงธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ เมื่อปลูกฝังค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรมได้ก็จะเป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาเพราะเป็นการมุ่งส่งเสริมคุณภาพของคนโดยตรง ซึ่งมีหลักสำคัญอยู่ที่จิตใจ

ชลิต มานิตยกุล กล่าวว่าซึ่งการที่จะทำการผลิตเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการส่งออกให้ได้นั้น อัจฉรา จิตตาดากร และคณะ ได้ศึกษาการเตรียมความพร้อมของภาคผลไม้เพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี พบว่าในส่วนของภาคการผลิตหรือเกษตรกรควรพัฒนาด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ การปรับปรุงพันธุ์ พัฒนารูปแบบของผลผลิต/ผลิตภัณฑ์/บรรจุภัณฑ์ พัฒนาวิธีการจัดจำหน่าย และพร้อมกันนี้ ควรบริหารจัดการการผลิตเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยลดต้นทุนการผลิต วางแผนการผลิตและการตลาดให้เหมาะสม มุ่งเน้นการผลิตผลไม้คุณภาพ กระจายการผลิตและ ให้มีผลผลิตต่อเนื่อง เพิ่มระสิทธิภาพการตลาดด้วยการรวมกลุ่ม สร้างมูลค่าเพิ่ม และแปรรูปผลผลิต รวมกลุ่มเกษตรกรให้เข้มแข็ง สร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการและภาครัฐ รวมทั้งศึกษาและยึดถือปฏิบัติตามกฎระเบียบด้านความปลอดภัยและคุณภาพของผลไม้[36]

อัจฉรา จิตตาดากร กล่าวว่าสำหรับแนวทางการพัฒนาการผลิตทุเรียนเพื่อการส่งออกนั้น คณะอนุกรรมการ เตรียมความพร้อมภาคการเกษตรสู่ประชาคมอาเซียน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้วิเคราะห์โอกาสสินค้าไทยสู่ประชาคมอาเซียนและกำหนดแนวทางการพัฒนาไว้ ดังนี้

1) พัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตทุเรียน

2) พัฒนาคุณภาพผลผลิต รับรองคุณภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

3) การผลิตทุเรียนแบบอินทรีย์

4) ส่งเสริมการผลิตทุเรียนนอกฤดู

5) จัดการด้านการเก็บเกี่ยวและพัฒนาเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว

6) ส่งเสริมการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต และ พัฒนาระบบLogistics[37]

---

[35]ปรัชญา เวสารัชช์ เทพศักดิ์ บุณยรัตพันธุ์, **"หลักการและแนวทางในการบริหารแผนงานโครงการพัฒนาท้องถิ่นและชนบท",** (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดหนึ่งเจ็ดการพิมพ์, 2532), หน้า 68-74.

[36] ชลิต มานิตยกุล.**ปัญหาและทางออกของผลไม้ไทยเข้าสู่จีน.** รายงานการศึกษาส่วนบุคคลหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่1กระทรวงการต่างประเทศ, 2552

[37] อัจฉรา จิตตาดากร และคณะ.**การเตรียมความพร้อมของภาคไม้ผลเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี,เรียบเรียงโดย จันทมร สีหาบุญลี.** เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการสากงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.11, 119 (กรกฎาคม2555): 6-10.

ดร.สุเทพ นิ่มสาย และคณะ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลไม้เศรษฐกิจ 4 ชนิด ได้แก่ ทุเรียน มังคุด เงาะ และกล้วยไข่ ในเรื่องโอกาสและอุปสรรคของผลไม้ไทยในอาเซียน : กรณีการนำเข้า-ส่งออกระหว่างไทยไทย สหภาพเมียนมาร์ และสสป.ลาว พบว่า อุตสาหกรรมการนำเข่า-สงออกผลไมสดของไทยไปสหภาพเมียนมาร และสปป.ลาวนั้นมีอุปสรรคที่สำคัญ ได่แก ความบกพรองของกลไกตลาดและระบบการจัดการโลจิสติกสและโซอุปทาน การแทรกแซงของพอค่าชาวตางชาติ รวมถึงนโยบายของรัฐ แตทั้งนี้ประเทศไทยยังมีโอกาสทางการค้ากับสปป.ลาวและสหภาพเมียนมาร์ในหลายประเด็น อาทิ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค และการขยายตัวของตลาดสมัยใหม่และตลาดเฉพาะกลุ่มในสหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว[38]

รศ.ดร.นาฏสุดา ภูมิจำนง และนพพล อรุณรัตน์ ได้ทำการวิจัยโครงการแผนยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความยั่งยืนในระบบการผลิตอาหารและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเกษตรกรชาวนาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า .สำหรับยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อความยั่งยืนในระบบการผลิตอาหารและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเกษตรกรชาวนา จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ยกระดับคุณภาพชีวิตและคุณภาพของระบบการผลิตอาหาร โดยมีเป้าประสงค์ 1) ปรับปรุงระบบการปลูกข้าว 2) ส่งเสริมและเพิ่มการแข่งขันการสร้างมูลค่าเพิ่ม 3) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกร และ 4) เพิ่มขีดความสามารถในการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ[39]

เสริมสุข สลักเพ็ชร์ และคณะ ได้ทำการวิจัยโครงการการจัดการการผลิตทุเรียนคุณภาพสำหรับบริโภคสดเพื่อการส่งออกในลักษณะเครือข่ายธุรกิจที่มีความมั่นคงและยั่งยืนระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ ได้ข้อสรุปว่า การจัดการสวนทุเรียนอย่างถูกต้อง เหมาะสม ครบถ้วน และทันเวลาในแต่ละช่วงของการพัฒนาการของทุเรียน จะทำให้เกษตรกรสามารถผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ ปริมาณ (สวนทุเรียนแปลง 1 และ 2) และในช่วงเวลาที่สอดคล่องกับความต้องการของตลาด (สวนทุเรียนแปลง 1) และมีโอกาสได้กำไรสุทธิกิโลกรัมละ 8.71-11.79 บาท และคุ้มค่าในการลงทุนแม้ว่าราคาขายจะลดลง 30% ของราคาขายเฉลี่ยฤดูการผลิต 2549/2550 (BCR มีค่าตั้งแต่ 1.115-2.781) แต่หากว่าเกษตรกรเลือกพันธุ์ปลูกที่ตลาดมีความต้องการน้อยหรือไม่ต้องการ แม้ว่าจะสามารถผลิตทุเรียนคุณภาพได้สูงถึง 88.45% ของน้ำหนักผลผลิตรวมทั้งสวน เกษตรกรก็จะมีกำไรสุทธิเพียง

---

[38] ดร.สุเทพ นิ่มสาย และคณะ, **โอกาสและอุปสรรคของผลไม้ไทยในอาเซียน : กรณีการนำเข้า-ส่งออกระหว่างไทย สหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว**, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2559), หน้า บทคัดย่อ.

[39] รศ.ดร.นาฏสุดา ภูมิจำนง และนพพล อรุณรัตน์, **โครงการแผนยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความยั่งยืนในระบบการผลิตอาหารและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเกษตรกรชาวนาจังหวัดศรีสะเกษ**, (นครปฐม: คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2557), หน้า บทคัดย่อ.

กิโลกรัมละ 4.41 บาท (สวนทุเรียนแปลง 3) และไม่มีโอกาสได้กำไรเลยถ้าราคาขายลดลง 15-30% ของราคาขายเฉลี่ยฤดูการผลิต 2549/2550 (BCR มีค่าตั้งแต่ 0.512-0.835) แต่หากว่าเกษตรกรสามารถผลิตทุเรียนออกมาในช่วงเวลาที่ตลาดมีความต้องการ แต่เป็นทุเรียนที่ไม่มีคุณภาพ (ผลเป็นโรคผลเน่า และมีหนอนเจาะเมล็ดทุเรียน) เนื่องจากไม่สามารถจัดการผลิตได้อย่างครบถ้วน และทันเวลาในแต่ละช่วงของการพัฒนาการของทุเรียน เกษตรกรก็จะได้กำไรสุทธิ 5.59 บาท/กก. (สวนทุเรียนแปลง 4)

การบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงต่อการขาดทุนเมื่อผลิตทุเรียนคุณภาพ จำเป็นต้องจัดการให้ต้นทุเรียนออกดอก และติดผลมาก กระจายอยู่ทั่วต้น จัดการเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการของผล และป้องกันความเสียหายจากศัตรูพืชและภัยธรรมชาติ เพื่อให้ได้ผลิตผลสอดคล้องกับความต้องการของตลาด (คุณภาพ ปริมาณ และช่วงเวลา)...

การบริหารจัดการกลุ่มของกลุ่มคุณภาพเกษตรกรผู้ผลิตทุเรียนเป็นแบบปล่อยให้ดำเนินไปตามธรรมชาติไม่ตรงตามทฤษฎีกระบวนการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจเท่าใดนัก แต่เกษตรกรในกลุ่มตระหนักถึงความสำคัญของการรวมกลุ่มและร่วมมือกัน เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน และมีความเข้าใจตรงกันว่าต้องรวมกันคิดว่าอยากให้อนาคตของทุเรียนในภาคตะวันออกเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างและพัฒนากลุ่มคุณภาพ และเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจระหว่างเกษตรกรกับธุรกิจที่เกี่ยวข้อง[40]

2.3.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนโยบายและกลไกการส่งเสริมการปลูกพืชสวน

ทฤษฎีชนชั้นผู้นำ (elite theory) เป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายถึง การกำหนดนโยบาย จากความปรารถนาและความต้องการของชนชั้นผู้นำประเทศเนื่องจากประเทศถูกปกครอง ด้วยระบอบอำนาจนิยมเป็นของผู้ปกครองประเทศแต่ผู้เดียว ซึ่งผู้นำในระบอบนี้ใช้อำนาจอย่างเบ็ดเสร็จหรือแบบเผด็จการ หรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ฯลฯ เพราะหลักการของตัวแบบชนชั้นผู้นำที่ใช้ในการวิเคราะห์การกำหนดนโยบายสาธารณะ จะให้ความสำคัญกับบทบาทหรืออิทธิพลของชนชั้นผู้นำหรือชนชั้นผู้ปกครอง ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ นโยบายสาธารณะอย่างเด็ดขาด โดยชนชั้นปกครองเหล่านี้จะยึดถือความพึงพอใจ (preference) หรือค่านิยม (values) ของตนเองและพวกพ้องที่ใกล้ชิดเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจนโยบาย ด้วยเหตุนี้นโยบายจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความพอใจหรือค่านิยมส่วนตัวของชนชั้นผู้นำโดยตรง ข้าราชการเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่นำนโยบายที่กำหนดโดย ชนชั้นผู้นำไปสู่

---

[40] เสริมสุข สลักเพ็ชร์ และคณะ, **โครงการการจัดการผลิตทุเรียนคุณภาพสำหรับบริโภคสดเพื่อการส่งออกในลักษณะเครือข่ายธุรกิจที่มีความมั่นคงและยั่งยืนระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ**.รายงานวิจัย. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2550),หน้า บทคัดย่อ.

ประชาชนเท่านั้น ทิศทางของการกำหนดนโยบายจึงเป็นทิศทางแบบ แนวดิ่ง (vertical) จากชนชั้นผู้ปกครองลงมาสู่ประชาชน

ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่ม (group theory) ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายการกำหนดนโยบายสาธารณะที่มาจากระบอบการเมือง ที่ประกอบไปด้วย กลุ่มผลประโยชน์ที่ต่างช่วงชิงอำนาจและผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ ได้อธิบายแนวคิดนี้ไว้ว่า เปรียบเสมือนระบอบที่มีแรงผลักดันและแรงกดดันที่กระทำปฏิสัมพันธ์ต่อกันในการกำหนดนโยบายสาธารณะ

ทฤษฎีเชิงระบบ (system theory) ทฤษฎีนี้เป็นการอธิบายให้เห็นถึงนโยบาย สาธารณะที่มาจากกรอบความคิดเชิงฐานคติเป็นระบบที่คำนึงถึงระบบของสิ่งมีชีวิต ซึ่งจะต้องทำงานอย่างเป็นระบบ โดยมีปฏิกิริยาสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดย **Easton** ได้นำมาประยุกต์ในการอธิบายการเมืองว่า การเมืองดำรงอยู่เสมือนชีวิตการเมือง (political life) ดังนั้น ชีวิตการเมืองจึงต้องดำรงอยู่อย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเมือง และสิ่งแวดล้อม (environment) ที่อยู่ล้อมรอบระบบการเมือง พลังของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อระบบการเมือง เรียกว่า ปัจจัยนำเข้า (input) ซึ่งเป็นเงื่อนไขหรือสถานการณ์สำคัญประกอบไปด้วยความต้องการ การเรียกร้องและการสนับสนุนของประชาชนและสังคม ส่วนระบบการเมืองเปรียบเสมือนกล่องดำ (black box) คือ กลุ่มของโครงสร้าง มีกิจกรรมทางการเมืองและการบริหารที่สัมพันธ์กัน ส่วนการใช้อำนาจในการบริหารตามค่านิยมของสังคม ประเพณี และกฎ ระเบียบต่างๆ (conversion process) เมื่อปัจจัยนำเข้าได้เข้ามาสู่กระบวนการของกล่องดำ ก็จะผลิตผลลัพธ์หรือผลผลิตออกมาเรียกว่า ปัจจัยนำออก (output) ของระบบการเมือง หรือผลผลิตของระบบการเมือง และผลผลิตของระบบการเมืองนี้เองก็จะทำหน้าที่ส่งย้อนกลับเข้าสู่สิ่งแวดล้อมในรูปของผลสะท้อนกลับหรือผลกระทบ (feedback) เพื่อสนองตอบความต้องการของสังคมและการสนับสนุนของประชาชนอันเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างแรงผลักดันของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อระบบการเมือง เกิดความสัมพันธ์แบบพลวัตร (dynamic system) โดยจะมีการปรับตัวเพื่อสร้างระบบให้มีความสมดุลเพื่อให้ ชีวิตการเมืองดำรงอยู่ได้ตลอดไป

ทฤษฎีเกี่ยวกับสถาบัน (institutional theory) แสดงให้เห็นถึงนโยบายสาธารณะ ในฐานะที่เป็นผลผลิตของสถาบันทางการเมือง โดยโครงสร้างของสถาบันทางการเมือง การจัดระเบียบในสถาบัน และขั้นตอนการดำเนินการต่างๆ ของสถาบันทางการเมือง ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องต่อการกำหนดนโยบายและเนื้อหาสาระของนโยบายสาธารณะ ทฤษฎีสถาบันการเมืองเปรียบเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีเชิงระบบ ทั้งนี้ เพราะว่ากิจกรรมทางการเมืองโดยทั่วไป ล้วนมีศูนย์กลางอยู่ที่สถาบันทางการเมืองทั้งสิ้น สถาบันทางการเมืองที่สำคัญเหล่านี้ ได้แก่ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร สถาบันตุลาการ สถาบันการปกครองท้องถิ่น และสถาบันพรรคการเมือง เป็นต้น ซึ่งนโยบายสาธารณะจะถูกกำหนดไปปฏิบัติและใช้บังคับโดยสถาบันเหล่านี้ ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบาย

สาธารณะและสถาบันราชการจะดำเนินไปอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ นโยบายจะไม่มีผลเป็นนโยบายสาธารณะจนกว่านโยบายนั้นจะได้รับ ความเห็นชอบ ถูกนำไปปฏิบัติและใช้บังคับโดยสถาบันราชการที่รับผิดชอบหรือสถาบันราชการที่มีบทบาทในการกำหนดคุณลักษณะของนโยบายสาธารณะ เพราะสถาบันราชการ เป็นผู้รับรองความชอบธรรม (legitimacy) ของนโยบาย เนื่องจากจะมีผลเป็นข้อผูกพัน ทางกฎหมายที่ประชาชนต้องปฏิบัติตาม นอกจากนี้ยังต้องมีลักษณะของความครอบคลุม ทั้งสังคม (universality) และรัฐบาลเท่านั้นที่เป็นผู้ผูกขาดอำนาจการบังคับใช้ (coercion) กล่าวคือ มีแต่รัฐบาลเท่านั้นที่สามารถลงโทษผู้ฝ่าฝืนนโยบายหรือกฎหมายของรัฐได้

หลักทฤษฎีตัวแบบเชิงเหตุผล(rational model) ในการศึกษา นโยบายสาธารณะดังที่ ได้กล่าวไว้ว่า ในความเข้าใจของการตัดสินใจด้วยเหตุผล เป็นตัวแบบที่มุ่งเน้นคุณค่าของนโยบายสาธารณะที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดทางสังคม โดยใช้หลักของการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์เป็นสำคัญ คือ จะไม่มีการใช้นโยบายที่มีต้นทุนสูงกว่าค่าผลประโยชน์ และผู้ตัดสินในการเลือก นโยบายนั้นจะเลือกทางเลือกที่ให้ประโยชน์ตอบแทนต่อต้นทุนหรือการลงทุนของภาครัฐที่สูงสุด เพื่อการนำนโยบายไปใช้ในการแก้ปัญหาของสังคมและประเทศชาติ ตลอดจน การปฏิบัติ โดยอาศัยการใช้ปัจจัยสำคัญในการเลือกนโยบายจาก ทฤษฎีการเลือกอย่างมี เหตุผล (rational-choice theory) ผสมผสานกับหลักของเหตุผลด้วย กล่าวคือ ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล เป็นการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลของผู้ตัดสินใจเพื่อบรรลุความพึงพอใจ สูงสุดของตนเอง โดยใช้หลักของเศรษฐศาสตร์จุลภาค ปัจจัยที่สำคัญ อาจเป็นอิทธิพลที่สูงสุด ในการเปลี่ยนแปลงของนโยบายหรือการดำเนินการตามนโยบายนั้นๆ ให้เหมาะสมกับสภาพของสิ่งแวดล้อม ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีที่สิ้นสุดภายใต้กรอบความคิดของตัวแบบ หลักเหตุผล นโยบายสาธารณะจะมีลักษณะของหลักการ เหตุผลก็ต่อเมื่อ ความแตกต่างระหว่างคุณค่าที่บรรลุและคุณค่าที่ต้องสูญเสียไปมีค่าเป็นบวก และมีค่ามากกว่าทางเลือกนโยบายอื่น ซึ่งค่าดังกล่าวมีความหมายถึง การคำนวณค่า คุณค่าทั้งทางการเงิน เศรษฐกิจสังคม และการเมืองทั้งหมด

ในการเลือกนโยบาย โดยยึดหลักเหตุผลนั้น ผู้พิจารณาเลือกนโยบายควร **มีหลักต้องคำนึงถึง 5 ประการ** คือ

(1) ผู้พิจารณาต้องเข้าใจถึงคุณคำที่พึงปรารถนาของสังคมทั้งหมด และการให้น้ำหนักความสำคัญของคุณค่าเหล่านั้น

(2) ผู้พิจารณาต้องเข้าใจ ทางเลือกนโยบายที่เป็นไปได้ทั้งหมด

(3) ผู้พิจารณาต้องเข้าใจผลลัพธ์และการคาดหวังทั้งหมดของแต่ละทางเลือก

(4) ผู้พิจารณาต้องสามารถคำนวณสัดส่วนระหว่างผลประโยชน์และต้นทุนของทางเลือกนโยบายนั้นๆ ได้ชัดเจน และ

(5) การตัดสินใจผู้พิจารณาจะต้องพิจารณาเปรียบเทียบทางเลือกนโยบายอื่นๆ โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ผลลัพธ์ของนโยบายที่ผ่านกระบวนการพิจารณาดังกล่าวถือว่าเป็นการเลือก นโยบายโดยยึดหลักเหตุผลที่แท้จริง โดยทฤษฎีนี้ถือว่าเป็นรากฐานต่อทฤษฎีหลักการและเหตุผลของการตัดสินใจเลือกนโยบาย (the rational-comprehensive theory

ทฤษฎีใหม่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทำการศึกษาและวิจัยเชิงปฏิบัติ เกี่ยวกับทฤษฎีใหม่มาเป็นเวลานานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 ในพื้นที่ส่วนพระองค์ขนาด 16 ไร่ 2 งาน 23 ตารางวา ใกล้วัดมงคล ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และทรงมอบให้มูลนิธิชัยพัฒนาที่ทรงจัดตั้งขึ้นมาเพื่อเสริมโครงการของรัฐ ทั้งนี้ก่อนที่จะทรงนำเอกสารออกเผยแพร่อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2537 นั้น ทรงให้จัดตั้ง "ศูนย์บริหารพัฒนา" ตามแนวพระราชดำริ อยู่ในความรับผิดชอบของมูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อเป็นต้นแบบสาธิตการพัฒนาด้านการเกษตรโดยประสานความร่วมมือระหว่าง วัด ราษฎรและรัฐ ทำการเผยแพร่อาชีพการเกษตรและจริยธรรมแก่ประชาชนในชนบท โดยทรงหวังว่าหากประสบความสำเร็จก็จะใช้เป็นแนวทางสาธิตในท้องที่อื่นๆ ต่อไป ทั้งนี้ในส่วนของการพัฒนาด้านการเกษตรนั้น ก็คือแนวคิดและมรรควิธีที่รู้จักกันในนาม **"เกษตรทฤษฎีใหม่"** พระราชดำริ **"ทฤษฎีใหม่"** เป็นแนวทางหรือหลักการในการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาคือที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการดำเนินการทฤษฎีใหม่ ได้พระราชทานขั้นตอนดำเนินงานดังนี้

ขั้นที่ 1 ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น สถานะพื้นฐานของเกษตรกร คือ มีพื้นที่น้อย ค่อนข้างยากจน อยู่ในเขตเกษตรน้ำฝนเป็นหลัก โดยในขั้นที่ 1 นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสถียรภาพของการผลิต เสถียรภาพด้านอาหารประจำวัน ความมั่นคงของรายได้ ความมั่นคงของชีวิต และความมั่นคงของชุมชนชนบท เป็นเศรษฐกิจพึ่งตนเองมากขึ้น มีการจัดสรรพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย ให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30:10 ซึ่งหมายถึง พื้นที่ส่วนที่หนึ่งประมาณ 30% ให้ขุดสระเก็บกักน้ำ เพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝนและ ใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชน้ำต่างๆ (สามารถเลี้ยงปลา ปลูกพืชน้ำ เช่น ผักบุ้ง ผักกะเฉด ฯ ได้ด้วย) พื้นที่ส่วนที่สองประมาณ 30% ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันในครัวเรือนให้เพียงพอตลอดปี เพื่อตัดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้ พื้นที่ส่วนที่สามประมาณ 30% ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผักพืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคก็นำไปจำหน่าย และพื้นที่ส่วนที่สี่ประมาณ 10% ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และโรงเรือนอื่นๆ (ถนน คันดิน กองฟาง ลานตาก กองปุ๋ยหมัก โรงเรือน โรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักสวนครัวหลังบ้าน เป็นต้น)

ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ลงมือปฏิบัติตามขั้นที่หนึ่งในที่ดินของตนเป็นระยะเวลาพอสมควรจนได้ผลแล้ว เกษตรกรก็จะพัฒนาตนเองจากขั้น "พออยู่พอกิน"

ไปสู่ขั้น "พอมีอันจะกิน" เพื่อให้มีผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงควรที่จะต้องดำเนินการตามขั้นที่สองและขั้นที่สามต่อไปตามลำดับ

ขั้นที่ 2 ทฤษฎีใหม่ขั้นกลาง เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ก็ต้องเริ่มขั้นที่สอง คือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่ม หรือ สหกรณ์ ร่วมแรง ร่วมใจกันดำเนินการในด้าน

(1) การผลิต เกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิตโดยเริ่มตั้งแต่ ขั้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การหาน้ำ และอื่นๆ เพื่อการเพาะปลูก

(2) การตลาด เมื่อมีผลผลิตแล้ว จะต้องเตรียมการต่างๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหายุ้งรวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดี และลดค่าใช้จ่ายลงด้วย

(3) ความเป็นอยู่ ในขณะเดียวกันเกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่างๆ กะปิ น้ำปลา เสื้อผ้า ที่พอเพียง

(4) สวัสดิการ แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานีอนามัยเมื่อยามป่วยไข้ หรือมีกองทุนไว้ให้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ

(5) การศึกษา มีโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง

(6) สังคมและศาสนา ชุมชนควรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว กิจกรรมทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าส่วนราชการ องค์กรเอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชนนั้นเป็นสำคัญ

ขั้นที่ 3 ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า เมื่อดำเนินการผ่านพ้นขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรจะมีรายได้ดีขึ้น ฐานะมั่นคงขึ้น เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือ ติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัทห้างร้านเอกชน มาช่วยในการทำธุระกิจ การลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัท จะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ

- เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา)
- ธนาคารกับบริษัทสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง)
- เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ ซื้อในราคาขายส่ง)
- ธนาคารกับบริษัทจะสามารถกระจายบุคลากร (เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น)

เคลซีย์และเฮิร์น กล่าวว่า งานส่งเสริมเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งผู้ใหญ่และเยาวชนเรียนโดยการปฏิบัติเป็นงานที่ประสานร่วมมือกันระหว่างรัฐบาล สถาบันศึกษาทางเกษตรและประชาชน เพื่อให้การศึกษาและการบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน วัตถุประสงค์ที่สำคัญของงานส่งเสริมก็เพื่อพัฒนาประชาชน งานส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการเรียกกันว่า กระบวนการส่งเสริมการเกษตร (Agricultural extension process) คล้ายๆ กับกระบวนการติดต่อสื่อสาร (communication process) คือมีแหล่งความรู้ เช่น กรมต่างๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัยและ แหล่งความรู้ทางเกษตรอื่นๆ มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมทำหน้าที่ถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ต่างๆ (โดยวิธีการ ส่งเสริมและใช้สื่อชนิดต่างๆ) ไปยังจุดหมายปลายทาง คือ ผู้รับ ได้แกบุคคลเป้าหมายต่างๆ เช่น เกษตรกร แม่บ้าน เยาวชน หรือบุคคลอื่น ขณะเดียวกันก็รับฟังปัญหา ความคิดเห็นจากบุคคลเป้าหมายด้วย ทั้งนี้ เพื่อปรับปรุงกระบวนการส่งเสริมให้ได้ผลตามที่มุ่งหวัง จากที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นสรุปได้ว่า งานส่งเสริมการเกษตรมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนา ประชาชนในชนบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร ให้เขามีความสามารถในการประกอบอาชีพการเกษตรให้ เกิดความก้าวหน้าและมีรายได้เพิ่มขึ้นอันจะส่งผลดีต่อระดับความเป็นอยู่ในครอบครัวของเขาเองและประเทศชาติโดยส่วนรวม งานส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการคล้ายๆ กับกระบวนการติดต่อสื่อสารที่มีการ ถ่ายทอดความรู้วิธีการ หรือเทคโนโลยีการเกษตรไปยังเกษตรกร ทำการติดตามแนะนำ ช่วยเหลือ ให้ เกิดการปฏิบัติจนบรรลุ

โมเชอร์ ได้แนะนำหลักการบางประการเป็นข้อสรุปสั้นๆ เพื่อการ ทำงานส่งเสริมการเกษตรให้ได้ผล ดังนี้ 1. วัตถุประสงค์หลักของงานส่งเสริมการเกษตรก็คือการช่วยให้ครอบครัวเกษตรกรได้รับความรู้ และทักษะใหม่ๆ ที่ตรงกับความสนใจกับความต้องการของเขา เพื่อพัฒนาฟาร์มหรือไร่นา ให้ เจริญก้าวหน้า และปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้น 2. งานส่งเสริมการเกษตรควรเริ่มกิจกรรมที่ครอบครัวชาวชนบท ณ ท้องถิ่นที่เขาอยู่ 3. ในการทำงานส่งเสริมการเกษตร ต้องถือว่าเกษตรกรทุกคนรวมทั้งภรรยาของเขาเป็นผู้ใหญ่ที่มี เหตุผล 4. แนวคิดหรือวิธีปฏิบัติใหม่ๆ ที่ส่งเสริม ต้องมีความถูกต้องทางวิชาการ 5. ควรส่งเสริมแนะนำหรือสาธิตวิธีการเกษตรแผนใหม่ในเวลาซึ่งเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติได้ทัน ฤดูกาล 6. วิธีการเกษตรแผนใหม่ที่จะนำไปส่งเสริมแนะนำแก่เกษตรกรต้องทำเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน ทีละ เรื่อง หรือทีละอย่างเพื่อสร้างความเข้าใจต่อเนื่อง 7. การส่งเสริมการเกษตรที่ได้ผลดีคือ การใช้วิธีการสอนหลายๆ อย่าง หรือแบบผสมผสาน 8. การติดต่อนัดหมายพบปะกับเกษตรกรควรเป็นช่วงเวลาที่เกษตรกรว่างจากภารกิจต่างๆ 9. กิจกรรมการส่งเสริมจะมีผลกระทบต่อการเพิ่มผลผลิตได้อย่างชัดเจน เฉพาะในท้องที่ที่มีการ ใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่เพื่อการเพิ่มผลผลิต 10. การส่งเสริมเพื่อเพิ่มผลผลจะสำเร็จตองม ีความสะดวก มีสินเชื่อ และมีงานทดสอบในท้องถิ่น 11. จุดเน้นการส่งเสริมควรแปรผันไปตามความแตกต่างของแต่ละภูมิภาค

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธ์ กล่าวว่า รูปแบบของการส่งเสริมการเกษตร สามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

1) รูปแบบการส่งเสริมเกษตรกรทั่วไป แบ่งออกเป็น

1.1) การส่งเสริมรูปแบบอย่างเป็นทางการ (Conventional Agricultural Extension Approach) เป็นการส่งเสริมตามปกติที่ปฏิบัติในประเทศโลกที่สาม เป็นการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในลักษณะวันต่อวัน เป็นปกติของการปฏิบัติตามระเบียบราชการเหมือนกันทั่วประเทศ เป้าหมายของการส่งเสริมรูปแบบนี้จะเป็นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เพื่อเพิ่มรายได้และคุณภาพชีวิตของเกษตรกร และครอบครัวในชนบทด้วยการบริหารจัดการจะดำเนินการโดยรัฐบาล ส่วนกลางโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหลัก

1.2) รูปแบบการส่งเสริมในรูปแบบของการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน(Training and Visiting System Approach) เป็นรูปแบบที่มีการวิจัยและพัฒนาและสนับสนุนโดยธนาคารโลก ในประเทศบังคลาเทศและประเทศไทยได้นำมาประยุกต์ใช้ในปี 2520-2525 รูปแบบ และระบบการส่งเสริมเป็นผลจากการพัฒนา สำหรับประเทศใน โลกที่สาม เพื่อมุ่งพัฒนาเกษตรกรให้มีความสามารถในการเพิ่มผลผลิตในฟาร์มของแต่ละบุคคล โดยเป็นรูปแบบของระบบมุ่งที่จะให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมได้ใกล้ชิดเกษตรกรโดยการเยี่ยมและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรและนำปัญหา มาสู่การแก้ไขอย่างเป็นระบบ

1.3) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรโดยสถาบันการศึกษา(Educational Institute Agricultural Extension Approach) เป็นการส่งเสริมในรูปแบบของการดำเนินการโดย มหาวิทยาลัยซึ่งพบโดยทั่วไปในสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่มีหน้าที่ในการให้การศึกษาทางการเกษตร (Land Grant University) ซึ่งจะต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบในงานส่งเสริมการเกษตร มีการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการเกษตร โดยบุคลากรในคณะเกษตรศาสตร์ ร่วมกับสถานีวิจัยและฟาร์มทดลองของมหาวิทยาลัยของรัฐ

2). รูปแบบการส่งเสริมทางเลือก (Alternative Approaches) ประกอบด้วย

2.1)รูปแบบการส่งเสริมมุ่งพัฒนาผลผลิตการเกษตรเฉพาะอย่าง (Commodity Specialized Approach) เป็นการมุ่งการผลิตเป็นสำคัญ

2.2) การส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม (Agriculture Extension Participatory Approach) เป็นการส่งเสริมที่คาดว่าเกษตรกรจะมีภูมิปัญญาในการทำการเกษตรเกี่ยวกับการผลิตผลผลิตทางการเกษตร โดยเกษตรกรจะมีโอกาสได้เรียนรู้เพิ่มเติมจากความรู้ใหม่ เพื่อผนวกเข้ากับสิ่งที่เขารู้เดิมนั้น และความหวังว่าการส่งเสริมการเกษตรจะสำเร็จ และมีประสิทธิภาพได้โดยความร่วมมือของเกษตรกร การดำเนินการส่งเสริมในรูปแบบนี้สามารถดำเนินการ โดยการประชุมพบปะ

ของกลุ่ม การแสดงสาธิต ความสำเร็จของการส่งเสริมรูปแบบนี้สามารถวัดจากความร่วมมือ หรือการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

2.3) การส่งเสริมในรูปแบบของโครงการ (Project Approach) เป็นการมุ่งที่จะดำเนินการส่งเสริมที่ต้องการเวลาที่รวดเร็ว ดำเนินการโดยองค์กรของรัฐ โดยเฉพาะกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2.4) การส่งเสริมในรูปแบบของการพัฒนาระบบฟาร์ม (The Farming System Development Approach) เป็นรูปแบบของการส่งเสริมที่มุ่งจะใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย (Small Farmer) เพื่อต้องการสนับสนุนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในการถ่ายทอดความรู้ในการผลิตจากผลการวิจัยที่เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของเกษตรกรตามสภาพระบบการผลิตในท้องถิ่นนั้นๆ

2.5) การส่งเสริมในรูปแบบของการร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่าย (Cost Sharing Approach) เป็นการคาดหมายว่าการดำเนินการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาผลผลิตจะเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่นนั้น เพื่อการมุ่งพัฒนาตนเองของเกษตรกรและเพิ่มผลผลิตจากฟาร์ม การบริหารจัดการ โครงการส่งเสริมในรูปแบบนี้จะดำเนินการดูแลควบคุมโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อการสร้างความร่วมมือในการร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายและผลประโยชน์ร่วมกัน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะพิจารณาจากบุคคลภายในท้องถิ่น เพื่อลดค่าใช้จ่ายสามารถลดค่าใช้จ่ายจากส่วนกลางได้มากด้วย ความสำเร็จของโครงการส่งเสริมในรูปแบบนี้สามารถวัดได้จากความสนใจและปรารถนาเข้าร่วมโครงการของเกษตรกร เพราะบางครั้งเขาต้องมีส่วนในการเสียค่าใช้จ่ายด้วย ไม่ว่าจะด้วยตนเองหรือจากกลุ่มเกษตรของตน

มาศพล ศิริประภา ได้ศึกษาความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการปลูกยางพารา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมในด้านการถ่ายทอดความรู้พบว่า เกษตรกรต้องการความรู้ในระดับมาก 24 ด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านการดูแลรักษาสวนยางก่อนและหลังการเปิดกรีด การป้องกันกำจัดโรคและแมลง การป้องกันความเสียหายจากความแห้งแล้ง การบำรุงรักษาหน้ายาง การใช้สารเคมีเร่งน้ำยาง ระบบการกรีด เทคนิคการเปิดกรีดการกรีดยางและเก็บน้ำยางความเหมาะสมของลักษณะต้นที่สามารถเริ่มกรีดได้ เทคนิคการผลิตยางแผ่นคุณภาพ เทคนิคการปรับปรุงคุณภาพยางแผ่น เทคนิคการเก็บรักษายางแผ่น การคัดชั้นยาง การคิดราคายาง การตลาดยางพาราและอาชีพเสริมที่เกี่ยวข้องกับยางพาราความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมในด้านวิธีการส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ที่พบในระดับมาก 7 วิธี คือการจัดเจ้าหน้าที่เข้าเยี่ยมบ้านและตรวจสวนของเกษตรกร การจัดอบรมวิทยาการยางพาราเพิ่มเติม การจัดเจ้าหน้าที่ประชุมถ่ายทอดความรู้

ภายในหมู่บ้าน การจัดทัศนศึกษาดูงาน การจัดทำแปลงสาธิต การแจกคู่มือและเอกสารแนะนำ และการจัดทำรายการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อมวลชนระดับท้องถิ่นความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมในด้านการบริการและสนับสนุนปัจจัยการผลิตและการตลาด ที่พบในระดับมากมี 9 ด้าน คือ ด้านสินเชื่อและประสานงานแหล่งสินเชื่อเพื่อการดูแลรักษาสวนและอุปกรณ์ เพื่อการจัดซื้ออุปกรณ์การผลิตยางแผ่นการจัดหาปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดวัชพืชที่อกเหนือจากการได้รับการสงเคราะห์การจัดหาสารเคมีป้องกันโรคแมลงในราคาถูกการติดต่อประสานงานแหล่งความรู้ การสร้างกลุ่มผลิตและขาย การประกันราคายาง การจัดหาตลาดรับซื้อยางและการให้ข่าวสารความเคลื่อนไหวราคาและการตลาด

อัจฉราวดี ชาญสุวรรณ ได้ศึกษา ความต้องการเทคโนโลยีการผลิตมะขามหวานของเกษตรกร :ศึกษากรณีเกษตรกรผู้ปลูกมะขามหวานในตำบลวังชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า เทคโนโลยีการผลิตมะขามหวานที่เกษตรกรมีความต้องการมากคือ การป้องกันกำจัดศัตรูพืช การป้องกันกำจัดโรคพืช และการออกดอกติดฝัก ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ด้านการตลาด และการจำหน่าย

พัฒนา นรมาศ ได้ศึกษา พบว่า เกษตรกรมีต้องการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในระดับมาก เนื่องจากเป็นสื่อที่สามารถจัดหาได้ง่าย ใช้สะดวก ราคาไม่สูงเกินไป สามารถอ่านทบทวนได้เมื่อเกิดความสงสัย

พิชัย ปาประลิต ได้ศึกษาการปรับปรุงการผลิตและการตลาดมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกรในนิคมสร้างตนเองลำน้ำน่าน จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ข้อมูลเกี่ยวกับการตลาด เกษตรกรส่วนใหญ่ขายผลิตผลให้กับพ่อค้าท้องถิ่นเพราะไม่มีเวลาที่จะนำผลผลิตไปขายที่อื่นด้วยตัวเอง โดยชำระเงินทั้งหมดเมื่อตกลงราคาซื้อขายแล้ว เกษตรกรส่วนใหญ่มีการแบ่งเกรดมะม่วงหิมพานต์และทราบข่าวสารราคาจากกลุ่มเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรส่วนปัญหาในการผลิตมะม่วงหิมพานต์ ได้แก่ ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต ขาดอุปกรณ์ในการผลิต ขาดแคลนเงินทุน และปัญหาคุณภาพผลผลิต ปัญหาในการตลาดได้แก่ปัญหาผลผลิตตกต่ำ ปัญหาความรู้ในการคัดเกรด ปัญหาในการขนส่งและปัญหาการขาดแคลนแรงงาน

นิตยา รักศีล ได้ศึกษาสภาพการผลิตยางพาราและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า เกษตรกรมีความต้องการวิธีการส่งเสริมและการถ่ายทอดความรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด 8 ด้าน คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเข้าเยี่ยมบ้านและตรวจสวนของเกษตรกรเป็นรายบุคคล การใช้ศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลเป็นศูนย์กลางการส่งเสริม การถ่ายทอดผ่านผู้นำกลุ่ม การจัดการฝึกอบรมด้วยวิทยากรยางพารา การให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเข้ามาจัดประชุมถ่ายทอดความรู้ในหมู่บ้าน การแจกคู่มือและเอกสารแนะนำ การ

จัดทำแปลงสาธิตในพื้นที่ใกล้เคียง และ การจัดรายการเผยแพร่ความรู้ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ และหอกระจายข่าวในระดับท้องถิ่น สำหรับการสนับสนุนด้านการผลิตพบว่าเกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ การจัดหาปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดวัชพืชที่นอกเหนือจากการรับการสงเคราะห์มาขายในราคาถูก การติดต่อประสานงานแหล่งความรู้เพื่อให้เข้ามาถ่ายทอดความรู้หรือแนะนำสถานที่ที่สามารถสอบถามปัญหาในการปลูกยางพารา การสนับสนุนข่าวสารวิชาการและเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆอยู่สม่ำเสมอ และ การสร้างกลุ่มผลิตยางและขายยาง ในส่วนการสนับสนุนด้านการตลาด พบว่าเกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การประกันราคายาง การจัดหาตลาดรองรับผลผลิต การสนับสนุนองค์กรเกษตรกรเป็นผู้รับซื้อยางในท้องถิ่น การจัดตั้งตลาดกลางยางพาราในท้องถิ่น การให้ข่าวสารด้านราคายางและการตลาด และ การจัดตั้งหรือรวมกลุ่มผลิตและขาย

ฐานียา ชูจิตารมย์ ได้ศึกษาการผลิตมะม่วงหิมพานต์ในโครงการส่งเสริมการปลูกมะม่วงหิมพานต์แทนมันสำปะหลังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินป่าดงชุมพวง อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตมะม่วงหิมพานต์ ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับระยะปลูก ขนาดของหลุม จำนวนปุ๋ยรองก้นหลุม จำนวนสารเคมีผสมปุ๋ยรองก้นหลุม การตัดเชือกพลาสติกที่พันรอยเสียบยอดออกก่อนปลูก วิธีเอาถุงพลาสติกออกจากต้นพันธุ์ ระยะห่างของพืชแซมในปีที่สอง การนำเศษวัชพืชคลุมโคลนต้น รูปสูตรปุ๋ย ระยะเวลาใส่ปุ๋ย รู้ความหมายการทำแนวกันไฟ รู้จักการใช้สารเคมีกำจัดโรค วิธีป้องกันโรคระบาด ระยะเวลาตัดแต่งกิ่ง การเก็บเกี่ยวผลสำหรับความรู้ที่เกษตรจำนวนรองลงมารู้ ได้แก่ พื้นที่ปลูก การใช้ไม้ปักพยุงลำต้น วิธีการใส่ปุ๋ย จำนวนครั้ง / ปี ที่ใส่ปุ๋ย วิธีทำแนวกันไฟ ส่วนความรู้ที่เกษตรกรส่วนน้อยรู้ ได้แก่ กิ่งแขนงที่แตกออกมาใต้รอบเสียบยอดก่อนปลูกควรตัดออก และถั่วเหลืองใช้ปลูกเป็นพืชแซมมะม่วงหิมพานต์เพื่อคลุมดินในระยะ 2 – 2 ปีแรกก่อนที่มะม่วงหิมพานต์จะให้ผลความคิดเห็นต่อการผลิตมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรเห็นด้วยมากกับการผลิตมะม่วงหิมพานต์ โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.90

กฤติกา กิตติวิโรจน์ ได้ศึกษาการชะล้างพังทลายของดินและความอุคมสมบูรณ์ของดินพร้อมกับศึกษาคุณค่าทางเศรษฐศาสตร์ของวิธีการปลูกข้าวโพดแบบอนุรักษ์ดินและน้ำวิธีต่างๆ เทียบกับวิธีการปลูกข้าวโพดแบบเกษตรกรปฏิบัติในพื้นที่ลาดชัน ประกอบด้วย2) การปลูกข้าวโพดเพียงอย่างเดียวแบบเกษตรกร และอีก 4 วิธีการปลูกแบบอนุรักษ์ดินและน้ำคือ

1) ปลูกข้าวโพดระหว่างแถบหญ้าแฝก

2) ปลูกข้าวโพดระหว่างแถบหญ้ารูซี่และมีมะม่วงปลูกบนแถบหญ้ารูซี่

3) ปลูกข้าวโพดระหว่างแถบกระถิน

4) ปลูกข้าวโพดระหว่างแถบหญ้ารูซี่และมีมะม่วงปลูกบนแถบหญ้ารูซี่ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ทุกวิธีการปลูกข้าวโพดช่วยลดการสูญเสียดินและน้ำไหลบ่าได้ดีและมีปริมาณลดลง ในทุกปีของการทดลอง โดยการปลูกข้าวโพดระหว่างแถบหญ้ารูซี่และมะละกอนั้น มีประสิทธิภาพมากที่สุด ในการลดการสูญเสียดินและน้ำไหลบ่าในขณะการปลูกข้าวโพดแบบเกษตรกรนั้นมีประสิทธิภาพต่ำสุด สำหรับความอุดมสมบูรณ์ของดินนั้นในปีที่ 2 และ 2 ของการทดลอง ปลูกข้าวโพดระหว่างแถบหญ้ารูซี่และมีมะม่วงปลูกบนแถบหญ้ารูซี่และปลูกข้าวโพดระหว่างแถบหญ้ารูซี่และมีมะม่วงปลูกบนแถบหญ้ารูซี่ ให้งบดุลธาตุไนโตรเจนมากที่สุดโดยมีค่าเป็นบวก แต่เมื่อเข้าสู่ปีที่ 3 ปลูกข้าวโพดระหว่างแถบกระถินให้ค่างบดุลมากที่สุด ในขณะที่การปลูกแบบเกษตรกรให้งบดุลธาตุไนโตรเจนติดลบตลอดการทดลอง

2.3.3 นโยบายและกลไกการส่งเสริมการปลูกพืชสวน(ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษ

ปัจจุบัน จังหวัดศรีสะเกษมีพื้นที่ปลูกทุเรียน กระจายอยู่ในพื้นที่อำเภอกันทรลักษ์ อำเภอขุนหาญ อำเภอศรีรัตนะ และอำเภอภูสิงห์ โดยมีสวนทุเรียนที่ให้ผลผลิตแล้ว 2,890 ไร่ จากพื้นที่ปลูกทั้งหมด จำนวน 5,087 ไร่ เมื่อปีที่แล้ว มีทุเรียนหมอนทองขายเข้าตลาดประมาณ 4,000 ตัน ราคาขายขั้นต่ำเฉลี่ยกิโลกรัมละ 100 บาท สร้างรายได้เข้าจังหวัดประมาณ 400 ล้านบาท ในปีนี้ คาดว่าจะมีผลผลิตโดยรวมประมาณ 4,475 ตัน คาดว่าจะสร้างรายได้เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่า 447 ล้านบาท

ในปีนี้ ทางจังหวัดศรีสะเกษได้ร่วมมือกับบริษัท ประชารัฐรักสามัคคีศรีสะเกษ (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด และสำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ ร่วมงานแสดงสินค้าและเจรจาทางธุรกิจ “Business Matching” ภายในงานเทศกาลผลไม้ปีนี้ เพื่อเปิดประตูการค้าและการลงทุน ทำให้ผู้ผลิต ผู้ซื้อ และผู้ขายมาพบกัน สร้างโอกาสทางการแข่งขันและเพิ่มมูลค่าทางการค้า ช่วยส่งเสริมให้เกิดห่วงโซ่มูลค่า (Global Value Chain) ทางการค้าและการลงทุนในระยะยาว นอกจากนี้ บริษัท ประชารัฐรักสามัคคีศรีสะเกษ วางแผนนำสินค้าทุเรียนภูเขาไฟและสินค้าเด่นของจังหวัดไปวางจำหน่ายในห้างสรรพสินค้าชั้นนำทั่วประเทศอีกทางหนึ่ง”

นอกจากนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ กล่าวว่า คุณภาพเงาะ และทุเรียน ของจังหวัดศรีสะเกษ เป็นผลไม้ในระดับการส่งออก และเป็นที่ต้องการของ ผู้บริโภค ซึ่งจังหวัดได้เข้าไปดูแลในกระบวนการผลิตตั้งแต่การพัฒนาในระดับเกษตรกรชาว สวน และส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร ใน 2 พื้นที่หลักที่มีการปลูกทุเรียนจำนวนมาก อยู่ที่ อ.กันทรลักษ์ และ อ.ขุนหาญ ดูแลขบวนการผลิตทุกขั้นตอนโดยเน้นในเรื่องของคุณภาพ ผลผลิตเป็นหลักทำให้เชื่อได้ว่า เงาะ ทุเรียนศรีสะเกษ คุณภาพดีแน่นอน ส่วนเรื่องพื้นที่การปลูกทุเรียนซึ่งลดลงนั้น เป็นไปตามกลไกด้านการผลิต และการตลาดเกษตรกรที่เคยปลูก หันไปทำสวนยางพารามากขึ้น ทางจังหวัดจึงได้เข้าไปดูแลเรื่องคุณภาพให้มากขึ้น

รวมทั้งการส่งเสริมปลูกทุเรียนอินทรีย์ ตลอดจนการสร้างแบรนด์ “ทุเรียนดีศรีสะเกษ” ด้วยการจัดทำสติกเกอร์ปิดไว้ที่ขั้วทุเรียนเพื่อยืนยันว่าเป็นทุเรียนจาก “ศรีสะเกษ”

สำหรับในส่วนของการดำเนินงานด้านการพัฒนาและการบริหารจัดการสินค้าทุเรียนของจังหวัดศรีสะเกษ อย่างยั่งยืน จังหวัดศรีสะเกษได้มีการดำเนินการในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องมาตลอด โดยมีส่วนราชการสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในจังหวัด ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ สถานีพัฒนาที่ดินศรีสะเกษ และหน่วยงานอื่นๆ ทั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์ภาคเอกชน ร่วมกันบูรณาการการดำเนินงานอย่างจริงจังจนสามารถขับเคลื่อนให้ทุเรียน ศรีสะเกษเป็นที่รู้จักและยอมรับของผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ และสำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ ยังเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานการพัฒนาทุเรียนศรีสะเกษ มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผลผลิตทุเรียน ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรผู้ผลิตทุเรียน การรวมกลุ่มอาชีพ และการเชื่อมโยงตลาด โดยได้มีการกาหนดยุทธศาสตร์เพื่อการส่งเสริมและพัฒนา

สำหรับด้านการตลาดนั้นแทบไม่มีปัญหา โดยปีนี้ทุเรียนโตและสุกเร็ว ให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ประมาณ 1.5 ตัน ซึ่งมีพ่อค้าท้องถิ่น และจากจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งพ่อค้าผู้ส่งออกทุเรียนจากภาคตะวันออก เข้ามารับซื้อเงาะ ทุเรียนเหมาสวน ถึงสวนของเกษตรกร เป็นการล่วงหน้า ราคาที่ซื้อขายขยับจาก 18-25 บาทต่อกิโลกรัมเมื่อปีที่แล้ว แต่พอมาปีนี้ ราคาซื้อขายหน้าสวนอยู่ที่ราคา 28-35 บาท ทำให้เกษตรกรชาวสวนมีผลกำไรผวจ.ศรีสะเกษ เปิดเผยอีกว่า เพื่อ เป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งผลิตผลไม้คุณภาพ เงาะ ทุเรียน รวม ทั้งการเพิ่มช่องทางด้าน การตลาดสินค้าเกษตรและส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดศรีสะเกษ ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จัดงาน “เทศกาลเงาะ ทุเรียน และของดีศรีสะเกษ” โดยปีนี้ กำหนดจัดขึ้นในวันที่ 18-24 มิถุนายน 2553 ณ สนามหน้าศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ สำหรับกิจกรรมในงานประกอบด้วย การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะผลไม้หลากหลายชนิดจำหน่ายโดยตรง จากเกษตรกรชาวสวน การจำหน่ายสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ชุมชน การประกวดผลผลิตทางการเกษตร การประกวดธิดาชาวสวน การประกวดขบวนแห่รถตกแต่งด้วยผลไม้ การประกวดวงดนตรี และการร้องเพลงของกลุ่มเยาวชน-ประชาชนทั่วไป นอกจากนั้น ยังได้จัดกิจกรรมทัวร์สวนผลไม้ “เที่ยวทุกไร่ ชิมไปทุกสวน” ซึ่งประชาชนนักท่องเที่ยว จ่ายเงินเพียง 50 บาท เลือกชิมผลไม้ชนิดต่างๆ ในสวนเต็มอิ่ม ไม่จำกัดจำนวนและเลือกซื้อติดมือกลับบ้านได้ด้วย[41]

---

[41] ศูนย์ปฏิบัติการข่าวส่งเสริมการเกษตร จังหวัดศรีสะเกษ, **การประชุมคณะกรรมการเพื่อจัดเตรียมงาน “เทศกาลเงาะ-ทุเรียน และของดีศรีสะเกษ’57” เมื่อวันพุธที่ 21 พฤษภาคม 2557**, ศรีสะเกษ : ศูนย์ปฏิบัติการข่าวส่งเสริมการเกษตร.

อย่างไรก็ตาม พื้นที่ปลูกเงาะ ทุเรียน จะลดลงมาก เนื่องจากเกษตรกรชาวสวน ได้หันเปลี่ยนพื้นที่ปลูกไม้ผล ไปเป็นการทำสวนยางพารา มากขึ้น ทำให้พื้นที่ปลูกเงาะและทุเรียน ที่เคยมีร่วม 10,000 ไร่ ในปัจจุบันเหลือประมาณ 4,000 ไร่ แยกเป็นพื้นที่ปลูกเงาะ กว่า 2,300 ไร่ ส่วนทุเรียน มีเพียง 1,600 ไร่ เท่านั้น

ดร.สุเทพ นิ่มสาย และคณะ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลไม้เศรษฐกิจ 4 ชนิด ได้แก่ ทุเรียน มังคุด เงาะ และกล้วยไข่ ในเรื่องโอกาสและอุปสรรคของผลไม้ไทยในอาเซียน : กรณีการนำเข้า-ส่งออกระหว่างไทยไทย สหภาพเมียนมาร์ และสสป.ลาว พบว่า อุตสาหกรรมการนำเข้า-สงออกผลไมสดของไทยไปสหภาพเมียนมาร และสปป.ลาวนั้นมีอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก ความบกพรองของกลไกตลาดและระบบการจัดการโลจิสติกสและโซอุปทาน การแทรกแซงของพอค้าชาวตางชาติ รวมถึงนโยบายของรัฐ แตทั้งนี้ประเทศไทยยังมีโอกาสทางการค้ากับสปป.ลาวและสหภาพเมียนมาร์ในหลายประเด็น อาทิ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค และการขยายตัวของตลาดสมัยใหม่และตลาดเฉพาะกลุ่มในสหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว[42]

นงนุช อังยุรีกุล และสายทิพย์ โสรัตน์ ได้วิจัยเกี่ยวการสังเคราะห์โซ่อุปทานลำไยและทุเรียนสู่นโยบายส่งเสริมภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า การประกอบการตามโซ่อุปทานของไทยมีจุดอ่อนและอุปสรรคในทุกระดับตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ถึงปลายน้ำ จึงต้องมีนโยบายส่งเสริมระบบการทำงานในทุกระดับ โดยต้องปรับการดำเนินงานตามนโยบายให้มีความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ซึ่งเรื่องเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ ได้แก่ การส่งเสริมให้ผู้ปลูกไม้ผลเข้าสู่ระบบ GAP ทั้งหมด การจัดระบบการค้าของล้งต่างชาติ และให้มีการสร้างเครือข่ายในระดับพื้นที่เพื่อร่วมกันวางแผนการผลิตและการตลอดทั้งในและนอกฤดูให้สอดคล้องกันในระหว่างผู้ประกอบการในโซ่อุปทาน ภายใต้เงื่อนไขของการผลิตผลไม้ที่ได้มาตรฐาน มีคุณภาพ และความปลอดภัย บนฐานข้อมูลของการแข่งขันในระหว่างประเทศผู้ผลิตที่เป็นคู่แข่งทางการค้า เพื่อให้มีความพร้อมในการเข้าสู่นโยบายเสรีทางการค้าทั้งตลาดในและนอก AEC[43]

---

[42] ดร.สุเทพ นิ่มสาย และคณะ, **โอกาสและอุปสรรคของผลไม้ไทยในอาเซียน : กรณีการนำเข้า-ส่งออกระหว่างไทย สหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว,** รายงานวิจัย.(กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2559). หน้า บทคัดย่อ.

[43] นงนุช อังยุรีกุล และสายทิพย์ โสรัตน์ **,การสังเคราะห์โซ่อุปทานลำไยและทุเรียนสู่นโยบายส่งเสริมภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน".**รายงานวิจัย. (กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2558). หน้า บทคัดย่อ.

นางสริยา จันทร์เพ็ญ ได้ทำวิจัยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงในงาน ความเป็นครอบครัว และการได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง กับความภักดีในองค์การและความพอใจในงาน กรณีศึกษา : วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ประเภทอุตสาหกรรมเครื่องหนัง เฉพาะบริษัท คราฟท์ เดอะ เบสท์ จำกัด และบริษัท พี ที เทรดดิ้ง จำกัด พบว่าความมั่นคงในงาน ความเปนครอบครัว และการไดรับการยอมรับจากคนรอบข่าง มีความสัมพันธ์กับความภักดีในองคการและความพอใจในงาน โดยการไดรับการยอมรับจากคนรอบข่างเป็นเรื่องที่พนักงานมีความเห็นว่ามีความสำคัญเป็นลำดับแรกที่ความสัมพันธ์กับความภักดีในองค์การและความพอใจในงาน โดยปัจจัยที่สำคัญเป็นเรื่องการได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ[44]

นางสาวอานันท์ชนก สกนธวัฒน์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับพลวัตความยากจนของประเทศไทยทั้งรูปแบบและปจจัยที่สงผลตอการเกิดพลวัตความยากจน พบว่า ปจจัยที่ทำให่ครัวเรือนอยู่ในความยากจนเรื้อรังที่สำคัญเปนปจจัยเชิงโครงสร่างที่มีผลกระทบตอการขยายตัวของรายไดและความเปนอยูของครัวเรือนในระยะยาว ไดแก ปจจัยทางลักษณะประชากรของครัวเรือนและปจจัยการถือครองสินทรัพยทุนตางๆ ที่อยูในระดับต่ำ ประกอบด่วย ทุนมนุษย์ด่านการศึกษา ขนาดพื้นที่เพาะปลูกข่าวและขนาดที่ดินในพื้นที่ชลประทานมีสัดสวนต่ำ รวมถึงการถือครองสินทรัพยเครื่องมือเครื่องจักรภาคการเกษตรที่อยูในระดับต่ำ ในขณะที่ปจจัยที่มีความสำคัญตอความยากจนชั่วคราวหรือการเข้าหรือออกจากความยากจนของครัวเรือนส่วนใหญ่จะเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความผันผวนของระดับรายได่ ได่แก ปจจัยที่เกิดจากสิ่งที่ไม่ได่คาดหวังหรือการเกิดวิกฤตการณตางๆ เชน การเจ็บไข่ อุบัติเหตุและการเสียชีวิตของหัวหน่าครัวเรือน และปจจัยในเชิงวัฎจักรชีวิตของครัวเรือน จะเห็นได่วาปจจัยกำหนดพลวัตความยากจนกลุมตางๆ มีความแตกตางกันไปตามลักษณะของพลวัตความยากจนแตละประเภท ดังนั้น เพื่อใหการกำหนดนโยบายแกไขปัญหาความยากจนเปนไปอยางมีประสิทธิภาพจึงควรพิจารณาให้ลำดับความสำคัญของนโยบายให้มีความเหมาะสมต่อกลุ่มความยากจน ซึ่งได้แก่นโยบายเพื่อจัดการกับปัญหาความยากจนเรื้อรังโดยมุ่งเน้นยกระดับความเป็นอยู่ของกลุ่มครัวเรือนที่อยู่ในความ

---

[44] นางสริยา จันทร์เพ็ญ, **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงในงาน ความเป็นครอบครัว และการได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง กับความภักดีในองค์การและความพอใยในงาน กรณีศึกษา : วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ประเภทอุตสาหกรรมเครื่องหนัง เฉพาะบริษัท คราฟท์ เดอะ เบสท์ จำกัด และบริษัท พี ที เทรดดิ้ง จำกัด**. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.** (บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2550). หน้าบทคัดย่อ.

ยากจนให้สามารถออกจากความยากจนได้ หรือนโยบายเพื่อป้องกันและรองรับไม่ทำให้กลุ่มครัวเรือนที่ไม่ยากจนต้องเข้าสู่ความยากจนได้ในภายหลัง[45]

นางสาวแววรวี ลาภเกิน ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรี ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรจัดทำหลักสูตรการศึกษาเพิ่มเติมในวิชาเพิ่มเติมเฉพาะท้องถิ่นขึ้นใช้ทำการเรียนการสอนภายในโรงเรียนทุกโรงเรียนในท้องถิ่น โดยใช้ครูผู้สอนเป็นชาวสวนทุเรียน การจัดทำเป็นหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียน เป็นวิชาการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรีซึ่งเป็นวิชาเพิ่มเติมเฉพาะในท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี ใช้ทำการเรียนการสอนภายในโรงเรียนทุกแห่งของจังหวัดนนทบุรีผู้เป็นเจ้าของภูมปัญญาชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรีโดยตรง เป็นผู้ทำการสอนให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ หน่วยงานหลักในการดำเนินการคือองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี จัดทำเอกสารในรูปแบบแผ่นพับ วารสาร หนังสือ โดยนำข้อมูลมาจากชาวสวนที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาที่แท้จริงเผยแพร่ไปไว้ให้นักเรียนและบุคคลทั่วไปได้อ่านในห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน ชาวสวนทุเรียนรวมตัวกันเป็นกลุ่มจัดให้มีสถานที่ตั้งหรือสำนักงานของกลุ่มที่สามารถให้บุคคลทั่วไปที่สนใจติดต่อเพื่อมาศึกษาและรับข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรีได้[46]

พีรพร พร้อมเทพ ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตทุเรียนศรีสะเกษเพื่อการส่งออกไปยังประเทศจีน แล้วพบว่า 1) จังหวัดศรีสะเกษมีความเหมาะสมในการปลูกทุเรียนและมีศักยภาพในการผลิตเพื่อการส่งออก ทั้งในเรื่องของสภาพพื้นที่ปลูกที่มีความเหมาะสมและสามารถขยายพื้นที่ปลูกได้อีกมาก เรื่องประสิทธิภาพการผลิตอยู่ในเกณฑ์ดีคือมีผลผลิตเฉลี่ยสูงและต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างต่ำ สำหรับคุณภาพของผลผลิตนั้น ทุเรียนศรีสะเกษมีคุณภาพดี และส่วนใหญ่ผลิตตามมาตรฐาน GAP นอกจากนี้ ลักษณะการจำหน่วยและโอกาสทางการตลาดของทุเรียนศรีสะเกษยังเอื้อให้เกิดการพัฒนาและมีโอกาสที่จะขยายตลาดในจีนได้อีกมาก 2) วิธีการที่จะทำให้ทุเรียนศรีสะเกษส่งออกไปประเทศจีนได้เพิ่มมากขึ้นนั้น จากการศึกษานโยบายและทิศทางการพัฒนาและนำมาวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ร่วมกับสภาพการเพาะปลูกและการจำหน่วยทุเรียนของจังหวัดศรีสะเกษ พบว่ามีจุดแข็งและโอกาสสูงมาก จึงเลือกใช้กลยุทธ์เพิ่มปริมาณการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิต

---

[45] นางสาวอานันชนก สกนธวัฒน์, **โครงการศึกษาพลวัตของความยากจน : กรณีศึกษาครัวเรือนชาวนาในพื้นที่เขตชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางของไทย**. (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2554). หน้า บทคัดย่อ.

[46] นางสาวแววรวี ลาภเกิน,**แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรี**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556). หน้า บทคัดย่อ.

และกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาการผลิต 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การกำหนดพื้นที่ดำเนินการ (2) การกำหนดประเด็นการพัฒนา (3) การออกแบบและวางแผนการส่งเสริมและพัฒนา และ (4) การดำเนินการตามแผน โดยมีกลไกการบริหารจัดการที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ผู้จัดการพื้นที่ เกษตรกรแกนนำ การบูรณาการ และการปฏิบัติงานตามรูปแบบ MRCF System ซึ่งแนวทางการพัฒนานี้สามารถสรุปได้ 3 ระบบงานที่จะต้องเชื่อมโยงและประสานการทำงานร่วมกัน ได้แก่ ระบบการผลิต ระบบการเข้าถึงองค์ความรู้ และระบบการปฏิบัติงานของเข้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร[47]

รศ.ดร.นาฏสุดา ภูมิจำนง และนพพล อรุณรัตน์ ได้ทำการวิจัยโครงการแผนยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความยั่งยืนในระบบการผลิตอาหารและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเกษตรกรชาวนาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า...สำหรับยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อความยั่งยืนในระบบการผลิตอาหารและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเกษตรกรชาวนา จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ยกระดับคุณภาพชีวิตและคุณภาพของระบบการผลิตอาหาร โดยมีเป้าประสงค์ 1) ปรับปรุงระบบการปลูกข้าว 2) ส่งเสริมและเพิ่มการแข่งขันการสร้างมูลค่าเพิ่ม 3) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกร และ 4) เพิ่มขีดความสามารถในการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ[48]

เสริมสุข สลักเพ็ชร์ และคณะ ได้ทำการวิจัยโครงการการจัดการการผลิตทุเรียนคุณภาพสำหรับบริโภคสดเพื่อการส่งออกในลักษณะเครือข่ายธุรกิจที่มีความมั่นคงและยั่งยืนระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ ได้ข้อสรุปว่า การจัดการสวนทุเรียนอย่างถูกตอง เหมาะสม ครบถวน และทันเวลาในแตละชวงของการพัฒนาการของทุเรียน จะทำใหเกษตรกรสามารถผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ ปริมาณ (สวนทุเรียนแปลง 1 และ 2) และในชวงเวลาที่สอดคลองกับความตองการของตลาด (สวนทุเรียนแปลง 1) และมีโอกาสไดกำไรสุทธิกิโลกรัมละ 8.71-11.79 บาท และคุมคาในการลงทุนแมวาราคาขายจะลดลง 30% ของราคาขายเฉลี่ยฤดูการผลิต 2549/2550 (BCR มีคาตั้งแต 1.115-2.781) แตหากวาเกษตรกรเลือกพันธุปลูกที่ตลาดมีความตองการนอยหรือไมตองการ แมวาจะสามารถผลิต

---

[47] พีรพร พร้อมเทพ. **การศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตทุเรียนศรีสะเกษเพื่อการส่งออกไปยังประเทศจีน.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2558. หน้า บทคัดย่อ.

[48] รศ.ดร.นาฏสุดา ภูมิจำนง และนพพล อรุณรัตน์. **“โครงการแผนยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความยั่งยืนในระบบการผลิตอาหารและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเกษตรกรชาวนาจังหวัดศรีสะเกษ”.** นครปฐม : คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2557. หน้า บทคัดย่อ.

ทุเรียนคุณภาพได้สูงถึง 88.45% ของน้ำหนักผลผลิตรวมทั้งสวน เกษตรกรก็จะมีกำไรสุทธิเพียงกิโลกรัมละ 4.41 บาท (สวนทุเรียนแปลง 3) และไม่มีโอกาสได้กำไรเลยถ้าราคาขายลดลง 15-30% ของราคาขายเฉลี่ยฤดูการผลิต 2549/2550 (BCR มีค่าตั้งแต่ 0.512-0.835) แต่หากว่าเกษตรกรสามารถผลิตทุเรียนออกมาในช่วงเวลาที่ตลาดมีความต้องการ แต่เป็นทุเรียนที่ไม่มีคุณภาพ (ผลเป็นโรคผลเน่า และมีหนอนเจาะเมล็ดทุเรียน) เนื่องจากไม่สามารถจัดการผลิตได้อย่างครบถ้วน และทันเวลาในแต่ละช่วงของการพัฒนาการของทุเรียน เกษตรกรก็จะได้กำไรสุทธิ 5.59 บาท/กก. (สวนทุเรียนแปลง 4)

การบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงต่อการขาดทุนเมื่อผลิตทุเรียนคุณภาพ จำเป็นต้องจัดการให้ต้นทุเรียนออกดอก และติดผลมาก กระจายอยู่ทั่วต้น จัดการเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการของผล และป้องกันความเสียหายจากศัตรูพืชและภัยธรรมชาติ เพื่อให้ได้ผลิตผลสอดคล้องกับความต้องการของตลาด (คุณภาพ ปริมาณ และช่วงเวลา)...

การบริหารจัดการกลุ่มของกลุ่มคุณภาพเกษตรกรผู้ผลิตทุเรียนเป็นแบบปล่อยให้ดำเนินไปตามธรรมชาติไม่ตรงตามทฤษฎีกระบวนการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจเท่าใดนัก แต่เกษตรกรในกลุ่มตระหนักถึงความสำคัญของการรวมกลุ่มและรวมมือกัน เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน และมีความเข้าใจตรงกันว่าต้องร่วมกันคิดว่าอยากให้อนาคตของทุเรียนในภาคตะวันออกเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างและพัฒนากลุ่มคุณภาพ และเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจระหว่างเกษตรกรกับธุรกิจที่เกี่ยวข้อง[49]

2.3.4 การส่งเสริมอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

กระแสพระราชดำรัสคุณธรรม 4 ประการ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราช เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2525 มีความสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหลักฆราวาสธรรม 4 ประการ ซึ่งเป็นเครื่องขัดเกลาความต้องการส่วนจำเป็นของผู้คนให้ลดน้อยลง อันจะเป็นรากฐานที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นให้ประชาชนรู้จักพออยู่พอกิน มีความสงบ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินชีวิตเกิดความสงบสุขร่มเย็น ดังกระแสพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

> "...คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติ มีอยู่สี่ประการ ประการแรก คือการรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่

---

[49] เสริมสุข สลักเพ็ชร์ และคณะ, **โครงการการจัดการผลิตทุเรียนคุณภาพสำหรับบริโภคสดเพื่อการส่งออกในลักษณะเครือข่ายธุรกิจที่มีความมั่นคงและยั่งยืนระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ**, หน้า บทคัดย่อ.

สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม ประการที่สอง คือการรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น ประการที่สาม คือการอดทนอดกลั้น อดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความชั่ว ความสัจสุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใด ประการที่สี่ คือการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้วจะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์...”[50]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่เริ่มงานพัฒนาเมื่อ 50 กว่าปีที่แล้ว และทรงยึดมั่นหลักการนี้มาโดยตลอด โดยเฉพาะด้านการเกษตร เราเน้นการผลิตสินค้า เพื่อส่งออกเป็นเชิงพาณิชย์ เช่น เมื่อปลูกข้าวก็นำไปขายและนำเงินไปซื้อข้าว เมื่อเงินหมดก็ไปกู้ เป็นอย่างนี้มาโดยตลอด จนกระทั่งชาวนาไทยตกอยู่ในภาวะเป็นหนี้สิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงปัญหาด้านนี้ จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารโคกระบือขึ้นเพื่อช่วยเหลือราษฎร นับเป็นจุดเริ่มต้นแห่งที่มาของเศรษฐกิจพอเพียงโครงการแรกๆ ของพระองค์ได้ทรงกำชับหน่วยราชการมิได้นำเครื่องมือกลหนักเข้าไปทำงาน ทรงรับสั่งว่า หากนำเข้าไปเร็วนัก ชาวบ้านจะละทิ้งจอบ เสียม และในอนาคตจะช่วยตัวเองไม่ได้ ซึ่งก็เป็นจริงในปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชดำริวิธีการที่จะช่วยเหลือราษฎรด้านการเกษตร โดยได้พระราชทาน “ทฤษฎีใหม่” ขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2535 ณ โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการทำการเกษตรให้แก่ราษฎร

แรงดลพระราชหฤทัยในเรื่องทฤษฎีใหม่เกิดจากที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรบ้านกุดตอแก่น อำเภอกุดสิมคุ้มใหญ่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 25พฤศจิกายน พ.ศ. 2535 และทรงพระราชทานพระราชดำรัสแก่บรรดาคณะบุคคลต่างๆที่เข้าเฝ้าฯถวายพระพรชัยมงคลในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม 2535 ถึงข้อมูลเบื้องต้นจากปัญหาข้อเท็จจริงแล้วทรงวิเคราะห์เป็นแนวคิดทฤษฎีในการแก้ไข ในเวลาต่อมาจึงมีพระราชดำริให้ทำการ

---

[50]อาชว์ เตาลานนท์, ดร, **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง Road to Sustainable Economy**,(กรุงเทพมหานคร : หจก.เม็ดทรายพริ้นติ้ง, 2550), หน้า 103.

ทดลอง “ทฤษฎีใหม่” ณ วัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง อำเภอเมืองจังหวัดสระบุรี และเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการทดลองสรุปเป็นทฤษฎีใหม่ในวันที่ 25มกราคม พ.ศ. 2536[51]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานดำริเพิ่มเติมมาโดยตลอด เพื่อให้เกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศมีความแข็งแรงพอ ก่อนที่จะไปผลิตเพื่อการค้าหรือเชิงพาณิชย์ โดยยึดหลักการ “ทฤษฎีใหม่” 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 มีความพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัดและขจัดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย

ขั้นที่ 2 รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม

ขั้นที่ 3 สร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพ และขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายโดยประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจ ภาคองค์การพัฒนาเอกชน และภาคราชการในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการและข่าวสารข้อมูล

พระราชดำริทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นทั้งหลักการและวิธีการใหม่ เป็นพระราชดำริที่มีความยิ่งใหญ่ทางความคิด 9 ประการ คือ

1. เป็นแนวคิดแบบพหุนิยม (plurality, multiplicity, multiple) ทั้งในแง่การคิด และการกระทำ ไม่เป็นเอกนิยม (unitary, singularity, uniformity) และทวินิยม (duality,binary, either – or, polarity)

2. เป็นแนวคิดที่ยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างกัน เช่น เกษตรแบบพึ่งตนเองดำรงอยู่ร่วมกันกับการผลิตทางเกษตรอุตสาหกรรม หรืออุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูง หรืออุตสาหกรรมประเภทให้บริการได้โดยไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะเกษตรพอเพียงไปเป็นการผลิตรูปแบบอื่น

3. เป็นแนวคิดที่ปฏิบัติได้ ทำให้เห็นจริงได้ เป็นทฤษฎีที่ผนึกประสารเป็นเนื้อเดียวกับการปฏิบัติ มิใช่เพียงทฤษฎีลอยๆ ปฏิบัติไม่ได้

4. เป็นทฤษฎีที่มีความง่ายไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย จึงมีพลังสูง คนทั่วไปทุกระดับสามารถเข้าใจเข้าถึง และนำไปทำให้เห็นผลจริงได้

5. เป็นทฤษฎีที่นำประสบการณ์ของประเทศไทยและลักษณะสภาพแวดล้อม ลม ฟ้าอากาศ การเปลี่ยนแปลงทางฤดูกาล วิถีชีวิต ฐานะทางเศรษฐกิจสถานการณ์เฉพาะหน้าและอนาคต ตลอดจนลักษณะเด่นของชีวิตความเป็นอยู่ และการผลิตของไทย ซึ่งเป็นประเทศผลิตธัญญาหาร มารวมกันเข้า

---

[51]สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, **แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**, (กรุงเทพมหานคร :บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด, 2541,) หน้า 227 – 231.

เป็นทฤษฎีใหม่ โดยเน้นความสำคัญของน้ำ ที่มีต่อชีวิตเป็นพิเศษ ดังพระราชดำรัสที่ว่า “...หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำ เพราะชีวิตอยู่ที่น้ำ ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้...”

6. เป็นแนวคิดที่สมสมัย และได้จังหวะเวลาที่เหมาะในการเตือนให้ผู้มีบทบาททางการจัดทำ และดำเนินการตามนโยบายและแผนการพัฒนาให้มีสติและความระมัดระวังในการกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาให้มีสติและความระมัดระวัง ในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาประเทศ

7. เป็นแนวคิดแบบองค์รวม (Holistic Theory) เพราะมีหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และปรัชญาการดำรงชีวิต มีผลในการส่งเสริมจริยธรรม (Ethics) แห่งความพอ และพอเพียง (Enough and Subsistence)

8. เป็นแนวคิดที่มีพลังในการกระตุ้นให้ผู้ยากไร้มีพลังเข้าใจถึงความเป็นจริงไม่มีปมด้อยหรือท้อแท้ ท้อถอยในโชคชะตา เพราะผู้ปฏิบัติสามารถมีความสุขได้ตามอัตภาพ และเข้าใจหลักของสันโดษ ไม่ถูกมอง หรือถูกทับถมว่าเป็นผู้ด้อยพัฒนา หรือมีปัญหา เป็นขวากหนามของการพัฒนา

9. เป็นแนวคิดที่ปลอดจากการเมือง ผลประโยชน์และอุดมการณ์ จึงเป็นทฤษฎีที่มีความเป็นสากล สามารถนำไปใช้โดยปราศจากข้อข้องใจด้านการเมือง เป็นผลดีต่อประเทศที่มีปัญหาคล้ายประเทศไทยที่จะนำไปใช้[52]

ความยิ่งใหญ่ของทฤษฎีใหม่ สรุปได้เป็น 9 ประการ เรียกว่า “นพลักษณ์ของทฤษฎีใหม่” คือ

1. หลากหลาย (Multiple, Diverse)
2. ร่วมนำ (Co - existing)
3. คิด – ทำ (Thinking - Doing)
4. เรียบง่าย (Simple
5. ผสานทุกส่วน (Integrating)
6. ควรแก่สถานการณ์ (Timely)
7. องค์รวมรอบด้าน (Holistic)
8. บันดาลใจ (Inspiring)
9. ไม่ใฝ่อุดมการณ์ / เป็นการสากล (Universal)

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการ

---

[52]ชัยอนันต์ สมุทวณิช, **ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา, 2541), หน้า 10 – 20.

มองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา[53]

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

นัยสำคัญของแนวคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียงมีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการได้แก่

ประการที่หนึ่ง เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน”โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผล หรือผลผลิต ให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา หลักใหญ่สำคัญยิ่งคือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง

ประการที่สอง เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้านทั้งนี้กลุ่มชาวบ้าน หรือองค์กรชาวบ้าน จะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆให้หลากหลายครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ เช่น การเกษตรแบบผสมผสานหัตถกรรมการแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขายและการท่องเที่ยวระดับชุมชน เป็นต้น เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็งและมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุกๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่า เศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อมๆกับสภาพการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

---

[53]กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน ตอน ว่าด้วยพระสูตร,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550), หน้า 2.

ประการที่สาม เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่างๆให้บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้น ประโยชน์ที่เกิดขึ้น จึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่นๆ ด้วย เช่น การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชนความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป สำหรับในภาคอุตสาหกรรมนั้น ก็สามารถนำ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ได้ คือ เน้นการผลิตด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่อง และไม่ควรทำอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เกินไปเพราะหากทำอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ก็จะต้องพึ่งพิงสินค้าวัตถุดิบและเทคโนโลยีจากต่างประเทศเพื่อนำมาผลิตสินค้า โดยต้องคำนึงถึงสิ่งที่มีอยู่ในประเทศก่อน จึงจะทำให้ประเทศไม่ต้องพึ่งพิงต่างชาติอย่างเช่นปัจจุบัน ดังนั้น จะต้องช่วยเหลือประเทศให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเป็นผู้จุดประกายระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงอันเป็นการช่วยลดปัญหาการนำเข้าวัตถุดิบและชิ้นส่วนที่นำมาใช้ในการผลิตให้เป็นลักษณะพึ่งพาซึ่งมีมาแล้วเกือบ 20 ปีแต่ทุกคนมองข้ามประเด็นนี้ไปตลอดจนได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรมการเป็นอยู่ หรือ การใช้ชีวิตจากภายนอกประเทศทำให้ประชาชนหลงลืมและมึนเมาอยู่กับการเป็นนักบริโภคนิยมรับเอาของต่างชาติเข้ามาอย่างไม่รู้ตัว และรวดเร็วจนทำให้เศรษฐกิจของไทยตกต่ำ

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวปฏิบัติโดยยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง รวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อคนอื่น ในสังคมเป็นประการสำคัญถึงแม้ว่าแนวคิดนี้จะมุ่งเน้นไปสู่กลุ่มเกษตรกร หรือผู้มีที่ดินทั้งหลายแต่ก็ไม่ได้หมายความทุกคนจะต้องกลับไปสู่ภาคเกษตรทั้งหมด ซึ่งเป็นไปไม่ได้ ในสภาพความเป็นจริง สำหรับคนอยู่นอกภาคเกษตรนั้นเศรษฐกิจพอเพียงก็จะต้องนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาเป็นแนวปฏิบัติตน ไม่ว่าจะอยู่ในกิจกรรมใด อาชีพใด ก็ต้องยึดวิถีชีวิตไทย อยู่แต่พอดีอย่าฟุ่มเฟือยอย่างไร้ประโยชน์ อย่ายึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ให้ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่าใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ซึ่งตั้งอยู่บนความเสี่ยง ต้องตั้งอยู่บนหลักของ “รู้ รัก สามัคคี” ใช้สติปัญญาปกป้องตนเองไม่ให้หลงกระแสโลกาภิวัตน์โดยให้รู้ถึงเหตุและผลตามสภาพแวดล้อมหรือบริบทของสังคมไทย ให้รู้จักแยกแยะสิ่งดี หรือสิ่งเลว สิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ ตามสภาพความเป็นจริงของบ้านเมืองของเราเป็นที่ตั้ง ให้มีความรักความเมตตา ที่จะช่วยเหลือสังคมให้รอดพ้นจากภัยพิบัติและรวมพลังกันด้วยความสามัคคีเป็นหมู่เหล่า ขจัดข้อแย้งไปสู่ความประนีประนอม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เศรษฐกิจพอเพียง คือการดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่ คือหวนกลับมาสู่วิถีชีวิตไทยที่จะทำให้ชาติบ้านเมือง และตัวเราหลุดพ้นจากควากทุกข์ ด้านเศรษฐกิจและมีความสุขในที่สุด

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้ง**ใกล้**และไกล

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะ**นำมา**พิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่ เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศน์ วะสี มีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐศาสตร์ ที่ถือได้ว่าเป็นแนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้คือ

เศรษฐกิจพอเพียง มีความหมายอย่างเดียวกัน หรือเหมือนกันกับเศรษฐกิจสมดุลเศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรม เศรษฐกิจพื้นฐาน และเศรษฐกิจชุมชน โดยในส่วนของเศรษฐกิจพื้นฐานนั้น หมายถึงเศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็งทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมก็คือเศรษฐกิจชุมชน เพราะฉะนั้นเศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนคืออย่างเดียวกัน หัวใจของเศรษฐกิจพื้นฐานหรือเศรษฐกิจชุมชนอยู่ที่การรวมตัวของชาวบ้านในการทำอาชีพต่างๆ เช่น เกษตรกรรม การแปรรูปอาหารงานหัตถกรรม ธุรกิจชุมชน ศูนย์การแพทย์แผนไทย กองทุนชุมชนเพื่อการเพิ่มทุนทุกๆ ทางพร้อมกันคือ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสิ่งแวดล้อม ทุนทางเศรษฐกิจ[54]

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เกิดความสมดุล เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจสมดุลหรือเศรษฐกิจพื้นฐานไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วนแต่เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของชุมชน เป็น

---

[54] ประเวศน์ วะสี, ศ.นพ. **ปาฐกถาป๋วย อึ๊งภากรณ์ ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2541), หน้า 43.

เครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นบูรณาการ เศรษฐกิจพอเพียง อันจัดเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานนั้นมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ

1. เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวลไม่ใช่เศรษฐกิจที่สร้างความร่ำรวยให้คนส่วนน้อยแต่ทิ้งคนส่วนใหญ่ให้ยากจน ซึ่งก่อให้เกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ นำไปสู่ปัญหาทางสังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อมอันนำไปสู่ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล เป็นการสร้างทุนทางสังคม และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทุกชนิด

2. มีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชนเพราะชุมชนเป็นพื้นฐานของสังคม

3. มีความเป็นบูรณาการ คือไม่ใช่เป็นเรื่องเศรษฐกิจโดดๆ แต่เชื่อมโยงกับสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม พร้อมกันไป

4. อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเอง เช่น การเกษตร หัตถกรรมไทยอุตสาหกรรม การเกษตร สมุนไพร อาหารไทย การท่องเที่ยว ซึ่งล้วนอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมไทยวัฒนธรรมไทยเป็นจุดแข็งของคนไทยที่คนชาติอื่นไม่มี

5. มีการจัดการและนวัตกรรมต่างๆ เพื่อเติมความก้าวหน้าให้แก่เรื่องพื้นฐาน ทำให้มีพลวัตอย่างไม่หยุดนิ่งเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เกิดความสมดุล เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจสมดุลหรือเศรษฐกิจพื้นฐานไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วนแต่เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นบูรณาการ เศรษฐกิจพอเพียง อันจัดเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานนั้นมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ

1.เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวลไม่ใช่เศรษฐกิจที่สร้างความร่ำรวยให้คนส่วนน้อยแต่ทิ้งคนส่วนใหญ่ให้ยากจน ซึ่งก่อให้เกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ นำไปสู่ปัญหาทางสังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อมอันนำไปสู่ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล เป็นการสร้างทุนทางสังคม และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทุกชนิด

2. มีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชนเพราะชุมชนเป็นพื้นฐานของสังคม

3. มีความเป็นบูรณาการ คือไม่ใช่เป็นเรื่องเศรษฐกิจโดดๆ แต่เชื่อมโยงกับสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม พร้อมกันไป

4. อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเอง เช่น การเกษตร หัตถกรรมไทยอุตสาหกรรม การเกษตร สมุนไพร อาหารไทย การท่องเที่ยว ซึ่งล้วนอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมไทยวัฒนธรรมไทยเป็นจุดแข็งของคนไทยที่คนชาติอื่นไม่มี

5. มีการจัดการและนวัตกรรมต่างๆ เพื่อเติมความก้าวหน้าให้แก่เรื่องพื้นฐาน ทำให้มีพลวัตอย่างไม่หยุดนิ่ง[55]

สรุปไว้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงที่จริงนั้นเป็นเรื่องวัฒนธรรมเพราะหมายถึงวิถีชีวิต รวมตั้งแต่ความเชื่อ คุณค่า การประพฤติปฏิบัติร่วมกันรวมถึงเศรษฐกิจ การศึกษา สุนทรียศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี การพออยู่พอกิน การพึ่งพาตนเองตามหลักธรรมคำสอนของศาสนา ซึ่งอยู่ภายใต้ร่มเงาของวัฒนธรรมการนำชื่อเศรษฐกิจมาใช้นั้นเป็นเพียงเพื่อกระตุ้นความสนใจและให้ฟังดูมีพลังมากกว่าการพูดถึงวัฒนธรรม

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงในแง่มุมต่างๆ เอาไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งในการผลิตสินค้า และบริการทุกชนิด เพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่ตนไม่ได้เป็นเจ้าของ เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญคือ ไม่หลงใหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่มีพันธนาการอยู่กับสิ่งใด โดยสรุปคือหันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต เศรษฐกิจพอเพียง คือการวางรากฐานอันมั่นคงและยั่งยืนของชีวิต[56]

เศรษฐกิจพอเพียง มิได้จำกัดเฉพาะแต่ในส่วนของเกษตรกรหรือชาวไร่ ชาวนาเพียงเท่านั้น แต่เป็นเศรษฐกิจของทุกคนทุกอาชีพ ทั้งที่อยู่ในเมืองและชนบท เช่น ผู้ที่เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม และบริษัท ในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าจะต้องขยายกิจการเพราะความเจริญเติบโตของงาน ต้องขยายตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป หรือหากจะกู้ยืมก็ต้องกระทำตามความเหมาะสม ไม่ลงทุนจนเกินตัวโดยไม่เหลือที่มั่นให้ยืนอยู่ได้ ต้องรู้จักใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือยเกินตัวเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปนี้

การพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับเกษตรกรนั้น มีการปฏิบัติตามขั้นตอน ทฤษฎีใหม่ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้น คือ

ขั้น 1 ผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ในระดับชีวิตที่ประหยัด ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคี ในท้องถิ่น

---

[55]ประเวศ วะสี,ศ.นพ, เอกวิทย์ ณ ถลาง,ดร, **วัฒนธรรมเสวนา ณ วัดญาณเวศกวัน**, (กรุงเทพมหานคร : ภัคธรรศ, 2544), หน้า 113.

[56]สุเมธ ตันติเวชกุล, ดร, **เบื้องพระยุคลบาท**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2544), หน้า 285.

ขั้น 2 รวมกลุ่มเพื่อการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา

ขั้น 3 ร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการทำธุรกิจ และพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งนี้ทุกฝ่ายจะต้องได้รับประโยชน์

นอกจากนี้ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ยังได้แสดงถึงฐานคิดการพัฒนาเพื่อความพอเพียงไว้ดังนี้ คือ

1. ยึดแนวพระราชดำริ ในการพัฒนา "เศรษฐกิจพอเพียง" ตามขั้นตอน "ทฤษฎีใหม่"

2. สร้าง "พลังงานสังคม" โดยการประสาน "พลังสร้างสรรค์" ของทุกฝ่ายในลักษณะ "พหุภาคี" อาทิ ภาครัฐ องค์กร พัฒนาเอกชน นักวิชาการ ธุรกิจเอกชน สื่อมวลชน ฯลฯเพื่อให้ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาธุรกิจชุมชน

3. ยึด "พื้นที่" เป็นหลัก และใช้ "องค์กรชุมชน" เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ส่วนภาคีอื่นๆ ทำหน้าที่ช่วยกระตุ้นอำนวยความสะดวก ส่งเสริมและสนับสนุน

4. ใช้ "กิจกรรม" ของชุมชนเป็น "เครื่องมือ" สร้าง "การเรียนรู้" และ "การจัดการ" ร่วมกัน พร้อมทั้งพัฒนา "อาชีพ ที่หลากหลาย" เพื่อเป็น "ทางเลือก" ของคนในชุมชนซึ่งมีความแตกต่างกัน ทั้งด้าน เพศ วัย การศึกษา ความถนัด ฐานะเศรษฐกิจ ฯลฯ

5. ส่งเสริม "การรวมกลุ่ม" และ "การสร้างเครือข่าย" องค์กรชุมชนเพื่อสร้าง"คุณธรรม จริยธรรม" และ "การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ" อย่างรอบด้าน อาทิ การศึกษา สาธารณสุขการฟื้นฟูวัฒนธรรม การจัดการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

6. วิจัยและพัฒนา "ธุรกิจชุมชนครบวงจร" (ผลิต-แปรรูป-ขาย-บริโภค) โดยให้ความสำคัญต่อ "การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน" และ "ฐานทรัพยากรของท้องถิ่น" ควรเริ่มพัฒนาจากวงจรธุรกิจขนาดเล็กในระดับท้องถิ่นไปสู่วงจรธุรกิจที่ใหญ่ขึ้นระดับประเทศ และระดับต่างประเทศ

7. พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มี "ศักยภาพ" ของแต่ละเครือข่ายให้เป็น "เป็นศูนย์การเรียนรู้ธุรกิจชุมชน" ที่มีข้อมูลข่าวสารธุรกิจนั้นๆ อย่างครบวงจร พร้อมทั้งใช้เป็นสถานที่สำหรับศึกษาดูงานและฝึกอบรม[57]

อภิชัย พันธเสน ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดเพื่อปรับทิศทางการพัฒนาประเทศไทย22 เศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นความพอประมาณเน้นความสมควรนั้น มีรากฐานความคิดจากคำ สอนของพระพุทธเจ้าในข้อที่เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจที่ไม่เน้นอรรถประโยชน์สูงสุด (Maximize Utility)อันเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาเศรษฐกิจในโลกปัจจุบัน แต่เน้นความพอประมาณหรือทางสายกลาง

---

[57]สุเมธ ตันติเวชกุล, ดร, **209 คำสอนพ่อเศรษฐกิจพอเพียง หนังสือเฉลิมพระเกียรติเฉลิมฉลองพระชนมายุ 81 พรรษา**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, 2551), หน้า 249.

เศรษฐกิจพอเพียง เน้นการไม่โลภเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศได้ดีที่สุด เศรษฐกิจพอเพียงมีพื้นฐานอยู่บนพุทธธรรมของการละกิเลส คือความไม่รู้อันเรียกว่าอวิชชา และดำรงชีวิตอยู่อย่างพอประมาณด้วยความไม่โลภและไม่ประมาท

นอกจากนี้ ดร.อภิชัย พันธเสน ยังได้แสดงทัศนะไว้อย่างน่าสนใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น โดยเนื้อแท้แล้วก็คือ “พุทธเศรษฐศาสตร์” นั่นเองและเป็นพุทธเศรษฐศาสตร์ที่ง่ายต่อการอธิบายให้ประชาชนชาวไทยเข้าใจได้ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่มีพื้นฐานวัฒนธรรมที่มีรากเหง้ามาจากพระพุทธศาสนา พระองค์จึงทรงเลือกแนวคิดดังกล่าวเพื่อง่ายต่อการสื่อสารกับพสกนิกรของพระองค์ แต่ที่ไม่เน้นว่าเป็นพุทธเศรษฐศาสตร์ก็เพราะพระองค์เป็นองค์ศาสนูปถัมภก จะต้องให้การทำนุบำรุงศาสนาในชาติทุกศาสนา ดังนั้นการใช้คำว่า เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นคำกลางที่สามารถเข้าใจและยอมรับได้สำหรับศาสนิกชนในทุกศาสนา[58]

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชลิต มานิตยกุล กล่าวว่าซึ่งการที่จะทำการผลิตเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการส่งออกให้ได้นั้น อัจฉรา จิตตาดากร และคณะ ได้ศึกษาการเตรียมความพร้อมของภาคผลไม้เพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี พบว่าในส่วนของภาคการผลิตหรือเกษตรกรควรพัฒนาด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ การปรับปรุงพันธุ์ พัฒนารูปแบบของผลผลิต/ผลิตภัณฑ์/บรรจุภัณฑ์ พัฒนาวิธีการจัดจำหน่าย และพร้อมกันนี้ ควรบริหารจัดการการผลิตเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยลดต้นทุนการผลิต วางแผนการผลิตและการตลาดให้เหมาะสม มุ่งเน้นการผลิตผลไม้คุณภาพ กระจายการผลิตและ ให้มีผลผลิตต่อเนื่อง เพิ่มระสิทธิภาพการตลาดด้วยการรวมกลุ่ม สร้างมูลค่าเพิ่ม และแปรรูปผลผลิต รวมกลุ่มเกษตรกรให้เข้มแข็ง สร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการและภาครัฐ รวมทั้งศึกษาและยึดถือปฏิบัติตามกฎระเบียบด้านความปลอดภัยและคุณภาพของผลไม้[59]

อัจฉรา จิตตาดากร กล่าวว่าสำหรับแนวทางการพัฒนาการผลิตทุเรียนเพื่อการส่งออกนั้น คณะอนุกรรมการ เตรียมความพร้อมภาคการเกษตรสู่ประชาคมอาเซียน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้วิเคราะห์โอกาสสินค้าไทยสู่ประชาคมอาเซียนและกำหนดแนวทางการพัฒนาไว้ ดังนี้

1) พัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตทุเรียน

2) พัฒนาคุณภาพผลผลิต รับรองคุณภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

3) การผลิตทุเรียนแบบอินทรีย์

---

[58]อภิชัย พันธเสน, ดร, **พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550), หน้า 554.

[59] ชลิต มานิตยกุล.**ปัญหาและทางออกของผลไม้ไทยเข้าสู่จีน.** รายงานการศึกษาส่วนบุคคลหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่1กระทรวงการต่างประเทศ, 2552

4) ส่งเสริมการผลิตทุเรียนนอกฤดู

5) จัดการด้านการเก็บเกี่ยวและพัฒนาเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว

6) ส่งเสริมการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต และ

7) พัฒนาระบบLogistics[60]

ดร.สุเทพ นิ่มสาย และคณะ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลไม้เศรษฐกิจ 4 ชนิด ได้แก่ ทุเรียน มังคุด เงาะ และกล้วยไข่ ในเรื่องโอกาสและอุปสรรคของผลไม้ไทยในอาเซียน : กรณีการนำเข้า-ส่งออกระหว่างไทยไทย สหภาพเมียนมาร์ และสสป.ลาว พบว่า อุตสาหกรรมการนำเข้า-สงออกผลไมสดของไทยไปสหภาพเมียนมาร และสปป.ลาวนั้นมีอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก ความบกพรองของกลไกตลาดและระบบการจัดการโลจิสติกสและโซอุปทาน การแทรกแซงของพอค้าชาวตางชาติ รวมถึงนโยบายของรัฐ แตทั้งนี้ประเทศไทยยังมีโอกาสทางการค้ากับสปป.ลาวและสหภาพเมียนมาร์ในหลายประเด็น อาทิ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค และการขยายตัวของตลาดสมัยใหม่และตลาดเฉพาะกลุ่มในสหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว[61]

รศ.ดร.นาฏสุดา ภูมิจำนง และนพพล อรุณรัตน์ ได้ทำการวิจัยโครงการแผนยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความยั่งยืนในระบบการผลิตอาหารและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเกษตรกรชาวนาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า...สำหรับยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อความยั่งยืนในระบบการผลิตอาหารและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเกษตรกรชาวนา จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ยกระดับคุณภาพชีวิตและคุณภาพของระบบการผลิตอาหาร โดยมีเป้าประสงค์ 1) ปรับปรุงระบบการปลูกข้าว 2) ส่งเสริมและเพิ่มการแข่งขันการสร้างมูลค่าเพิ่ม 3) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกร และ 4) เพิ่มขีดความสามารถในการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ[62]

เสริมสุข สลักเพ็ชร์ และคณะ ได้ทำการวิจัยโครงการการจัดการการผลิตทุเรียนคุณภาพสำหรับบริโภคสดเพื่อการส่งออกในลักษณะเครือข่ายธุรกิจที่มีความมั่นคงและยั่งยืนระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ ได้ข้อสรุปว่า การจัดการสวนทุเรียนอยางถูกตอง เหมาะสม ครบถวน และทันเวลา

---

[60] อัจฉรา จิตตาดากร และคณะ.**การเตรียมความพร้อมของภาคไม้ผลเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี,เรียบเรียงโดย จันทมร สีหาบุญลี. (**เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.กรกฎาคม2555), หน้า 6-10.

[61]ดร.สุเทพ นิ่มสาย และคณะ, **โอกาสและอุปสรรคของผลไม้ไทยในอาเซียน : กรณีการนำเข้าส่งออกระหว่างไทย สหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว** รายงานวิจัย. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 2559), หน้า บทคัดย่อ.

[62] รศ.ดร.นาฏสุดา ภูมิจำนง และนพพล อรุณรัตน์, **โครงการแผนยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความยั่งยืนในระบบการผลิตอาหารและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเกษตรกรชาวนาจังหวัดศรีสะเกษ**. (บัณฑิตศึกษา นครปฐม : คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2557), หน้า บทคัดย่อ.

ในแตละชวงของการพัฒนาการของทุเรียน จะทำใหเกษตรกรสามารถผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ ปริมาณ (สวนทุเรียนแปลง 1 และ 2) และในชวงเวลาที่สอดคลองกับความตองการของตลาด (สวนทุเรียนแปลง 1) และมีโอกาสไดกำไรสุทธิกิโลกรัมละ 8.71-11.79 บาท และคุมคาในการลงทุนแมวาราคาขายจะลดลง 30% ของราคาขายเฉลี่ยฤดูการผลิต 2549/2550 (BCR มีคาตั้งแต 1.115-2.781) แตหากวาเกษตรกรเลือกพันธุปลูกที่ตลาดมีความตองการนอยหรือไมตองการ แมวาจะสามารถผลิตทุเรียนคุณภาพไดสูงถึง 88.45% ของน้ำหนักผลผลิตรวมทั้งสวน เกษตรกรก็จะมีกำไรสุทธิเพียงกิโลกรัมละ 4.41 บาท (สวนทุเรียนแปลง 3) และไมมีโอกาสไดกำไรเลยถาราคาขายลดลง 15-30% ของราคาขายเฉลี่ยฤดูการผลิต 2549/2550 (BCR มีคาตั้งแต 0.512-0.835) แตหากวาเกษตรกรสามารถผลิตทุเรียนออกมาในชวงเวลาที่ตลาดมีความตองการ แตเปนทุเรียนที่ไมมีคุณภาพ (ผลเปนโรคผลเนา และมีหนอนเจาะเมล็ดทุเรียน) เนื่องจากไมสามารถจัดการผลิตไดอยางครบถวน และทันเวลาในแตละชวงของการพัฒนาการของทุเรียน เกษตรกรก็จะไดกำไรสุทธิ 5.59 บาท/กก. (สวนทุเรียนแปลง 4)

การบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงตอการขาดทุนเมื่อผลิตทุเรียนคุณภาพ จำเปนตองจัดการใหตนทุเรียนออกดอก และติดผลมาก กระจายอยูทั่วตน จัดการเพื่อสงเสริมการพัฒนาการของผล และป้องกันความเสียหายจากศัตรูพืชและภัยธรรมชาติ เพื่อใหไดผลิตผลสอดคลองกับความตองการของตลาด (คุณภาพ ปริมาณ และชวงเวลา)...

การบริหารจัดการกลุมของกลุมคุณภาพเกษตรกรผูผลิตทุเรียนเปนแบบปลอยใหดำเนินไปตามธรรมชาติไมตรงตามทฤษฎีกระบวนการพัฒนาเครือขายวิสาหกิจเทาใดนัก แตเกษตรกรในกลุมตระหนักถึงความสำคัญของการรวมกลุมและรวมมือกัน เพื่อยกระดับความสามารถในการแขงขัน และมีความเขาใจตรงกันวาตองรวมกันคิดวาอยากใหอนาคตของทุเรียนในภาคตะวันออกเปนอยางไร ซึ่งเปนรากฐานที่สำคัญในการสรางและพัฒนากลุมคุณภาพ และเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจระหวางเกษตรกรกับธุรกิจที่เกี่ยวข้อง[63]

ดร.สุเทพ นิ่มสาย และคณะ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลไม้เศรษฐกิจ 4 ชนิด ได้แก่ ทุเรียน มังคุด เงาะ และกล้วยไข่ ในเรื่องโอกาสและอุปสรรคของผลไม้ไทยในอาเซียน : กรณีการนำเข้า-ส่งออกระหว่างไทยไทย สหภาพเมียนมาร์ และสสป.ลาว พบว่า อุตสาหกรรมการนำเขา-สงออกผลไมสดของไทยไปสหภาพเมียนมาร และสปป.ลาวนั้นมีอุปสรรคที่สำคัญ ไดแก ความบกพรองของกลไกตลาดและระบบการจัดการโลจิสติกสและโซอุปทาน การแทรกแซงของพอคาชาวตางชาติ รวมถึงนโยบายของรัฐ แตทั้งนี้ประเทศไทยยังมีโอกาสทางการค้ากับสปป.ลาวและสหภาพเมียนมาร์ในหลาย

---

[63] เสริมสุข สลักเพ็ชร์ และคณะ, **โครงการการจัดการผลิตทุเรียนคุณภาพสำหรับบริโภคสดเพื่อการส่งออก ในลักษณะเครือข่ายธุรกิจที่มีความมั่นคงและยั่งยืนระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ**. รายงานวิจัย. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2550), หน้า บทคัดย่อ.

ประเด็น อาทิ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค และการขยายตัวของตลาดสมัยใหม่และตลาดเฉพาะกลุ่มในสหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว[64]

นงนุช อังยุรีกุล และสายทิพย์ โสรัตน์ ได้วิจัยเกี่ยวการสังเคราะห์โซ่อุปทานลำไยและทุเรียนสู่นโยบายส่งเสริมภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า การประกอบการตามโซ่อุปทานของไทยมีจุดอ่อนและอุปสรรคในทุกระดับตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ถึงปลายน้ำ จึงต้องมีนโยบายส่งเสริมระบบการทำงานในทุกระดับ โดยต้องปรับการดำเนินงานตามนโยบายให้มีความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ซึ่งเรื่องเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ ได้แก่ การส่งเสริมให้ผู้ปลูกไม้ผลเข้าสู่ระบบ GAP ทั้งหมด การจัดระบบการค้าของล้งต่างชาติ และให้มีการสร้างเครือข่ายในระดับพื้นที่เพื่อร่วมกันวางแผนการผลิตและการตลอดทั้งในและนอกฤดูให้สอดคล้องกันในระหว่างผู้ประกอบการในโซ่อุปทาน ภายใต้เงื่อนไขของการผลิตผลไม้ที่ได้มาตรฐาน มีคุณภาพ และความปลอดภัย บนฐานข้อมูลของการแข่งขันในระหว่างประเทศผู้ผลิตที่เป็นคู่แข่งทางการค้า เพื่อให้มีความพร้อมในการเข้าสู่นโยบายเสรีทางการค้าทั้งตลาดในและนอก AEC[65]

นางสาวแววรวี ลาภเกิน ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรี ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรจัดทำหลักสูตรการศึกษาเพิ่มเติมในวิชาเพิ่มเติมเฉพาะท้องถิ่นขึ้นใช้ทำการเรียนการสอนภายในโรงเรียนทุกโรงเรียนในท้องถิ่น โดยใช้ครูผู้สอนเป็นชาวสวนทุเรียน การจัดทำเป็นหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียน เป็นวิชาการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรีซึ่งเป็นวิชาเพิ่มเติมเฉพาะในท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี ใช้ทำการเรียนการสอนภายในโรงเรียนทุกแห่งของจังหวัดนนทบุรีผู้เป็นเจ้าของภูมปัญญาชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรีโดยตรง เป็นผู้ทำการสอนให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ หน่วยงานหลักในการดำเนินการคือองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี จัดทำเอกสารในรูปแบบแผ่นพับ วารสาร หนังสือ โดยนำข้อมูลมาจากชาวสวนที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาที่แท้จริงเผยแพร่ไปไว้ให้นักเรียนและบุคคลทั่วไปได้อ่านในห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน ชาวสวนทุเรียนรวมตัวกันเป็นกลุ่มจัดให้มีสถานที่ตั้งหรือ

---

[64]อ้างแล้ว, ดร.สุเทพ นิ่มสาย และคณะ, **โอกาสและอุปสรรคของผลไม้ไทยในอาเซียน : กรณีการนำเข้า-ส่งออกระหว่างไทย สหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว**, หน้า บทคัดย่อ.

[65] นงนุช อังยุรีกุล และสายทิพย์ โสรัตน์, **การสังเคราะห์โซ่อุปทานลำไยและทุเรียนสู่นโยบายส่งเสริมภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน.** (กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2558), หน้า บทคัดย่อ.

สำนักงานของกลุ่มที่สามารถให้บุคคลทั่วไปที่สนใจติดต่อเพื่อมาศึกษาและรับข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรีได้[66]

เสริมสุข สลักเพ็ชร์ และคณะ ได้ทำการวิจัยโครงการการจัดการการผลิตทุเรียนคุณภาพสำหรับบริโภคสดเพื่อการส่งออกในลักษณะเครือข่ายธุรกิจที่มีความมั่นคงและยั่งยืนระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ ได้ข้อสรุปว่า การจัดการสวนทุเรียนอย่างถูกตอง เหมาะสม ครบถวน และทันเวลาในแตละชวงของการพัฒนาการของทุเรียน จะทำใหเกษตรกรสามารถผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ ปริมาณ (สวนทุเรียนแปลง 1 และ 2) และในชวงเวลาที่สอดคลองกับความตองการของตลาด (สวนทุเรียนแปลง 1) และมีโอกาสไดกำไรสุทธิกิโลกรัมละ 8.71-11.79 บาท และคุมคาในการลงทุนแมวาราคาขายจะลดลง 30% ของราคาขายเฉลี่ยฤดูการผลิต 2549/2550 (BCR มีคาตั้งแต 1.115-2.781) แตหากวาเกษตรกรเลือกพันธุปลูกที่ตลาดมีความตองการนอยหรือไมตองการ แมวาจะสามารถผลิตทุเรียนคุณภาพไดสูงถึง 88.45% ของน้ำหนักผลผลิตรวมทั้งสวน เกษตรกรก็จะมีกำไรสุทธิเพียงกิโลกรัมละ 4.41 บาท (สวนทุเรียนแปลง 3) และไมมีโอกาสไดกำไรเลยถาราคาขายลดลง 15-30% ของราคาขายเฉลี่ยฤดูการผลิต 2549/2550 (BCR มีคาตั้งแต 0.512-0.835) แตหากวาเกษตรกรสามารถผลิตทุเรียนออกมาในชวงเวลาที่ตลาดมีความตองการ แตเปนทุเรียนที่ไมมีคุณภาพ (ผลเปนโรคผลเนา และมีหนอนเจาะเมล็ดทุเรียน) เนื่องจากไมสามารถจัดการผลิตไดอยางครบถวน และทันเวลาในแตละชวงของการพัฒนาการของทุเรียน เกษตรกรก็จะไดกำไรสุทธิ 5.59 บาท/กก. (สวนทุเรียนแปลง 4)

การบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงตอการขาดทุนเมื่อผลิตทุเรียนคุณภาพ จำเปนตองจัดการใหตนทุเรียนออกดอก และติดผลมาก กระจายอยูทั่วตน จัดการเพื่อสงเสริมการพัฒนาการของผล และป้องกันความเสียหายจากศัตรูพืชและภัยธรรมชาติ เพื่อใหไดผลิตผลสอดคลองกับความตองการของตลาด (คุณภาพ ปริมาณ และชวงเวลา)...

การบริหารจัดการกลุมของกลุมคุณภาพเกษตรกรผูผลิตทุเรียนเปนแบบปลอยใหดำเนินไปตามธรรมชาติไมตรงตามทฤษฎีกระบวนการพัฒนาเครือขายวิสาหกิจเทาใดนัก แตเกษตรกรในกลุมตระหนักถึงความสำคัญของการรวมกลุมและรวมมือกัน เพื่อยกระดับความสามารถในการแขงขันและมีความเขาใจตรงกันวาตองรวมกันคิดวาอยากใหอนาคตของทุเรียนในภาคตะวันออกเปนอยางไร

---

[66] นางสาวแววรวี ลาภเกิน, **แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรี**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555), หน้า บทคัดย่อ.

ซึ่งเปนรากฐานที่สำคัญในการสร้างและพัฒนากลุ่มคุณภาพ และเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจระหว่างเกษตรกรกับธุรกิจที่เกี่ยวข้อง[67]

จากการทบทวนเอกสารวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดข้างต้น สรุปได้ว่า มีการทำวิจัยเกี่ยวกับการปลูกทุเรียนเป็นจำนวน แต่ประเด็นที่เกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาชีพตามแนวพระพุทธศาสนานั้นยังไม่มีการวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะได้ประโยชน์จากการวิจัยเชิงศาสนาที่จะส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตใจและปัญญาให้มั่นคงมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะตอบโจทย์การพัฒนาคนในประเทศได้อย่างตรงประเด็น

ปญฺญา โลกสฺมิ ปชฺโชโต
มจร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[67]เสริมสุข สลักเพ็ชร์ และคณะ, **โครงการการจัดการผลิตทุเรียนคุณภาพสำหรับบริโภคสดเพื่อการส่งออกในลักษณะเครือข่ายธุรกิจที่มีความมั่นคงและยั่งยืนระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ**, รายงานวิจัย. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2550), หน้า บทคัดย่อ.

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย “กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษ” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน 2) ศึกษากระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) และเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสำรวจความคิดเห็นจากเกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษโดยผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบคำถามการวิจัย กำหนดวิธีการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

3.1 รูปแบบและขั้นตอนการวิจัย

การศึกษาและวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษ นั้นเป็นการวิจัยที่เน้นการผสมผสาน (Mixed Methods) เป็นการนำวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาผสมผสานกันเพื่อให้ครอบคลุมทุกคำถามในงานวิจัยนี้ โดยมีวิธีการศึกษาและขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน เพื่อให้ทราบถึงคุณลักษณะวิถีชีวิตของเกษตรกรในอดีตจนถึงปัจจุบันว่ามีลักษณะอย่างไร จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สำหรับเป็นข้อมูลในการนำมาศึกษากระบวนการปลูกพืชสวน และเพื่อเป็นกรอบแนวความคิดในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อที่จะได้ทราบถึงลักษณะที่เป็นคุณภาพชีวิตที่แท้จริงของเกษตรกรในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร จำนวน 14 คน โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) แล้วนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 นำเครื่องมือกระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษไปทดลองใช้กับเกษตรกรรายอื่น

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นศึกษาบริบทและความพึงพอใจ ปัญหาและอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและจากการศึกษาตัวแทนของเกษตรกร โดยการใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) แนวคำถามการให้สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) แนวคำถามการให้สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) การทดลองเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามกระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน(ทุเรียน) ในจังหวัดศรีสะเกษ และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

3.2.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และเป็นการวิจัยแบบผสาน (Mixed Methods Research) ทั้งวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากร (Population) ได้แก่ กลุ่มผู้ปลูกพืชสวน(ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษ ตามบัญชีรายชื่อ จำนวน 64 คน[1]

2. กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 55 คน[2]

3.กลุ่มผู้ปลูกพืชสวน(ทุเรียน) ในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 15 คน

1) นายสาโรจ โชคชัย
2) นายบุญแสน ศรีวงค์
3) นายสนิท ภิญโญ
4) นางสาวไพลิน ชาติรัฒนชัย
5) นายสุทิน ศรีวงค์
6) นายเคลม เจริญศรีเมือง
7) นายสมศักดิ์ โคษา
8) นายวีระพงษ์ นาคศรี
9) นายคำเตือน น้ำนวล
10)นายพูล วิเศษพงศ์
11)นางพนิดา พรมน้ำ
12)นายสำราญ สุภาพ
13)นายสำราญ น้ำกรอง
14)นางสุพรรณศรี ปาระพันธ์
15)นายชัยวัตร น้ำนวล

รวมเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลวิจัยในการสัมภาษณ์ ครั้งนี้จำนวน 15 คน

---

[1] สำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ, บัญชีรายชื่อเกษตรกรหวัดศรีสะเกษ, ศรีสะเกษ : 2560, (อัดสำเนา).

[2] กัลยา วานิชย์บัญชา, **สถิติสำหรับงานวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชย ศาสตร์และบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 19.

3.2.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยคำนึงถึงความน่าจะเป็นของประชากรที่ได้รับเลือก ซึ่งจะเป็นไปในแบบการสุ่มไม่เฉพาะเจาะจง ในกรณีนี้ตัวอย่างทุกหน่วยในประชากรจะมีโอกาสถูกเลือกเท่ากัน ทำให้สามารถคาดคะเนความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง[3] ซึ่งมีวิธีการสุ่มอย่างตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มประชากร (Population Size) ได้แก่ กลุ่มผู้ปลูกพืชสวน(ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษ ตามบัญชีรายชื่อ จำนวน 64 คน

ตอนที่ 2 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ได้แก่ สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 55 คน ตามสูตร ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+n(e)^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของกลุ่มประชากร

e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

$$n = \frac{64}{1 + 64 \quad x\ (0.05)^2}$$

n = 55.17

จากสูตรจึงได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 55 คน

ตอนที่ 3 กำหนดสัดส่วน และขนาด (Proportional to Size) หาลักษณะของกลุ่มที่ศึกษา เพื่อคำนวณหาอัตราสัดส่วน โดยแบ่งสัดส่วนประชากร และกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพรรษา และอายุ เป็นตัวแปรอิสระควบคุม (Control Variable) ตามสูตร ดังนี้

$$N_1 = \frac{Ni}{N} \times n$$

N_1 = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

Ni = จำนวนประชากร

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างรวม

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

---

[3] ประกายรัตน์ สุวรรณ, **คู่มือการใช้โปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 12 สำหรับ Windows**, กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2548, หน้า 63.

จากการคำนวณได้กลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ และอายุ ดังรายละเอียดที่ปรากฏในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากร และจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพรรษา และอายุ

	ประชากร (*Ni*)				**กลุ่มตัวอย่าง (n_1)**			
	อายุ				**อายุ**			
เพศ	**ไม่เกิน 35 ปี**	**35-45 ปี**	**46 ปีขึ้นไป**	**รวม (*N*)**	**ไม่เกิน 35 ปี**	**36-45 ปี**	**46 ปีขึ้นไป**	**รวม (n)**
ชาย	15	14	12	41	13	12	10	35
หญิง	10	5	8	23	9	4	6	20
รวม	**25**	**19**	**20**	**64**	**12**	**16**	**16**	**55**

ตอนที่ 4 เลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างที่ประชากรมีสิทธิได้รับเลือกเท่ากัน โดยคัดจากบัญชีรายชื่อของกลุ่มผู้ปลูกพืชสวน(ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็นเพศจำแนกตามอายุแล้วทำการจับสลาก จนได้กลุ่มตัวอย่างครบตามต้องการ ซึ่งมีวิธีการสุ่มตัวอย่าง[4] ดังนี้

1. จัดทำบัญชีรายชื่อกลุ่มผู้ปลูกพืชสวน(ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษ แบ่งจำนวนเป็นเพศ จำแนกตามอายุ

2. เฉพาะเพศชาย เขียนชื่อประชากรตามเพศชาย จำแนกตามอายุไม่เกิน 35 ปี เขียนชื่อประชากรทุกคนลงในกล่องแล้วเขย่าให้คละกัน จับรายชื่อในกล่องขึ้นมาอันหนึ่ง เขียนชื่อในบัญชีกลุ่มตัวอย่างไว้ เพื่อให้โอกาสถูกเลือกเท่ากัน จึงม้วนสลากลงในกล่องไว้เหมือนเดิม แล้วจับสลากขึ้นมาใหม่และเขียนชื่อในบัญชีกลุ่มตัวอย่างไว้เช่นเดิม ระหว่างการจับสลาก หากมีรายชื่อซ้ำกัน ก็ม้วนสลากลงในกล่องเหมือนเดิม แล้วจับสลากขึ้นมาใหม่ และเพศชายที่มีอายุ 36 – 45 ปี และอายุ 46ปี ขึ้นไป ก็ดำเนินการเช่นเดียวกันกับเพศชาย ที่มีอายุไม่เกิน 35 ปี จับสลากไปจนได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ได้คำนวณไว้ในตารางที่ 3.1

3. ส่วนเพศหญิง ก็ดำเนินการตามขั้นตอนเสมือนเพศชาย จนได้กลุ่มตัวอย่างครบตาม จำนวน 55 คน

---

[4]ประกายรัตน์ สุวรรณ, **คู่มือการใช้โปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 12 สำหรับ Windows**, กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2548, หน้า 60.

3.3 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการสัมภาษณ์และกำหนดเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ในการทดสอบหาคุณภาพความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้ลำดับขั้นตอนการวิจัยดังนี้

3.3.1 การทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity)

ความเที่ยงตรงของโครงสร้าง (Construct Validity) และความสมบูรณ์ของภาษา (Wording) ว่ามีความตรงตามเนื้อหาที่ต้องการหรือไม่ ครอบคลุมประเด็นและสาระสำคัญตามที่ต้องการหรือไม่ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในงานวิจัยหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาว่า เครื่องมือที่สร้างขึ้นนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษาครั้งนี้หรือไม่ ตลอดจนตรวจสอบด้านภาษาและการวางรูปแบบเครื่องมือแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การหาความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่า Index of tiem Objective Congruence (IOC) ตามวิธีของ โรวิเนลลีและแฮมเบิลตัน โดยใช้สูตร[63] ดังนี้

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหา

ΣR แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

โดยในการวิเคราะห์ค่า IOC จะให้ค่าน้ำหนักการค่าความสอดคล้อง ดังนี้

ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดตรงจุดประสงค์ให้ +1

ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดตรงจุดประสงค์ให้ 0

ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดไม่ตรงจุดประสงค์ให้ -1

จากนั้นหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of term - Objective Congruence) โดยมีเกณฑ์การพิจารณาข้อคำถามดังนี้ คือ

ข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 แสดงว่าข้อคำถามนั้นมีค่าความตรงเชิงเนื้อหา

ถ้าข้อคำถามที่มีค่า IOC น้อยกว่า 0.5 จะตัดทิ้งหรือปรับปรุงใหม่

3.3.2 ในการหาความเชื่อมั่น (Reliability)

หลังจากที่ได้นำแบบสอบถามที่ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับเกษตรกรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 4 คนแล้วนำแบบสอบถามทั้ง 4 ฉบับ มาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สัมพันธ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค

โดยใช้คำถามที่มีความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.70 และภาพรวมของแบบสัมภาษณ์ทั้งฉบับที่มีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไปถือว่าเชื่อถือค่อนข้างสูง[5]

$$\alpha = \frac{k}{k-1}\left[1-\frac{\sum Si^2}{S^2}\right]$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

N แทน จำนวนข้อของเครื่องมือวัด

Si^2 แทน ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ

S^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวม

3.4 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ

3.4.1 แบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามกระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน กลุ่มผู้ปลูกพืชสวน(ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close-ended Questionnaire) สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามแบบมีคำตอบให้เลือกตอบแบบ (Check list) ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์

---

[5] ลวน สายยศและอังคณา สายยศ. **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา.** พิมพครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ. 2436.

ตอนที่ 2 แบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close-ended Questionnaire) สอบถามเกี่ยวกับระดับกระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นคำถามแบบมีคำตอบให้เลือกตอบ ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ช่วงระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยผู้ตอบเลือกตอบในข้อคำถาม

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้ปลูกพืชสวน(ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษเกี่ยวกับแนวทางกระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน

3.4.1 การสร้าง และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้ทำ การสร้างเครื่องมือ และทดสอบคุณภาพเครื่องมือ ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงสำรวจหรืองานวิจัยภาคสนาม (Survey Research or Field Research) หนังสืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบกระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษ และงานวิจัยอื่นๆ

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาวางโครงสร้างแบบสอบถามโดยกำหนดขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ และตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

3. ร่างแบบสอบถามมีข้อคำถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ (1) ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ (2) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) (3) ข้อคำถามปลายเปิดที่เป็นข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้ปลูกพืชสวน(ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษเกี่ยวกับกระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

4. นำร่างแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยเพื่อให้ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามทฤษฎีความเป็นปรนัย สำนวนการใช้ภาษา คำชี้แจง เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จนได้แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษ

3.4.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

1. การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) สำหรับเกษตรกร ผู้ปลูกพืชสวน(ทุเรียน)ในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 15 คน

2. ประเด็นในการสัมภาษณ์

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคมและการเกษตรของผู้ให้ข้อมูล สภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

2.2 กระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ในจังหวัดศรีสะเกษ

2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น

3.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) โดยการรวบรวมข้อมูลจากรายงานที่เป็นเอกสาร และสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เอกสารข้อมูล และงานวิจัยเกี่ยวข้องในเรื่องกระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เป็นกรอบในการศึกษา

3.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) โดยการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งการเก็บรวบรวมดังกล่าวเป็นการใช้การสัมภาษณ์ (interview questionnaire) คือ ข้อมูลที่ได้จากการใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นไปสอบถามกลุ่มเป้าหมาย ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) เพื่อหาข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับกระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวความคิดและหลักการองค์ความรู้ต่างๆ เพื่อนำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาวิจัยกระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ ที่เหมาะสม โดยการนำเสนอแบบสถิติแบบพรรณนา (Descriptive statistics)

ในการศึกษาวิจัยนี้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ

3.6.1 **การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ**

ทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ จึงได้วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

3.6.1.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษ ใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อแจกแจงความถี่ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ในด้านทุติยภูมิที่ได้รวบรวมมาจากเกษตรกรโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพรรณนาลักษณะเชิงปริมาณของข้อมูล เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview questionnaire) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบที่ได้ และทำการวิจัยหมวดหมู่ และบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละชุดคำถามลงในรหัส (Coding form) จากนั้นนำไปวิเคราะห์ค่าสถิติ โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อประมวลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3.6.1.2 วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้สถิติพรรณา (Descriptive form) ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

เมื่อได้คะแนนรวมจากแบบสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยได้นำมากำหนดช่วงคะแนนเฉลี่ยเพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการพิจารณาระดับความพึงพอใจของเกษตรกร โดยกำหนดขนาดของชั้นจากระดับความคิดเห็นที่มีค่าวัด 4 ระดับ โดยมีการแบ่งช่วงคะแนนดังนี้

ช่วงคะแนน		**ระดับความคิดเห็น**
4.41 -4.00	หมายถึง	ระดับมากที่สุด
3.41-4.40	หมายถึง	ระดับมาก
2.41-3.40	หมายถึง	ระดับปานกลาง
1.41-2.40	หมายถึง	ระดับน้อย
1.00-1.40	หมายถึง	ระดับน้อยที่สุด

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการนำเนื้อหาที่ได้รับจากแบบสัมภาษณ์ปลายปิดจากผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างข้อสรุปเนื้อหา[68] ดังนี้

3.6.1.1 ตั้งกฎเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์ เพื่อจะได้มีเกณฑ์แบบเดียวกันในการคัดเลือก ในประเด็นแนวคิดหลัก (Theme) ของเนื้อหาเป็นสำคัญ แล้วนำแนวคิดมาสรุปเป็นเนื้อหา แล้วอธิบายด้วยวิธีพรรณา

3.6.1.2 วางเค้าโครงข้อมูล โดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความในเอกสารที่จะนำมาวิเคราะห์แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท เพื่อใช้ตัดสินใจในการดึงคำหรือข้อความในเอกสารที่นำมาวิเคราะห์แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท เพื่อใช้ตัดสินใจในการดึงคำของข้อความและทิ้งคำหรือข้อความไป

3.6.1.3 นำบริบท (Content) และสภาพแวดล้อมของข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปอย่างลึกซึ้ง

3.6.1.4 วิเคราะห์เนื้อหา แปลความหมายจากข้อความ ตามที่ปรากฏ (Manifest content) ในแบบสัมภาษณ์ปลาบเปิด ให้ตรงกับกลุ่มเนื้อหาที่กำหนดไว้ แล้วสรุปเนื้อหาโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังวิเคราะห์เนื้อหาตามที่ปรากฏในแบบสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิเท่านั้น ซึ่งจะไม่วิเคราะห์เนื้อหาที่ซ่อนอยู่ (Latent content) หรือนัยที่ต้องมีการตีความกันเอาเองหลังจากการวิเคราะห์เนื้อหาสร้างข้อสรุปข้อมูลแล้วนำเสนอข้อมูลเป็นข้อสรุปเชิงพรรณนา เพื่อตอบปัญหาการวิจัยต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ศึกษากระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) และเพื่อศึกษาความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

ผู้วิจัยได้นำเสนอ กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ ด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 55 คนตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ใช้วิธีสัมภาษณ์ ในการวิจัย ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ในรูปตารางข้อมูลประกอบคำบรรยายและวิจารณ์ผลการวิจัยใน ขอบเขตของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ดังนี้

ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

ตอนที่ 2 ศึกษากระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

ตอนที่ 3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

4.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

4.1.1 ลักษณะส่วนบุคคล

อายุ

ตารางที่ 1 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
18-25 ปี	2	3.6
26-35 ปี	5	9.0
36-45 ปี	15	27.3
46-55 ปี	23	42.0
56-65 ปี	8	14.5
66 ปีขึ้นไป	2	3.6
รวม	**55**	**100.0**

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มเกษตรกรที่ให้ข้อมูลทั้งหมดนั้นมากกว่าหนึ่งในสามมากที่สุดมีอายุช่วง 46-55 ปี (ร้อยละ 42.0) ส่วนของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่อายุต่ำสุด 25 ปี และสูงสุด 75 ปี จากข้อมูลในตารางที่ 1 จะแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่ปลูกทุเรียนส่วนมากอยู่ในวัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่ต้องทำงาน มีอาชีพที่ค่อนข้างแน่นอน และต้องรับผิดชอบต่อครอบครัว ซึ่งเป็นวัยที่สามารถ ตัดสินใจด้วยดุลพินิจจากระสบการณ์ของตนเองในการตัดสินใจปลูกทุเรียน

เพศ

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกเพศ

เพศ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศชาย	19	34.5
เพศหญิง	36	65.5
รวม	**55**	**100.0**

จากตารางที่ 2 พบว่า ในจำนวนเกษตรกรที่ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสามในสี่เป็น เพศหญิง มากที่สุด (ร้อยละ 65.5) ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมไทยทั่วไปในสมัยนี้เพศหญิงมีบทบาททาง สังคมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในสังคมของเกษตรกร จากการสัมภาษณ์เกษตรกรหญิงบางรายมีสถานะ โสดเพิ่มมากขึ้นหรือหม้าย[1] และสามีไม่อยู่ไปทำงานต่างถิ่น[2] จากข้อมูลโดยสรุปว่า เกษตรกรเพศหญิงยัง มีบทบาทเป็นผู้นำเพิ่มขึ้นและยังมีอำนาจตัดสินใจในการปลูกทุเรียนมากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 34.5) จากการให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ในครั้งนี้

[1] สัมภาษณ์นางสุพรรณศรี ปาระพันธ์,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ , 20 ตุลาคม 2562

[2] สัมภาษณ์ นางพนิดา พรมน้ำ,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ , 28 สิงหาคม 2562.

ระดับการศึกษา

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	3	5.4
ประถมศึกษา	38	69.1
มัธยมศึกษาตอนต้น	5	9.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย	7	12.7
อนุปริญญา/ปวช.ปวส.	1	1.9
ปริญญาตรี	1	1.9
รวม	**55**	**100.0**

จากตารางที่ 3 พบว่า ในจำนวนเกษตรกรที่ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 69.1) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ในขณะที่ส่วนน้อย (ร้อยละ 21.7) จบการศึกษาระดับ มัธยมศึกษา มีเพียงร้อยละ 3.8 เท่านั้นที่จบการศึกษาระดับอนุปริญญา และปริญญาตรี (ตารางที่ 3) จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรให้ข้อมูลส่วนใหญ่ มีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาเท่านั้น ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากในสังคมการเกษตรทุกคนถือว่าอาชีพนั้นสำคัญต่อการมีกินมีใช้ มีรายได้เลี้ยงครอบครัว ไม่มีโอกาสศึกษาต่อ ซึ่งเมื่อจบการศึกษาระดับประถมศึกษาภาคบังคับและก็จะออกมาทำงานช่วยเหลือครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ และในขณะเดียวกันเกษตรกรที่ให้สัมภาษณ์ส่วน ใหญ่เคยทำการเกษตรอย่างอื่นมาก่อนและเพิ่งเริ่มหันมาปลูกทุเรียน[3] สำหรับเกษตรกรที่ให้ข้อมูลที่ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีที่ปลูกทุเรียนนั้นจะมีอาชีพประจำเช่น รับราชการและปลูกทุเรียนเป็นอาชีพเสริม หรือเกษียณอายุแล้วหันมาปลูกทุเรียน

จำนวนแรงงานในครอบครัว

ตารางที่ 4 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามจำนวนแรงงานในครอบครัว

จำนวนแรงงานทั้งหมด (คน)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1-15 คน	42	76.3
6-10 คน	13	23.7
รวม	**55**	**100.0**

[3] สัมภาษณ์นายสมศักดิ์ โคษา,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ , 20 ตุลาคม 2562.

จากตารางที่ 4 พบว่า เกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีจำนวนแรงงานในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 3 คน โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูลที่มีจำนวนแรงงานในครอบครัวน้อยที่สุด 1 คน และเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีจำนวนแรงงานในครอบครัวมากที่สุดคือ 7 คน และเกษตรกรที่ให้ข้อมูลประมาณสองในสาม (ร้อยละ 76.3) มีจำนวนแรงงานในครอบครัวประมาณ 1-5 คน (ตารางที่ 4)

แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวขนาดเล็ก ทั้งนี้เนื่องมาจากครอบครัวในชนบทไทยมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากยิ่งขึ้น จากการสัมภาษณ์ระบบเศรษฐกิจที่ต้องใช้กำลังแรงงานร่วมกันทำมาหากินนั้นได้ลดน้อยลง[4] มีบุตรหลานอยู่ระหว่างการศึกษาและทำงานอยู่ต่างถิ่นทำให้มีการจ้างแรงงานจากภายนอกเข้ามาแทนทีมากกว่าเดิม

ท่านเคยประกอบอาชีพอะไรมาก่อนปลูกทุเรียน

ตารางที่ 5 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามประสบการณ์ประกอบอาชีพก่อนการปลูกทุเรียน

ประสบการณ์ประกอบอาชีพ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ทำนา	32	26.7
ทำสวน	20	16.7
ทำไร่	13	10.8
รับจ้างทั่วไป	15	12.5
ค้าขาย	10	8.3
รับเหมาก่อสร้าง	18	15.0
พนักงานบริษัท	3	2.5
พนักงานรัฐ	4	3.3
รับราชการ	1	0.9
อื่นๆ (ไม่ได้ทำงาน)	4	3.3

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 5 พบว่า เกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีประสบการณ์ก่อนปลูกทุเรียนส่วนมาก (ร้อยละ 26.7) เคยมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพทำนามาก่อน รองลงมาร้อยละ 16.7 เคยมีประสบการณ์ประกอบอาชีพทำสวน ร้อยละ 15.0 เคยมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพรับเหมา

[4] สัมภาษณ์ นายสาโรจ โชคชัย ,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ , 18 กรกฎาคม 2562.

ก่อสร้างมาก่อน ร้อยละ 12.5 เคยมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 10.8 เคยมีประสบการณ์ ประกอบอาชีพทำไร่ ร้อยละ 8.3 เคยมีประสบการณ์ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 3.3 เคยมีประสบการณ์ประกอบอาชีพพนักงานรัฐ และไม่ได้ทำงาน ร้อยละ 3.3 เคยมีประสบการณ์ประกอบอาชีพรับราชการน้อยที่สุด ร้อยละ 0.9

แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลเคยมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพในการทำการเกษตรเป็นส่วนมาก เนื่องจากอาชีพเกษตรกรกรรมเป็นอาชีพที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่อดีต ซึ่งประชาชนที่อยู่ในชนบทเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้วก็ออกมาช่วยพ่อแม่มาทำงานในไร่นาและเมื่อมีครอบครัวก็แยกออกไปทำการเกษตรต่อไป[5] หลังจากมีผู้นำทุเรียนมาปลูกเกษตรกรจึงคาดหวังว่าจะเป็นอาชีพเกษตรที่ทำรายได้มากกว่า จึงได้มีการเปลี่ยนมาปลูกทุเรียนทดแทนการทำการเกษตรแบบเดิม

อาชีพหลัก

ตารางที่ 6.1 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามอาชีพหลัก

อาชีพหลัก	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ทำนา	16	21.3
ทำสวน	10	13.3
ทำไร่	8	10.7
รับจ้าง	8	10.7
ค้าขาย	9	12.0
รับเหมา	9	12.0
พนักงานบริษัท	1	1.3
พนักงานรัฐ	3	4.0
ปลูกทุเรียน	11	14.7

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 6.1 พบว่า เกษตรกรที่ให้ข้อมูล (ร้อยละ 21.3) ทำนาเป็นอาชีพหลัก ทั้งนี้เนื่องมาจากกลุ่มคนส่วนใหญ่นี้ได้ทำนาเป็นเวลานานแล้วและทำในปริมาณที่มาก ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 14.7 ที่ประกอบอาชีพปลูกทุเรียนเป็นอาชีพหลัก และรองลงมาร้อยละ 13.3,12.0,12.0,10.7, 10.7 และ 4.0,1.3 ประกอบอาชีพทำสวน ค้าขาย รับเหมา ทำไร่ รับจ้าง และพนักงานประจำ พนักงานรัฐเป็นอาชีพหลัก จากการสัมภาษณ์หลังจากการปลูกทุเรียน ก็มีการสลับกับการประกอบ

[5] สัมภาษณ์ นางสาวไพลิน ชาติรัฒนชัย,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ , 30 กรกฎาคม 2562

อาชีพอื่นเนื่องจากทุเรียนต้องใช้เวลานานกว่าจะได้เก็บเกี่ยวผลผลิตและเกษตรกรบางรายก็ประกอบอาชีพเกษตรเป็นหลักมาก่อน[6] แล้วค่อยปลูกทุเรียนซึ่งถือว่าเป็นอาชีพใหม่ประสบการณ์ยังน้อยจึงไม่กล้าที่จะหันมาประกอบอาชีพปลูกทุเรียนอย่างเดียว

อาชีพรอง

ตารางที่ 6.2 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามอาชีพหลัก

อาชีพรอง	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ทำนา	3	4.2
ทำสวน	12	17.0
ทำไร่	11	15.5
รับจ้าง	13	18.3
ค้าขาย	11	15.5
รับเหมา	10	14.0
ปลูกทุเรียน	11	15.5

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 6.2 พบว่า เกษตรกรที่ให้ข้อมูล (ร้อยละ18.3) ประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพรองรองลงมาร้อยละ 17.0 ประกอบอาชีพทำสวน ร้อยละ 15.5 ประกอบอาชีพทำไร่ ค้าขาย ปลูกทุเรียน ร้อยละ14.0 ประกอบอาชีพรับเหมา และร้อยละ 4.2 ที่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพรอง

แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพเสริมทั้งนี้เนื่องมาจากการประกอบอาชีพในด้านเกษตรกรรมเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวมีภาวะเสี่ยงสูง เนื่องมาจากเกษตรกรส่วนมากยังต้องอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติเป็นหลัก[7] การประกอบอาชีพหลายอย่างจึงเป็นการลดความเสี่ยงหากเกิดความเสียหายกับผลผลิต

---

[6] สัมภาษณ์ นายเคลม เจริญศรีเมือง,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ , 30 กรกฎาคม 2562.

[7] สัมภาษณ์ นายคำเตือน น้ำนวล,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ , 15 สิงหาคม 2562.

รูปแบบการปลูกทุเรียน

ตารางที่ 7 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามรูปแบบการปลูกทุเรียน

รูปแบบการปลูกทุเรียน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เกษตรเคมี	2	3.6
เกษตรอินทรีย์	20	36.4
เกษตรผสมผสาน	33	60.0
รวม	**55**	**100.0**

จากตารางที่ 7 พบว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีระบบการปลูกทุเรียน ร้อยละ 60.0 ทำการปลูกทุเรียนแบบเกษตรผสมผสาน และผู้ให้ข้อมูลที่มีการปลูกทุเรียนแบบเกษตรอินทรีย์ มีเพียงร้อยละ 36.4 เท่านั้น

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ เกษตรกรหันมาทำเกษตรผสมผสานมากยิ่งขึ้น และเกษตรกรบางส่วนก็หันมาปลูกทุเรียนแบบเกษตรอินทรีย์[8] โดยส่วนน้อยเกษตรกรจะใช้การปลูกทุเรียนแบบเกษตรเคมี

ประสบการณ์การปลูกทุเรียน

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามประสบการณ์การปลูกทุเรียน

ประสบการณ์ (ปี)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1-5 ปี	24	43.6
6-10 ปี	15	27.3
11-15 ปี	12	21.8
16 ปีขึ้นไป	4	7.3
รวม	**55**	**100.0**

จากตารางที่ 8 พบว่า เกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีประสบการณ์ในการปลูกเฉลี่ยประมาณ 3 ปี โดยมีประสบการณ์ในการปลูกทุเรียนน้อยที่สุด 1 ปี และผู้ที่มีประสบการณ์ในการปลูกทุเรียนมากที่สุด 26 ปี ซึ่งเป็นรุ่นที่บุกเบิกนำทุเรียนมาทดลองปลูกในเขตพื้นที่ อำเภอขุญหาญ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นรุ่นแรก และพบว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลเกือบสองในสาม (ร้อยละ 43.6) มีประสบการณ์ในการปลูกทุเรียน 1-5 ปี (ตารางที่ 9)

แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีประสบการณ์ค่อนข้างไม่มากนัก คือเฉลี่ย 3 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เกษตรกรได้เริ่มหันมาปลูกทุเรียนแทนการทำนา เพราะเกษตรกรลงทุนสูงและเป็น

---

[8]สัมภาษณ์ นายบุญแสน ศรีวงค์ ,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ , 18 กรกฎาคม 2562

หนี้เพิ่มขึ้นในการทำนา จากการสัมภาษณ์เกษตรกรบ้างรายหันมาสนใจในการปลูกทุเรียนมากขึ้น[9] บางก็ทำเป็นอาชีพเสริมบ้างรายอาจทำเป็นอาชีพหลัก

4.1.2 ลักษณะทางการทำเกษตรของเกษตรกร

จำนวนแรงงานที่ใช้ในการทำสวนทุเรียน

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามช่วงจำนวนแรงงานที่ใช่ทำงานในสวนทุเรียน

จำนวนแรงงานทั้งหมด (คน)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แรงงานในครอบครัว		
ไม่มี	1	3.3
1-2 คน	22	73.4
3-6 คน	6	20.0
มากกว่า 6 คน	1	3.3
รวม	**30**	**100.0**
แรงงานจ้าง		
ไม่มี	15	50.0
1-2 คน	10	33.0
3-6 คน	3	10.0
มากกว่า 6 คน	2	6.7
รวม	**30**	**100.0**
แรงงานรวม		
1-5 คน	26	86.7
6-10 คน	2	6.7
มากกว่า 10 คน	2	6.7
รวม	**30**	**100.0**

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีจำนวนแรงงานภายในครอบครัวที่ใช้ในการทำสวนทุเรียนเฉลี่ยประมาณ 1-2 คน (ร้อยละ 73.4) ในขณะที่ไม่ได้ใช้แรงงานในครอบครัวเลย

[9]สัมภาษณ์ นายสนิท ภิญโญ,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ , 18 กรกฎาคม 2562.

1ราย (ร้อยละ 3.3) ส่วนผู้ที่ใช้แรงงานในครอบครัวเพื่อทำสวนทุเรียนด้วยมีแรงงานมากที่สุด 7 คน (ร้อยละ 3.3) นอกจากนี้ยังพบว่า จำนวนแรงงานจ้างที่ใช้ในการทำสวนทุเรียนนั้นเฉลี่ยประมาณ 2 คน (ร้อย 6.6) โดยผู้ให้ข้อมูลมากว่าสามในสี่ (ร้อยละ 50.0) ไม่มีแรงงานจ้างรวมที่ใช้ในการทำสวนทุเรียน

เมื่อพิจารณาพบว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีจำนวนแรงงานรวมที่ใช้ในการทำสวนทุเรียนเฉลี่ยประมาณ 3 คน (ร้อยละ 10.0) โดยผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนแรงงานที่ใช้ในการทำสวนทุเรียนน้อยที่สุดคือ 1 คน และผู้ให้ข้อมูลที่มีจำนวนแรงงานที่ใช้ในการทำสวนทุเรียนมากที่สุด คือ 12 คน

แสดงให้เห็นว่าในการดำเนินกิจกรรมภายในสวนทุเรียนของเกษตรกรใช้แรงงานจำนวนไม่มาก ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมต่างๆภายในสวนทุเรียนมีการดำเนินการที่ไม่พร้อมกัน ซึ่งสามารถดำเนินการโดยใช้แรงงานในครอบครัวได้ สวนทุเรียนบางแห่งเพิ่งให้ผลผลิตรวมทั้งสวนทุเรียนของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพียงสวนทุเรียนขนาดเล็กจึงไม่จำเป็นต้องจ้างแรงงานเพิ่มหรือหากจำเป็นต้องจ้างแรงงานเพิ่มก็จะจ้างชั่วคราวเท่านั้น[10] โดนเฉพาะกิจกรรมในการปลูกและการปลูกดูแลรักษาในช่วงเริ่มปลูก

ลักษณะการถือครองที่ดิน

ตารางที่ 10 จำนวน และร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามช่วงลักษณะการถือครองที่ดิน

ลักษณะการถือครองที่ดิน (ไร่)	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เป็นของตนเอง	**53**	**96.3**
1-5	(45)	(81.8)
6-10	(5)	(9.1)
11-15	(3)	(5.4)
รวม	**53**	**96.3**
การเช่าพื้นที่	**2**	**3.4**
1-5	(2)	(3.4)
รวม	**2**	**3.4**

หมายเหตุ : ตัวเลขในเครื่องหมายวงเล็บ หมายถึง จำนวนและร้อยละของลักษณะถือครองที่ดิน

จากตารางที่ 10 พบว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 96.3) มีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง และยังมีร้อยละ 3.4 ระบุว่าเป็นพื้นที่ให้เช่า

[10] สัมภาษณ์ นายชัยวัตร น้ำนวล,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ , 15 สิงหาคม 2562.

นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีการถือครองที่ดินที่เป็นของตนเองเฉลี่ยเกือบ 5 ไร่ โดยมีน้อยที่สุด 1 ไร่ และมากที่สุด 15 ไร่ พบว่าร้อยละ 3.4 มีการถือครองพื้นที่ให้เช่า และมีพื้นที่สูงสุดถึง 5 ไร่ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเอง มีบางส่วนที่ที่ระบุว่าเป็นพื้นที่ให้เช่า แต่เป็นพื้นที่ที่ได้ใช้ประโยชน์และสืบทอดกันมาเป็นเวลานานแล้ว

สภาพพื้นที่เดิมก่อนการปลูกทุเรียน

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามสภาพพื้นที่เดิมก่อนปลูกทุเรียน

สภาพพื้นที่	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
พื้นที่ทำการเกษตร	**55**	**100.0**
พืชไร่	(6)	(10.9)
พืชสวน	(28)	(50.9)
ทุ่ง/แปลงเลี้ยงสัตว์	(3)	(5.6)
ทำนา	(13)	(23.6)
พื้นที่ว่างเปล่า	(5)	(9.0)

หมายเหตุ : ตัวเลขในเครื่องหมายวงเล็บ หมายถึง จำนวนและร้อยละของลักษณะถือครองที่ดิน

จากตารางที่ 11 พบว่า เกษตรกรที่ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 100.0) พื้นที่ที่ปลูกทุเรียนนั้นเป็นพื้นที่ที่ทาการเกษตรมาก่อน โดยร้อยละ 50.9 ระบุว่าเป็นพื้นที่ทำสวนมาก่อน ในขณะที่ร้อยละ 23.6 ระบุว่าเป็นพื้นที่ที่ทำนามาก่อน และร้อยละ 10.9 เป็นพื้นที่ที่มีการปลูกพืชไร่มาก่อน นอกจากนั้นยังพบว่าสภาพพื้นที่ก่อนปลูกทุเรียนเป็นพื้นที่ว่างเปล่า ร้อยละ 9.0

แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ใช้พื้นที่ในการเกษตรมาปลูกทุเรียน โดยมีสภาพพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่พืชสวน ทำนา และทำไร่ จากการสัมภาษณ์ เกษตรกรที่เปลี่ยนพื้นที่เดิมจากพื้นที่พืชสวน ทำนา และทำไร่ มาปลูกทุเรียน เนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าราคาของผลผลิตทุเรียนดีกว่าราคาข้าว ข้าวโพด และมันสัมปะหลัง[11] รวมทั้งระหว่างที่รอต้นทุเรียนเจริญเติบโต ยังสามารถที่จะปลูกพืชผักแซมระหว่างต้นทุเรียนได้

[11] สัมภาษณ์ นายสำราญ สุภาพ,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ , 28 สิงหาคม 2562

4.2 ศึกษากระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

ตารางที่ 1 จำนวน ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของผู้ให้ข้อมูลความรู้ในการปลูก

(n=55)

ลำดับ	ความรู้ในการปลูก	ระดับความพึงพอใจ		
		$\overline{X}$	S.D	การแปลผล
1	การได้รับความช่วยเหลือจากทางภาครัฐท้องถิ่นในด้านการพัฒนาการปลูกทุเรียน	1.71	0.94	ระดับน้อย
2	มีเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน	2.36	0.91	ระดับน้อย
3	การติดต่อรับความช่วยเหลือกับหน่วยงานเพื่อให้ความรู้ในการปลูกทุเรียน	2.05	0.78	ระดับน้อย
4	.การไปศึกษาดูงาน/ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมกับผู้ที่ประสบความสำเร็จในการปลูกทุเรียน	2.96	0.47	ระดับปานกลาง
	ภาพรวม	**2.27**	**0.77**	**ระดับน้อย**

หมายเหตุ : 1) ระดับความพึงพอใจ มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 , มาก ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 , ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 น้อย ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 , น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49

การปลูกดูแลรักษาทุเรียน

ตารางที่ 2 จำนวน ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของผู้ให้ข้อมูลต่อการปลูกดูแลรักษาทุเรียน

(n=55)

ลำดับ	การปลูกดูแลรักษาทุเรียน	ระดับความพึงพอใจ		
		$\bar{X}$	S.D	การแปลผล
1	กล้า/ท่อนพันธุ์ทุเรียนที่ปลูกเป็นสายพันธุ์ที่มีความนิยมเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค	4.67	0.47	ระดับมากที่สุด
2	สภาพพื้นที่และการเตรียมแปลงปลูกมีความเหมาะสม	3.73	0.53	ระดับมาก
3	การเจริญเติบโตของต้นทุเรียน	3.93	0.50	ระดับมาก
4	การดูแลรักษาต้นทุเรียนสามารถทำได้ง่ายสะดวก	3.36	0.49	ระดับปานกลาง
5	ปัญหาโรคและแมลงศัตรูอยู่ในระดับที่สามารถควบคุมจัดการได้	3.82	0.43	ระดับมาก
6	ปริมาณการใช้ปุ๋ยและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับใด	3.96	0.88	ระดับมาก
	ภาพรวม	**3.97**	**0.55**	**ระดับมาก**

หมายเหตุ : 1) ระดับความพึงพอใจ มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 , มาก ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 , ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 น้อย ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 , น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49

ผลผลิต และช่องทางการตลาด

ตารางที่ 3 จำนวน ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของผู้ให้ข้อมูลต่อผลผลิตและช่องทางการตลาด

(n=55)

ลำดับ	ผลผลิต และช่องทางการตลาด	ระดับความพึงพอใจ		
		$\overline{X}$	S.D	การแปลผล
1	ผลผลิตทุเรียนที่ได้รับ	4.40	0.49	ระดับมาก
2	ราคาทุเรียนที่จำหน่ายในท้องตลาด	3.71	0.53	ระดับมาก
3	การตลาดและช่องทางการจำหน่ายทุเรียนที่รับซื้อทุเรียนที่แน่นอน	3.67	0.47	ระดับมาก
4	ท่านสามารถหาตลาด/สถานที่จำหน่ายผลผลิตเอง	3.51	0.50	ระดับมาก
	ภาพรวม	**3.82**	**0.50**	**ระดับมาก**

หมายเหตุ : 1) ระดับความพึงพอใจ มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 , มาก ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 , ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 น้อย ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 , น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49

ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อกระบวนการปลูกทุเรียน

ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ ที่มีต่อการปลูกทุเรียนนั้น ได้กำหนดให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความพึงพอใจออกมาว่า พึงพอจากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย และพึงพอใจน้อยที่สุด เกี่ยวกับ 1) ความรู้ในการปลูก 2) ด้านการปลูกทุเรียน 3) ผลผลิตแลช่องทางการตลาด ตามลำดับ

ความพึงพอใจความรู้ในการปลูก

จากการศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ ที่มีความรู้ในการปลูกรวม 4 ประเด็น (ตารางที่ 12) พบว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจต่อความรู้โดยร่วมในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.27) โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจในระดับน้อยในประเด็น 1) การได้รับความช่วยเหลือจากทางภาครัฐหรือท้องถิ่นในด้านการพัฒนาการปลูกทุเรียน (ค่าเฉลี่ย 1.71) 2) มีเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 2.36) 3)การติดต่อรับความช่วยเหลือกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้ความรู้ในการปลูกทุเรียน (ค่าเฉลี่ย 2.05) 4)การไปศึกษาดูงาน/ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมกับผู้ที่ประสบความสำเร็จในการปลูกทุเรียนมี (ค่าเฉลี่ย 2.96)

จึงกล่าวได้ว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจต่อเกษตรกรในระดับน้อย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การติดต่อรับความช่วยเหลือกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้ความรู้ในการปลูกทุเรียน ผู้ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจาก เกษตรกรไม่ค่อยมีเวลาเข้าไปติดต่อรับความช่วยเหลือกับหน่วยงานอื่นเพื่อมาให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกทุเรียน[12] หรือไม่เกษตรกรไม่รู้ว่าจะไปติดต่อรับความช่วยเหลือที่ไหน จากใคร นอกจากนั้น ยังมีประเด็นที่น่าสนใจคือ 1) การได้รับความช่วยเหลือจากทางภาครัฐหรือท้องถิ่นในด้านการพัฒนาการปลูกทุเรียน 2)การติดต่อรับความช่วยเหลือกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้ความรู้ในการปลูกทุเรียน ที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่ามีความพึงพอใจน้อยและน้อยที่สุดเกือบครึ่งหนึ่ง เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรสนใจที่จะปลูกทุเรียนในพื้นที่ใหม่ และยังมีการส่งเสริมจากหน่วยงานต่าง ๆจึงเป็นการตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มกันเอง[13] ซึ่งสมาชิกมีเครือข่ายเกษตรกรที่ปลูกทุเรียนในพื้นที่อยู่แล้ว

ในขณะที่มีความพึงพอใจในการรวมกลุ่มเกษตรกรระบุว่าพึงพอใจน้อยและน้อยที่สุด อาจมีสาเหตุจากเกษตรกรยังไม่ให้ความสนใจกิจกรรมของกลุ่มมากนัก (ตารางที่ 1)

ความพึงพอใจด้านการปลูกดูแลรักษาทุเรียน

จากการศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ที่มีผลต่อการปลูกดูแลรักษาทุเรียน รวม 6 ประเด็น พบว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจต่อโดยรวมระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.97) โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจระดับมากในประเด็นที่ 1)กล้า/ท่อนพันธุ์ทุเรียนที่ปลูกเป็นสายพันธุ์หมอนทองที่มีความนิยมเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค (ค่าเฉลี่ย4.67) 2) สภาพพื้นที่และการเตรียมแปลงปลูกมีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย3.73) 3)การเจริญเติบโตของต้นทุเรียน (ค่าเฉลี่ย3.93) 4) การดูแลรักษาต้นทุเรียนสามารถทำได้ง่าย สะดวก(ค่าเฉลี่ย3.36) 5)ปัญหาโรคและแมลงศัตรูอยู่ในระดับที่สามารถควบคุมจัดการได้ (ค่าเฉลี่ย3.82) 6)ปริมาณการใช้ปุ๋ยและสารเคมีกำจังศัตรูพืชอยู่ (ค่าเฉลี่ย3.96)

ถึงแม้ว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีระดับความพึงพอใจโดยรวมต่อการปลูกทุเรียนในระดับมาก แต่ที่เป็นที่สังเกตว่าในประเด็น 1) กล้า/ท่อนพันธุ์ทุเรียนหมอนทองที่ปลูกเป็นสายพันธุ์ที่มีความนิยมเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค 2) การเจริญเติบโตของต้นทุเรียน 3) การดูแลรักษาต้นสามารถทำได้ง่ายสะดวก ที่ให้ข้อมูลระบุความพึงพอใจน้อยและพึ่งพอใจน้อยที่สุดเป็นจำนวนมาก เนื่องมากจาก 1) กล้า/ท่อนพันธ์ทุเรียนหมอนทองที่ปลูกเป็นสายพันธุ์ที่มีความนิยมเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค

---

[12] สัมภาษณ์ นายสุทิน ศรีวงค์,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ , 30 กรกฎาคม 2562.

[13] .สัมภาษณ์ นายสำราญ น้ำกรอง,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ , 20 ตุลาคม 2562.

เกษตรกรที่ซื้อกล้าต้นทุเรียนหมอนทองมาปลูกยังไม่เป็นที่น่าพึ่งพอใจอาจจะมีสาเหตุเนื่องมากจากเกษตรกรพึ่งเริ่มนำเข้ามาปลูกโดยที่เกษตรกรยังไม่มีประสบการณ์มากนักจึงทำให้เกิดความเสียหาย[14] ต่อผลผลิตที่ต่ำกว่าควรที่จะได้ 2)การเจริญเติบโตของต้นทุเรียนขาดผู้ให้ความรู้ด้านการปลูกทุเรียนจึงทำให้การเจริญเติบโตของต้นทุเรียนไม่ค่อยดีนัก 3)การดูแลรักษาต้นทุเรียน เกษตรกรยังขาดการดูแลรักษาในด้านโรคและแมลงศัตรูพืชและยังใช้ปุ๋ยเคมีมากเกินไปทำให้ต้นพืชและหน้าดินเสื่อมและมีความเป็นกรดสูง ทำให้เกษตรกรได้ผลผลิตน้อย (ตารางที่ 2)

ความพึงพอใจด้านผลผลิตและช่องทางการตลาด

จากการศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ในจังหวัดศรีสะเกษ ที่มีต่อผลผลิตและช่องทางการตลาด มี 4 ประเด็น พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีความพึ่งพอใจต่อผลผลิตและช่องทางการตลาดโดยร่วมระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.82) โดยผู้ให้ข้อมูลมีความพึ่งพอใจในระดับมากในประเด็น 1) ผลผลิตทุเรียนที่ได้รับ (ค่าเฉลี่ย 4.40) 2) ราคาทุเรียนที่จำหน่ายในท้องตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.71) 3)การตลาดและช่องทางการจำหน่ายทุเรียน มีที่รับซื้อทุเรียนที่แน่นอน (ค่าเฉลี่ย 3.67) 4) ท่านสามารถหาตลาดต่อสถานที่จำหน่ายผลผลิตเอง (ค่าเฉลี่ย 3.51)

จึงกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจต่อผลผลิตและช่องทางการตลาดที่ในระดับมากแต่เป็นที่น่าสังเกตได้ว่า การตลาดและช่องทางการจำหน่ายทุเรียน มีที่รับซื้อทุเรียนที่แน่นอน ท่านสามารถหาตลาด/สถานที่จำหน่ายผลผลิตเอง ผู้ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจในระดับน้อย ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์เนื่องจากการปลูกทุเรียนของเกษตรกรยังไม่มีตลาดและช่องทางการจำหน่ายมากนัก และเกษตรกรยังหาสถานที่ที่จัดจำหน่ายได้[15] หากมีการจัดสถานที่ มีที่รับซื้อ และช่องทางในการจัดจำหน่ายได้ที่แน่นอนให้แก่เกษตรกร เกษตรกรจะมีรายได้เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 3)

---

[14] สัมภาษณ์ นายวีระพงษ์ นาคศรี,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ , 15 สิงหาคม 2562.

[15] สัมภาษณ์ นายพูล วิเศษพงศ์,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ , 28 สิงหาคม 2562.

4.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ด้านกลุ่มเกษตรกร

ตารางที่ 1 จำนวน ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามสภาพปัญหาของผู้ให้ข้อมูลต่อด้านกลุ่มเกษตรกร

(n=55)

ลำดับ	ด้านกลุ่มเกษตรกร	ระดับความพึงพอใจ		
		$\bar{X}$	S.D	การแปลผล
1	การประชาสัมพันธ์ในเรื่องการตลาดการจำหน่ายผลผลิตให้เป็นที่รู้จักโดยการใช้สื่อต่างๆ เช่น เสียงตามสายประจำหมู่บ้าน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น การออกร้านในงานต่างๆ เป็นต้น	3.87	0.61	ระดับมาก
2	การปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคที่พบในการผลิตทุเรียนกับภาครับหรือท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร	3.67	0.54	ระดับมาก
3	การหาแหล่งจัดซื้อกล้าพันธุ์/กิ่งพันธุ์ทุเรียน รวมถึงซื้ออุปกรณ์ทางการเกษตร เช่น ยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ย เป็นต้น เพื่อให้ได้ราคาถูกกว่าท้องตลาด	2.89	0.46	ระดับปานกลาง
4	ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจในการปลูกทุเรียน	3.45	0.50	ระดับปานกลาง
	ภาพรวม	**3.48**	**0.53**	**ระดับปานกลาง**

หมายเหตุ : 1) ระดับความพึงพอใจ มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 , มาก ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 , ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 น้อย ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 , น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49

ด้านโรค และแมลง

ตารางที่ 2 จำนวน ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามสภาพปัญหาของผู้ให้ข้อมูลต่อด้านโรค และแมลง

(n=55)

ลำดับ	ด้านโรค และแมลง	ระดับความพึงพอใจ		
		$\overline{X}$	S.D	การแปลผล
1	ปัญหาโรค และแมลงศัตรูพืช	3.87	0.43	ระดับมาก
2	ปัญหาโรคแอนแทรคโนส	3.78	0.50	ระดับมาก
3	ปัญหาโรคโคนเน่า รากเน่า ผลเน่า	4.51	0.50	ระดับมากที่สุด
4	ปัญหาโรคใบจุด	3.65	0.48	ระดับมาก
5	โรคใบติด ใบไหม้ ใบร่วง	4.22	0.60	ระดับมาก
6	โรคราแป้ง	2.89	0.46	ระดับปานกลาง
7	ปัญหาด้านโรคและแมลงที่พบ	3.47	0.50	ระดับมาก
	ภาพรวม	**3.75**	**0.51**	**ระดับมาก**

หมายเหตุ : 1) ระดับความพึงพอใจ มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 , มาก ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 , ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 น้อย ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 , น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49

ด้านผลผลิต และช่องทางการตลาด

ตารางที่ 3 จำนวน ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามสภาพปัญหาของผู้ให้ข้อมูลต่อผลผลิต และช่องทางการตลาด

(n=55)

ลำดับ	ด้านผลผลิต และช่องทางการตลาด	ระดับความพึงพอใจ		
		$\overline{X}$	S.D	การแปลผล
1	ปัญหาด้านปริมาณการผลิตทุเรียนให้มีความเพียงพอต่อการจำหน่าย	3.82	0.47	ระดับมาก
2	ปัญหาด้านราคาจำหน่าย	2.40	0.49	ระดับน้อย
3	ปัญหาด้านการลงทุนและการขยายพื้นที่ปลูก	3.29	0.46	ระดับปานกลาง
4	ความรู้ด้านการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มรายได้	3.65	0.48	ระดับมาก
5	16. ปัญหาอื่นๆ	1.67	0.47	ระดับน้อย
	ภาพรวม	**2.75**	**0.48**	**ระดับปานกลาง**

หมายเหตุ : 1) ระดับความพึงพอใจ มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 , มาก ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 , ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 น้อย ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 , น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49

สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรต่อกระบวนการปลูกทุเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะในการปลูกทุเรียนของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะมีปัญหาในระดับปานกลาง คือ 1)ด้านการเข้ากลุ่มเกษตรกร 2)โรคและแมลง และ3)ผลผลิตและช่องทางการตลาด ตามลำดับ

ด้านการเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่าสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในการปลูกทุเรียนของเกษตรกร ด้านการเข้าร่วมของเกษตรกรในตารางที่ 15 รวม 4 ประเด็น พบว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีสภาพปัญหาโดยรวมในการปลูกทุเรียน ด้านกลุ่มเกษตรกรในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.48) โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีสภาพปัญหาในระดับปานกลาง คือ 1)การประชาสัมพันธ์ในเรื่องการตลาดการจาหน่ายผลผลิตให้เป็นที่รู้จักโดยการใช้สื่อต่างๆ เช่น เสียงตามสายประจำหมู่บ้าน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น การออกร้านในงานต่างๆ เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 3.87) 2)การปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคที่พบในการผลิตทุเรียนกับภาครัฐหรือท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 3.67) 3)การหาแหล่งจัดซื้อกล้าพันธุ์/กิ่งพันธุ์ทุเรียน รวมถึงซื้ออุปกรณ์ทางการเกษตร เช่น ยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ย เป็นต้น เพื่อให้ได้ราคาถูกกว่าท้องตลาด (ค่าเฉลี่ย 2.89) 4)ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจในการปลูกทุเรียน (ค่าเฉลี่ย 3.45) ตามลำดับ

จากปัญหาที่พบดังกล่าว เกษตรกรที่ให้ข้อมูลได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรจัดหาปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มผลผลิตมากขึ้น และควรมีการประชาสัมพันธ์ในเรื่องการตลาดและการจัดจำหน่าย เพื่อกลุ่มเกษตรกรจะได้มีที่จำหน่ายที่แน่นอน[16] (ตารางที่ 1)

ด้านโรคและแมลง

จากการศึกษาสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในด้านปัญหาเกี่ยวกับด้านโรคและแมลง 7 ประเด็น พบว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูล มีสภาพปัญหาในระดับมากที่สุด 1)ปัญหาโรคโคนเน่า รากเน่า ผลเน่า (ค่าเฉลี่ย4.51) มีสภาพปัญหาในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.48) โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีสภาพปัญหาในระดับมากในประเด็นเดียวคือ 1)ปัญหาโรค และแมลงศัตรูพืช (ค่าเฉลี่ย 3.87) 2) ปัญหาโรคแอนแทรคโนส (ค่าเฉลี่ย 3.78) 3) ปัญหาโรคใบจุด (ค่าเฉลี่ย 3.65) 4) ปัญหาโรคใบติด ใบไหม้ ใบร่วง (ค่าเฉลี่ย 4.22 5) ปัญหาด้านโรคและแมลงที่พบ (ค่าเฉลี่ย 3.47) ส่วนสภาพปัญหาใน

---

[16] สัมภาษณ์ นายเคลม เจริญศรีเมือง,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ , 30 กรกฎาคม 2562.

ระดับปานกลางนั้นเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีปัญหาในประเด็น 1)ปัญหาโรคราแป้ง (ค่าเฉลี่ย 2.89) ตามลำดับ

จากปัญหาที่พบดังกล่าว เกษตรที่ให้ข้อมูลได้ให้ข้อเสนอแนะว่า เกษตรกรยังต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกาจัดโรคและแมลงศัตรูที่เหมาะสม รวมถึงการจัดหายาปราบศัตรูพืชและแมลงที่มาทำความเสียบหายผลผลิตของเกษตรกร[17] (ตารางที่ 2)

ผลผลิตและช่องทางการตลาด

จากการศึกษาสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในด้านปัญหาเกี่ยวกับด้านการตลาดรวม 5 ประเด็น พบว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีสภาพปัญหาโดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.75) โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีสภาพปัญหาในระดับมาก คือ 1)ปัญหาด้านปริมาณการผลิตทุเรียนให้มีความเพียงพอต่อการจำหน่าย (ค่าเฉลี่ย 3.82) 2)ความรู้ด้านการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ (ค่าเฉลี่ย 3.65) ส่วนสภาพปัญหาในระดับปานกลางมีประเด็นเดียวคือ ปัญหาด้านการลงทุนและการขยายพื้นที่ปลูก (ค่าเฉลี่ย 3.29) และสภาพปัญหาในระดับน้อย คือ ปัญหาด้านราคาจำหน่าย (ค่าเฉลี่ย 2.40) และปัญหาอื่นๆ (ค่าเฉลี่ย 1.67) ตามลำดับ

จากปัญหาที่พบดังกล่าว เกษตรกรที่ให้ข้อมูลได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ตลาดรับซื้อทุเรียนยังมีน้อย เกษตรกรไม่มีทางเลือกในการขายสินค้า ซึ่งหากมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรขึ้นเพื่อเป็นจุดรับผลผลิตของเกษตรกรในแต่ละท้องถิ่นและมีการนำไปขายตามรถเร่ ตามริมถนนและมีพ่อคาคนกลางมารับที่สวน อาจทำให้ราคาของทุเรียนมีราคาที่จะตกต่ำลงได้ ด้านการตลาดยังไม่มีผลกระทบแก่เกษตรกรไม่มากนัก เนื่องจากช่วงนี้ราคาของทุเรียนก็อยู่ในระดับพอใจ (ตารางที่ 3)

ข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อสิ่งที่เกษตรกรอยากจะได้รับการพัฒนา/ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ

คือ การหาตลาดในการรับซื้อ การโฆษณา การทำการแปรรูปทุเรียน หาพันธุ์ทุเรียนที่มีราคาถูกกว่าท่องตลาด ปุ๋ยที่ฆ่าแมลงที่เป็นเกษตรชีวภาพเพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตและอบรมเกี่ยวกับเรื่องการตลาด การรวมกลุ่มกันเพื่อที่จะต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางได้

ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาและแนวทางการสร้างความยั่งยืนให้แก่อาชีพการปลูกทุเรียนเพื่อการค้า คือศึกษาหาความรู้และวิธีการกำจัดศัตรูพืชที่เป็นไปในทางเกษตรอินทรีย์ที่ใช้ยาฆ่าแมลง เชื้อรา เพลี้ยแป้ง เพลี้ยอ่อน แมลงวันทอง ไรแดง หนอน และด้วง[18] ฉีดยาตามอาการแต่การใช้ยาต้องเปลี่ยนตลอดไม่เช่นนั้นรักษายาก เพราะตัวแมลงจะดื้อยา

---

[17] สัมภาษณ์ นายสนิท ภิญโญ,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ , 18 กรกฎาคม 2562.

[18] สัมภาษณ์ นายพูล วิเศษพงศ์,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ , 28 สิงหาคม 2562.

4.4 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยกระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

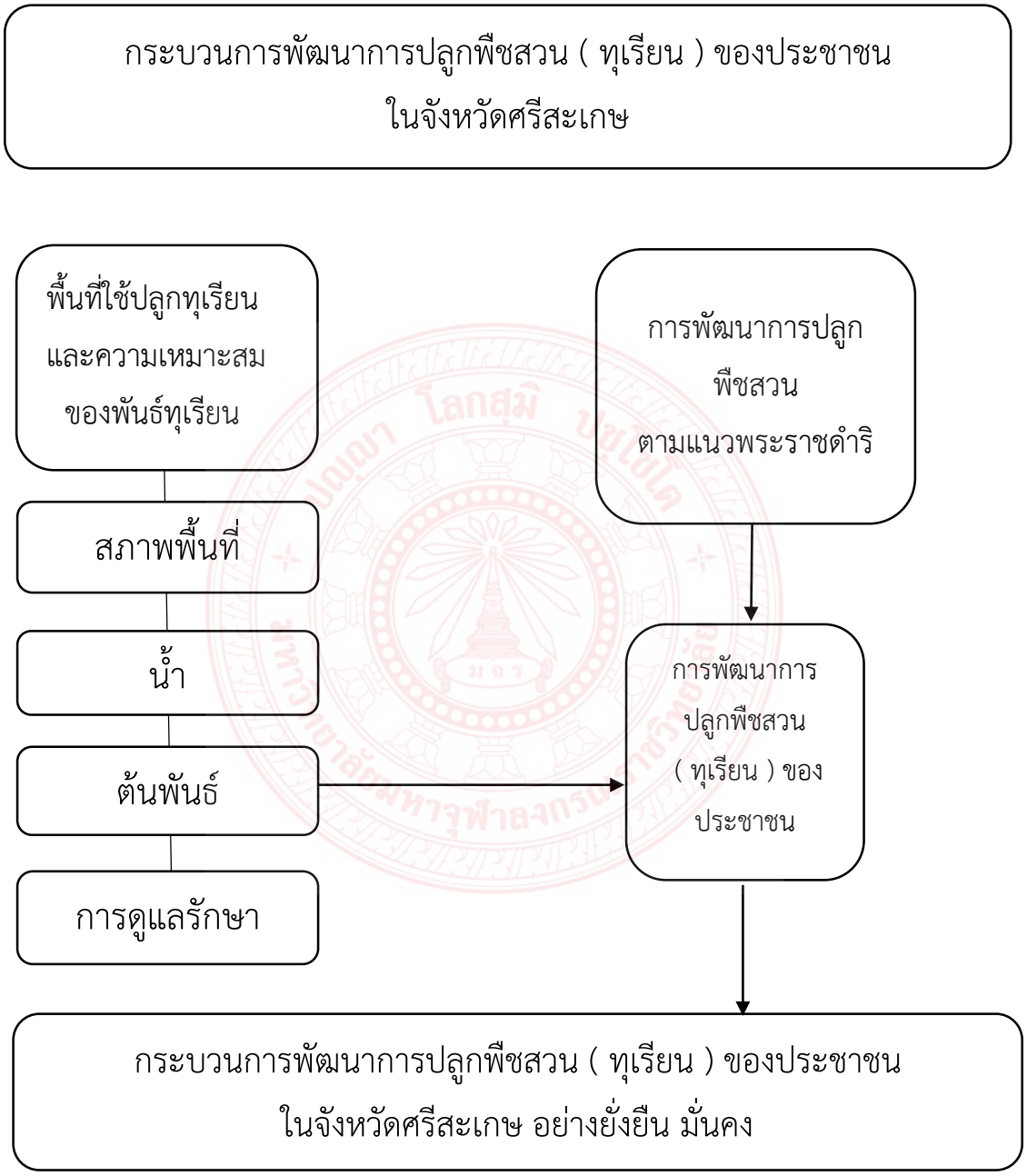

ภาพประกอบที่ แสดงองความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ความรู้ที่ได้จากการวิจัยที่ได้เก็บข้อมูลทางด้านปริมาณ และคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ประชาชนผู้ปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ในจังหวัดศรีสะเกษ นั้น สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. สภาพดิน

ควรเป็นดินร่วน ดินร่วนปนทราย ดินเหนียวปนทรายที่มีการระบายน้ำได้ดี และมีหน้าดินลึก เพราะทุเรียนเป็นพืชที่อ่อนแอต่อสภาพน้ำขัง และความเป็นกรดด่างของดินอยู่ระหว่าง 5.5 ถึง 6.5 หากจำเป็นต้องปลูกทุเรียนในสภาพดินทราย จำเป็นจะต้องนำหน้าดินจากแหล่งอื่นมาเสริม ต้องใส่ปุ๋ยคอกรวมถึงต้องมีการดูแลเรื่องการให้น้ำมากเป็นพิเศษ และแหล่งน้ำต้องเพียงพอด้วย

2. ด้านพันธุ์

พันธุ์ทุเรียนที่นิยมปลูกในประเทศไทย ได้แก่ หมอนทองชะนี ก้านยาว กระดุมทอง และพันธุ์อื่นๆเช่น กบ รวง พวงมณี เป็นต้น

3. การปลูก

วิธีที่ 1การขุดหลุมปลูก ซึ่งเหมาะกับพื้นที่ค่อนข้างแล้ง และไม่มีการวางระบบน้ำก่อนปลูก วิธีนี้ดินในหลุมจะช่วยเก็บความชื้นได้ดีขึ้น แต่ถ้ามีฝนตกชุก น้ำขัง รากเน่า ต้นจะตายได้ง่าย

วิธีที่ 2 การปลูกโดยไม่ต้องขุดหลุม (ปลูกแบบนั่งเทียนหรือยกโคก) เหมาะกับพื้นที่ฝนตกชุก วิธีนี้ทำให้การระบายน้ำดีน้ำไม่ขังโคนต้นแต่ต้องมีการวางระบบระบายน้ำไว้ก่อนปลูกโดย วิธีนี้ต้นทุเรียนจะเจริญเติบโตเร็วกว่าการขุดหลุม ข้อพึงระวังคือควรใช้ต้นกล้าที่มีระบบรากดี ไม้คดงอแต่ถ้าใช้ต้นกล้าขนาดใหญ่ก็ให้ตัดดินและรากที่ขดหรือพันตรงกันถุงออกระยะปลูก ควรใช้ระยะปลูกค่อนข้างห่าง เนื่องจากทุเรียนเป็นไม้ผลที่มีทรงพุ่มขนาดใหญ่ เจริญเติบโตเร็วการควบคุมขนาดทรงพุ่มทำได้ยากระยะปลูกที่แนะนำคือ 8x8 เมตร หรือ 10x10 เมตร สำหรับสวนขนาดใหญ่ที่ใช้เครื่องจักรกลขนาดใหญ่แทนแรงงาน ควรเว้นระยะระหว่างแถวให้ห่างพอที่เครื่องจักรกลจะเข้าไปทำงานแต่ให้ระยะระหว่างต้นชิดขึ้น

4. การดูแลรักษา

1. การใส่ปุ๋ย เพื่อบำรุงต้นหลังเก็บเกี่ยว โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ 20-50 กก./ต้น หรือปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 หรือ 16-16-16 อัตรา 1-3 กก./ต้น -เพื่อส่งเสริมการออกดอก (ช่วงปลายฝน) ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 8-24-24 หรือ 9-24-24 อัตรา 2-3 กก./ต้น - เพื่อบำรุงผล (หลังติดผล 3-4 สัปดาห์) ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 13-13-21 หรือ 12-12-17+2 อัตรา 1-2 กก./ต้น กระดุม ก้านยาว ชะนี หมอนทอง พวงมณี 6 – เพื่อเพิ่มคุณภาพเนื้อและความเข้มของสีเนื้อ (หลังติดผล 7-8 สัปดาห์) ใช้ปุ๋ยเคมี สูตร 0-0-50 อัตรา 1-2 กก./ต้น

2. การให้น้ำ ควรให้น้ำสม่ำเสมอช่วงเจริญทางใบ และงดน้ำช่วงปลายฝนเพื่อเตรียมการออกดอก เมื่อทุเรียนเริ่มออกดอกแล้วให้ควบคุมปริมาณน้ำ โดยค่อยๆ เพิ่มปริมาณนาขึ้น เพื่อให้ดอกทุเรียนมีการ พัฒนาที่ดีเมื่อดอกทุเรียนพัฒนาถึงระยะก่อนดอกบาน 1 สัปดาห์ ให้ลดปริมาณน้ำโดยให้

เพียงหนึ่ง ในสามของปกติเพื่อช่วยให้มีการติดผลได้ดีขึ้นและต้องให้น้ำในปริมาณนี้ไปจนดอกบานและติดผลได้ 1 สัปดาห์จากนั้นจึงค่อยๆ เพิ่มปริมาณน้ำขึ้นและต้องให้น้ำอย่างเพียงพอและสม่ำเสมอตลอดช่วง พัฒนาการของผล ควรลดปริมาณลงเพื่อให้เนื้อทุเรียนมีคุณภาพดี

3. การป้องกัน กำจัดศัตรูพืช โรคและแมลงเป็นอุปสรรคทำความเสียหายต่อทุเรียน ตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงอายุประมาณ 3-4 ปี เมื่อถึงระยะเวลาออกดอกติดผลก็จะพบการทำลายมากขึ้นตามอายุของต้น การปลูกทุเรียน จึงควรวางแผนกำหนดการป้องกันโรคและแมลง โรคทุเรียนที่สำคัญมีดังนี้ – โรครากเน่าโคนเน่า มีสาเหตุจากเชื้อราไฟทอปทอรา พาลมิโวรา (Phytophthora palmivora) ซึ่งอาศัยการแพร่ระบาดทางดิน ในสภาพฝนตกชุกจะมีการระบาดรุนแรง เชื้อราเข้าทำลาย ระบบรากหรือลุกลามเข้าสู่โคนต้น การป้องกันทำได้โดยในระยะแรกของการปลูกทำให้ดินมีการระบาย น้ำดี ปลูกพืชให้มีระยะห่างที่เพียงพอเพื่อป้องกันต้นโตแน่นทึบ ฉีดพ่นสารเคมีเป็นระยะๆ ทุเรียนต้นโต ที่เป็นโรคหากตรวจพบในระยะแรกสามารถทำการรักษาโรคโดยใช้สารเคมีทาบริเวณแผลร่วมกับการตัดหรือถากเนื้อเยื่อที่เป็นโรคออก - โรคราสีชมพูมีสาเหตุจากเชื้อรา Corticium sp. ลักษณะอาการเชื้อราเข้าทำลาย บริเวณโคนกิ่ง เมื่อถากเปลือกดูจะพบเนื้อไม้เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเข้ม ส่วนยอดที่ถูกทำลายจะแสดง อาการใบเหลือง ใบร่วง เชื้อราแพร่ระบาดได้ดีในสภาพอากาศชุ่มชื้น การป้องกันทำการตัดแต่งกิ่งให้โปร่ง และฉีดพ่นสารแมนโคเซบ สลับกับคาร์เบนดาซิม – โรคใบติดหรือใบไหม้ มีสาเหตุจากเชื้อราไรซอคโทเนีย โซลาไน (Rhizoctonia solani) แพร่ระบาดโดยลมและเม็ดฝน นำเชื้อราจากดินขึ้นสู่ใบและทำลายใบ เชื้อราทำลายใบทำให้ ใบทุเรียนมีลักษณะคล้ายถูกน้ำร้อนลวก เป็นแผลลุกลามและแห้งตาย ป้องกันโดยควบคุมทรงพุ่มต้น ให้โปร่ง ฉีดพ่นสารป้องกันเชื้อรา เช่น คอปเปอร์ออกซิคลอไรด์ หรือ คาร์เบนดาซิม รวบรวมเศษใบพืช ที่เป็นโรคจากต้น นำมาเผาทำลายช่วยลดปริมาณเชื้อได้มาก 7 – เพลี้ยไก่แจ้ทุเรียน แมลงชนิดนี้ทั้งตัวอ่อนและตัวเต็มวัยจะทำความเสียหายให้กับ ทุเรียนอย่างมาก โดยทำให้ใบอ่อนหงิกงอ ไม่เจริญและยอดอ่อนแห้งตาย การป้องกันฉีดด้วยสารเคมี คาร์บาร์ล อัตรา 10 กรัม ต่อน้ำ 20 ลิตร พ่นทุเรียนทุกๆ 7-10 วัน

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีการผลิตทุเรียนให้มีปริมาณและคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด ยังไม่สามารถ ดำเนินการได้ครบถ้วนสมบูรณ์ เนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและการแข่งขันในตลาดต่างประเทศ มีสูงและซับซ้อน ทำให้การผลิตทุเรียนนอกจากต้องมีคุณภาพและคุ้มทุนแล้ว ยังต้องมีรายละเอียดการผลิตเป็นที่ ยอมรับได้ของประเทศผู้นำเข้า และปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมทำให้ต้องมีการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและ ครบถ้วนต่อไป โครงการวิจัยนี้ จึงเกิดขึ้นเพื่อทดสอบและประยุกต์เทคโนโลยีการผลิตทุเรียนที่ได้จากโครงการวิจัยที่ ผ่านมาให้สามารถนำมาใช้ได้กับพื้นที่การผลิตทุเรียนที่สำคัญ ได้แก่ ภาคตะวันออก ภาคใต้ และภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อควบคุมปริมาณผลผลิตคุณภาพให้มีเสถียรภาพได้ในหลายสภาพแวดล้อม หรือสามารถ แก้ไขได้ทันต่อเหตุการณ์เมื่อมีปัจจัยแทรกซ้อนต่าง ๆ เกิดขึ้น และเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน จะมีแผนการผลิต

ทุเรียนคุณภาพ ที่ระบุขั้นตอนปฏิบัติเป็นลำดับเวลาตามขั้นตอนการพัฒนาการที่สำคัญของทุเรียน ตัวชี้วัดที่ชัดเจน หรับใช้ในการประเมินความสำเร็จ หรือข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอน เพื่อตัดสินใจว่าควรลงมือ ปฏิบัติเพื่อป้องกันและ/หรือแก้ปัญหาในกระบวนการผลิตอย่างไร รวมทั้ง ระบุวิธีการป้องกัน/แก้ไขที่สามารถ นำไปใช้ปฏิบัติได้จริงเมื่อสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลง และ เพื่อให้ผลการปฏิบัติงานในการจัดการสวนทุเรียน เพื่อให้ได้ผลผลิตคุณภาพมีความน่าเชื่อถือและ เกษตรกรนำไปปฏิบัติได้จริง คณะผู้วิจัยจึงเลือกที่จะปฏิบัติงานใน สวนทุเรียนที่อยู่ในสภาพพื้นที่ต่าง ๆ กัน ในจังหวัดศรีสะเกษ จะเห็นได้ว่า การผลิต ทุเรียนคุณภาพให้ได้นั้น นอกจากการเพิ่มปริมาณ และปรับปรุงคุณภาพการผลิตแล้ว การพัฒนาประสิทธิภาพการ ผลิตทุเรียนก็มีส่วนในการส่งเสริมให้ ทุเรียนมีคุณภาพที่ดีมากขึ้น ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยใน ด้านการจัดการน้ำ และพันธ์ไปแล้ว ส่วนในด้าน การออกแบบสวน ทุเรียนยังต้องทำ การศึกษาและพัฒนาเพื่อให้ได้รูปแบบสวนและทรงพุ่มต้นทุเรียน ที่เหมาะสมกับการเกษตรกร สมัยใหม่ที่ใช้เครื่องจักรกลการเกษตรเข้ามาร่วมจัดการมากขึ้น รวมทั้ง การป้องกันกำจัดศัตรูทุเรียนชนิดใหม่ๆ ที่ เกิดขึ้น และมีการระบาดทำลายต้นทุเรียนและผลทุเรียนจน ทำให้เกิดความเสียหาย ผลที่ได้

จากการวิจัยกระบวนการการปลูก เมื่อนำไปผนวกกับแผนปฏิบัติด้านสุขอนามัยและสุข อนามัยพืช ความปลอดภัยและสวัสดิ์ภาพของผู้ปฏิบัติงานแล้ว จะสามารถนำมาใช้เป็นระบบการผลิต ที่ได้มาตรฐาน ใช้เป็นข้อ ได้เปรียบในการตกลงเจรจาทางการค้าเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการ แข่งขันทางการค้าของทุเรียนจากประเทศไทยได้

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) 2.ศึกษากระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)3.เพื่อศึกษาความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed Methods Research) ทั้งวิธีวิจัยเชิงประมาณ (Quantitative Research) และใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงประมาณ (Quantitative Research) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามเกษตรกรผู้ปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 55 คน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Ststics)

วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ จำแนกสรุป นำเสนอ ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 50 ปี มีอายุน้อยที่สุด 25 ปี และมีอายุมากที่สุด 75 ปี โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีแรงงานในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 2 คน โดยมีจำนวนแรงงานในครอบครัวน้อยที่สุด 1 คนและมากที่สุดคือ 7 คน ซึ่งเกษตรกรที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีประสบการณ์การประกอบอาชีพทำนามาก่อนการปลูกทุเรียน และมีอาชีพหลัก คือ การทำนา ส่วนอาชีพรอง คือ รับจ้าง เกษตรกรมีระบบการปลูกทุเรียน แบบเกษตรผสมผสาน และมีการปลูกทุเรียนแบบเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรที่ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดมีประสบการณ์ในการปลูกทุเรียนมากกว่า 3 ปี โดยมีประสบการณ์ในการปลูกทุเรียนน้อยที่สุด 1 ปี และที่มีประสบการณ์ในการปลูกทุเรียนมากที่สุด 28 ปี มีแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการปลูกทุเรียน คือ ใช้ทุนส่วนตัว เกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีผลผลิตต่อต้นเฉลี่ยข้อมูลผลผลิตต่อต้นของเกษตรกรปลูกทุเรียน พบว่า ข้อมูลผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 130 กิโลกรัมต่อต้น มีเกษตรผู้ปลูกทุเรียนได้ผลผลิตต่อต้นน้อยที่สุดจำนวน 7 ราย คิดเป็น (ร้อยละ 23.3) โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูลผลส่วนใหญ่ คิดเป็น (ร้อยละ 56.7) มีผลิตเฉลี่ยต่อไร่ในการปลูกทุเรียน ได้ผลผลิตมากที่สุด มากกว่า 3,640 กิโลกรัม

จำนวน 2 ราย (ร้อยละ6.7) และมีเพียง จำนวน 8 รายได้ผลิตน้อยที่สุดอยู่ที่ 2,500-3,000 กิโลกรัม คิดเป็น (ร้อยละ26.7)และที่ได้ผลผลิตน้อยที่สุด คือ 2,000-2,500 กก/ไร่/ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 และเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีผลผลิตผลผลิตต่อต้นต่อไร่เฉลี่ยประมาณ 20-25 ต้น/ไร่ เกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีผลผลิตต่อต้นต่อไร่มากที่สุด คือ 25 ต้น/ไร่ เกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีผลผลิตต่อต้นต่อไร่น้อยที่สุด คือ 15 ต้น/ไร่ เกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีรายได้นอกเหนือจากการปลูกทุเรียนเกือบทั้งหมดเป็นภาคเกษตรได้แก่ การทาไร่ ทานา ทาสวน และเลี้ยงสัตว์

เกษตรกรที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เกษตรกรที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เคยรับคำปรึกษาจากเคยรับคำปรึกษาจากญาติและเพื่อนเมื่อมีปัญหา ได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปลูกทุเรียนจากญาติและเพื่อน เกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีจำนวนแรงงานภายในครอบครัวที่ใช้ในการทำสวนทุเรียนเฉลี่ยประมาณ 2 คน โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูล บางรายไม่มีแรงงานในครอบครัวที่ใช้ทำสวนทุเรียนเลย ในขณะที่เกษตรกรที่ให้ข้อมูลที่มีจำนวนแรงงานในครอบครัวที่ใช้ในการทำสวนทุเรียนมากที่สุด คือ 7 คน มีจำนวนแรงงานจ้างที่ใช้ในการทำสวนทุเรียนเฉลี่ยประมาณ 2 คน โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูลสองในสามไม่มีแรงงานจ้างที่ใช้ในการทำสวนทุเรียน และเกษตรกรที่ให้ข้อมูลที่มีจำนวนแรงงานจ้างที่ใช้ในการทำสวนทุเรียนมากที่สุด 6 คน มีจำนวนแรงงานที่ใช้ในการทำสวนทุเรียนเฉลี่ยประมาณ 3 คน โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีจำนวนแรงงานที่ใช้ในการทำสวนทุเรียนน้อยที่สุด 1 คน มากที่สุด คือ 12 คน เกษตรกรที่ให้ข้อมูลในการปลูกทุเรียน มีลักษณะการถือครองพื้นที่ปลูกเป็นของตนเอง สภาพพื้นที่ก่อนปลูกทุเรียนเป็นพื้นที่ทำการเกษตรมาก่อน

5.1.2 กระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจโดยรวมต่อกลุ่มเกษตรกรในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.27) เกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจในระดับน้อยน้อยในประเด็น 1) การได้รับความช่วยเหลือจากทางภาครัฐหรือท้องถิ่นในด้านการพัฒนาการปลูกทุเรียน 2)มีเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในพื้นที่ 3)การติดต่อรับความช่วยเหลือกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้ความรู้ในการปลูกทุเรียน ส่วนการไปศึกษาดูงาน/ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมกับผู้ที่ประสบความสำเร็จในการปลูกทุเรียนมีเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจปานกลาง

ส่วนความพึงพอใจโดยร่วมด้านการปลูกดูแลรักษาต้นทุเรียน พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย3.97) เกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจในระดับมากในประเด็น 1)กล้า/ท่อนพันธุ์ทุเรียนที่ปลูกเป็นสายพันธุ์ที่มีความนิยมเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค 2) การเจริญเติบโตของต้นทุเรียน 3) การดูแลรักษาต้นทุเรียนสามารถทำได้ง่าย สะดวก ส่วนสภาพพื้นที่และการเตรียมแปลงปลูกมีความเหมาะสม ปัญหาโรคและแมลงศัตรูอยู่ในระดับที่สามารถควบคุมจัดการได้ ปริมาณการใช้ปุ๋ยและสารเคมีกาจังศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง

นอกจากนั้นพบว่าเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจโดยรวมต่อผลผลิตและช่องทางการตลาดในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.82) โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจในระดับมากในประเด็น 1) ผลผลิตทุเรียนที่ได้รับ 2) ราคาทุเรียนที่จำหน่ายในท้องตลาด 3)การตลาดและช่องทางการจำหน่ายทุเรียน มีที่รับซื้อทุเรียนที่แน่นอน 4) ท่านสามารถหาตลาดต่อสถานที่จำหน่ายผลผลิตเอง

5.1.3 ความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีสภาพปัญหาโดยรวมในการปลูกทุเรียนด้านกลุ่มเกษตรกรในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.34) โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีสภาพปัญหาในระดับมากในประเด็น 1)การประชาสัมพันธ์ในเรื่องการตลาดการจำหน่ายผลผลิตให้เป็นที่รู้จักโดยการใช้สื่อต่างๆ เช่น เสียงตามสายประจำหมู่บ้าน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น การออกร้านในงานต่างๆ เป็นต้น 2)การปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคที่พบในการผลิตทุเรียนกับภาครับหรือท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร ส่วนการหาแหล่งจัดซื้อกล้าพันธุ์/กิ่งพันธุ์ทุเรียนรวมถึงซื้ออุปกรณ์ทางการเกษตร เช่น ยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ย เป็นต้น เพื่อให้ได้ราคาถูกกว่าท้องตลาด ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจในการปลูกทุเรียน เกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีสภาพปัญหาในระดับปานกลาง

ส่วนสภาพปัญหาโดยร่วมในด้านโรคและแมลงในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.75) โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีสภาพปัญหาในระดับมากที่สุดในประเด็น สภาพปัญหาในระดับมากที่สุด 1) ปัญหาโรคโคนเน่า รากเน่า ผลเน่า มีสภาพปัญหาในระดับปานกลาง คือ 1)ปัญหาโรค และแมลงศัตรูพืช 2) ปัญหาโรคแอนแทรคโนส 3) ปัญหาโรคใบจุด ปัญหาโรคใบติด ใบไหม้ ใบร่วง ปัญหาด้านโรคและแมลงที่พบ ส่วนสภาพปัญหาในระดับปานกลางนั้นเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีปัญหาในประเด็น 1) ปัญหาโรคราแป้ง

สภาพปัญหาโดยร่วมในด้านผลผลิตและช่องทางการตลาดในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.75) โดยเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีสภาพปัญหาในระดับมากในประเด็น 1)ปัญหาด้านปริมาณการผลิตทุเรียนให้มีความเพียงพอต่อการจำหน่าย 2)ความรู้ด้านการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ ส่วนสภาพปัญหาในระดับปานกลางมีประเด็นเดียวคือ ปัญหาด้านการลงทุนและการขยายพื้นที่ปลูก และสภาพปัญหาในระดับน้อย คือ ปัญหาด้านราคาจำหน่าย และปัญหาอื่นๆ (ทุเรียนอ่อน)

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ สามารถนำมาอธิบายผลตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

สภาพทั่วไปของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ในจังหวัดศรีสะเกษ มีความพึงพอใจต่อการปลูกทุเรียน ในระดับน้อย1) การได้รับความช่วยเหลือจากทางภาครัฐหรือท้องถิ่นในด้านการพัฒนาการปลูกทุเรียน 2) การติดต่อรับความช่วยเหลือกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้ความรู้ในการปลูกทุเรียน ที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่ามีความพึงพอใจน้อยและน้อยที่สุดเกือบครึ่งหนึ่ง เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรสนใจที่จะปลูกทุเรียนในพื้นที่ใหม่ และยังมีการส่งเสริมจากหน่วยงานต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับ รศ.ดร.นาฏสุดา ภูมิจำนง และนพพล อรุณรัตน์ ได้ทำการวิจัยโครงการแผนยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความยั่งยืนในระบบการผลิตอาหารและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเกษตรกรชาวนาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าสำหรับยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อความยั่งยืนในระบบการผลิตอาหารและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเกษตรกรชาวนา จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ยกระดับคุณภาพชีวิตและคุณภาพของระบบการผลิตอาหาร โดยมีเป้าประสงค์ 1) ปรับปรุงระบบการปลูกข้าว 2) ส่งเสริมและเพิ่มการแข่งขันการสร้างมูลค่าเพิ่ม 3) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกร และ 4) เพิ่มขีดความสามารถในการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ[1]

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดศรีสะเกษ จากสภาพพื้นที่ดั้งเดิมที่เป็นทุ่งนา สวนยาง แต่ในปัจจุบัน ด้วยปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ทัศนคติ และค่านิยมเกษตรกรที่เปลี่ยนไป และชุมชนต้องการเพิ่มศักยภาพการผลิตทางการเกษตรตามนโยบายการส่งเสริมด้านการเกษตร ทำให้ลักษณะองค์ประกอบโครงสร้างชนิดของพืชที่ปลูก และระบบนิเวศเกษตรเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ส่งผลต่อรูปแบบการปลูกและศักยภาพการผลิตทุเรียนในชุมชน มีความสอดคล้องกับ บุศรา ลิ้มนิรันดร์กุล[2]ได้อธิบายถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนเกษตร ว่าจาเป็นต้องผสมผสานเชิงระบบที่เชื่อมโยงกับสังคมท้องถิ่น คือ นิเวศชุมชน เทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสิทธิชุมชน ที่ส่งผลไปสู่การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งความ

---

[1] รศ.ดร.นาฏสุดา ภูมิจำนง และนพพล อรุณรัตน์. **“โครงการแผนยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความยั่งยืนในระบบการผลิตอาหารและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเกษตรกรชาวนาจังหวัดศรีสะเกษ”.** นครปฐม : คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2557. หน้า บทคัดย่อ.

[2] บุศรา ลิ้มนิรันดร์กุล. **ความเชื่อมโยงระบบสังคมและระบบนิเวศน์เพื่อการจัดการทรัพยากรความหลากหลายชีวภาพทางเกษตรอย่างยั่งยืน.** ในรายงานการสัมมนาระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 3: สู่ระบบการผลิตอาหารที่ปลอดภัย สร้างมูลค่าเพิ่ม และใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน วันที่ 9-11 พฤศจิกายน 2547 ณ โรงแรมปางสวนแก้ว จ.เชียงใหม่. 243-252.

หลากหลายทางชีวภาพเป็นทรัพยากรพื้นฐานการดำรงชีพของชุมชน รวมถึงพื้นที่ทำากิน คุณภาพที่ดิน ความสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ ซึ่งจำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรชีวภาพ และจำเป็นต้องดำเนินการร่วมกันบนฐานของความรู้และกระบวนการทางสังคม

2. กระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

เนื่องจากการปลูกทุเรียนของเกษตรกรเกิดจากความสนใจที่จะปลูกทุเรียนของเกษตรกร ความพึงพอใจในด้านการปลูกทุเรียนอยู่ในระดับที่น่าพอใจแต่ในประเด็นที่ 1)กล้า/ท่อนพันธุ์ทุเรียนที่ปลูกเป็นสายพันธุ์ที่มีความนิยมเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค 2) การเจริญเติบโตของทุเรียน 3) การดูแลรักษาทุเรียนสามารถทำได้ง่าย สะดวก ส่วนสภาพพื้นที่และการเตรียมแปลงปลูกมีความเหมาะสม ปัญหาโรคและแมลงศัตรูอยู่ในระดับที่สามารถควบคุมจัดการได้ ปริมาณการใช้ปุ๋ยและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง 1) กล้า/ท่อนพันธุ์ทุเรียนที่ปลูกเป็นสายพันธุ์ที่มีความนิยมเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค 2) การเจริญเติบโตของทุเรียน 3) การดูแลรักษาทุเรียนสามารถทำได้ง่าย สะดวก ที่ให้ข้อมูลระบุความพึงพอใจน้อยและพึ่งพอใจน้อยที่สุดเป็นจำนวนมาก เนื่องมากจาก 1) กล้า/ท่อนพันธุ์ทุเรียนที่ปลูกเป็นสายพันธุ์ที่มีความนิยมเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค เกษตรกรที่ซื้อกล้าท่อนพันธุ์ทุเรียนมาปลูกยังไม่เป็นที่น่าพึ่งพอใจอาจจะมีสาเหตุเนื่องมากจากเกษตรกรพึ่งเริ่มนาเข้ามาปลูกโดยที่เกษตรกรยังไม่มีประสบการณ์มากนักจึงทำให้เกิดความเสียหายต่อผลิตที่ได้ต่ำกว่าควรที่จะได้ 2)การเจริญเติบโตของทุเรียนขาดผู้ให้ความรู้ด้านการปลูกต้นทุเรียนจึงทำให้การเจริญเติบโตของทุเรียนไม่ค่อยดีนัก 3)การดูแลรักษาต้นทุเรียน เกษตรกรยังขาดการดูแลรักษาในด้านโรคและแมลงศัตรูพืชและยังใช้ปุ๋ยเคมีมากเกินไปทาให้ต้นพืชและหน้าดินเสื่อมและ มีความเป็นกรดสูง ทำให้เกษตรกรได้ผลผลิตน้อยมี ความสอดคล้องกับ พรชัย ปรีชาปัญญา[3] ได้ศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในป่าที่เกษตรกรพัฒนาองค์ความรู้เอง ทั้งที่ได้จากการคิดค้นขึ้นเองและสังเกตเรียนรู้จากสภาพจริงของพื้นที่และถ่ายทอดประสบการณ์ภูมิปัญญาของผู้รู้จากรุ่นก่อนๆ มีการดัดแปลงปรับปรุงเทคนิค รูปแบบวิธีการปลูกไม้ผลแต่ละชนิด คัดเลือกสายพันธุ์ และมีความเห็นว่า การทำผสมผสานทำให้ปริมาณน้ำในแหล่งน้ำเพิ่มมากขึ้น มีคุณค่าทางอุทกวิทยาเพราะว่าสวนผลไม้และไม้ที่ขึ้นร่วมสามารถอุ้มน้ำและซับน้ำได้ และกล่าวถึงรูปแบบของทุเรียนและป่าผลไม้ที่ปลูกในเขตภาคเหนือตอนล่าง ปะปนกับต้นไม้ป่าว่าเป็นการอนุรักษ์ป่าประเภทหนึ่ง ซึ่งดูเหมือนเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดความร่วมมือจากกลุ่มเกษตรกรในการอนุรักษ์ป่าและใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน แต่ในปัจจุบันพบว่ามีการตัดต้นยางจำนวนมาก และปลูกทุเรียนพันธุ์ใหม่แทนบนที่ดินโดยไม่มีต้นไม้อื่น เกษตรกรบางส่วนทำลายต้นไม้ในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งจะส่งผลกระทบ ต้นไม้ที่เป็นร่มเงาทุเรียน เป็นความเสียหายสองอย่างเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน

---

[3] พรชัย ปรีชาปัญญา. **ทุเรียนและป่าผลไม้.** (เชียงใหม่: องค์การสวนพฤกษศาสตร์,2554), หน้า 20-21.

3. ความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

การตลาดและช่องทางการจำหน่ายทุเรียน มีที่รับซื้อทุเรียนที่แน่นอน สามารถหาตลาด/สถานที่จำหน่ายผลผลิตเอง ผู้ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจในระดับน้อย ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากการปลูกทุเรียนของเกษตรกรยังไม่มีตลาดและช่องทางการจำหน่ายมากนัก และเกษตรกรยังหาสถานที่ที่จัดจำหน่ายได้ หากมีการจัดสถานที่ มีที่รับซื้อ และช่องทางในการจัดจำหน่ายที่แน่นอนให้แก่เกษตรกร เกษตรกรจะมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความสอดคล้องกับ ทางจังหวัดศรีสะเกษได้ร่วมมือกับบริษัท ประชารัฐรักสามัคคีศรีสะเกษ (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด และสำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ ร่วมงานแสดงสินค้าและเจรจาทางธุรกิจ “Business Matching” ภายในงานเทศกาลผลไม้ปีนี้ เพื่อเปิดประตูการค้าและการลงทุน ทำให้ผู้ผลิต ผู้ซื้อ และผู้ขายมาพบกัน สร้างโอกาสทางการแข่งขันและเพิ่มมูลค่าทางการค้า ช่วยส่งเสริมให้เกิดห่วงโซ่มูลค่า (Global Value Chain) ทางการค้าและการลงทุนในระยะยาว นอกจากนี้ บริษัท ประชารัฐรักสามัคคีศรีสะเกษ วางแผนนำสินค้าทุเรียนภูเขาไฟและสินค้าเด่นของจังหวัดไปวางจำหน่ายในห้างสรรพสินค้าชั้นนำทั่วประเทศอีกทางหนึ่ง สำหรับด้านการตลาดนั้นแทบไม่มีปัญหา โดยปีนี้ทุเรียนโตและสุกเร็ว ให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ประมาณ 1.5 ตัน ซึ่งมีพ่อค้าท้องถิ่นและจากจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งพ่อค้าผู้ส่งออกทุเรียนจากภาคตะวันออก เข้ามารับซื้อเงาะ ทุเรียนเหมาสวน ถึงสวนของเกษตรกร เป็นการล่วงหน้า ราคาที่ซื้อขายขยับจาก 60-100 บาทต่อกิโลกรัมเมื่อปีที่แล้ว แต่พอมาปีนี้ ราคาซื้อขายหน้าสวนอยู่ที่ราคา 80-120 บาท ทำให้เกษตรกรชาวสวนมีผลกำไรผวจ.ศรีสะเกษ เปิดเผยอีกว่า เพื่อ เป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งผลิตผลไม้คุณภาพ เงาะ ทุเรียน รวม ทั้งการเพิ่มช่องทางด้าน การตลาดสินค้าเกษตรและส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดศรีสะเกษร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จัดงาน “เทศกาลเงาะ ทุเรียน และของดีศรีสะเกษ” นอกจากนั้น ยังได้จัดกิจกรรมทัวร์สวนผลไม้ “เที่ยวทุกไร่ ชิมไปทุกสวน” ซึ่งประชาชนนักท่องเที่ยวจ่ายเงินเพียง 50 บาท เลือกชิมผลไม้ชนิดต่าง ๆ ในสวนเต็มอิ่ม ไม่จำกัดจำนวน และเลือกซื้อติดมือกลับบ้านได้ด้วย[4] มีความสอดคล้องกับ พีรพร พร้อมเทพ ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตทุเรียนศรีสะเกษเพื่อการส่งออกไปยังประเทศจีน แล้วพบว่า 1) จังหวัดศรีสะเกษมีความเหมาะสมในการปลูกทุเรียนและมีศักยภาพในการผลิตเพื่อการส่งออก ทั้งในเรื่องของสภาพพื้นที่ปลูกที่มีความเหมาะสมและสามารถขยายพื้นที่ปลูกได้อีกมาก เรื่องประสิทธิภาพการผลิตอยู่ในเกณฑ์ดีคือมีผลผลิตเฉลี่ยสูงและต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างต่ำ สำหรับคุณภาพของผลผลิตนั้น ทุเรียนศรีสะเกษมีคุณภาพดี และส่วนใหญ่ผลิตตามมาตรฐาน GAP นอกจากนี้ ลักษณะการจำหน่วยและโอกาสทางการตลาดของ

---

[4]ศูนย์ปฏิบัติการข่าวส่งเสริมการเกษตร จังหวัดศรีสะเกษ, **การประชุมคณะกรรมการเพื่อจัดเตรียมงาน “เทศกาลเงาะ-ทุเรียน และของดีศรีสะเกษ’57” เมื่อวันพุธที่ 21 พฤษภาคม 2557**, ศรีสะเกษ : ศูนย์ปฏิบัติการข่าวส่งเสริมการเกษตร.

ทุเรียนศรีสะเกษยังเอื้อให้เกิดการพัฒนาและมีโอกาสที่จะขยายตลาดในจีนได้อีกมาก 2) วิธีการที่จะทำให้ทุเรียนศรีสะเกษส่งออกไปประเทศจีนได้เพิ่มมากขึ้นนั้น จากการศึกษานโยบายและทิศทางการพัฒนาและนำมาวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ร่วมกับสภาพการเพาะปลูกและการจำหน่วยทุเรียนของจังหวัดศรีสะเกษ พบว่ามีจุดแข็งและโอกาสสูงมาก จึงเลือกใช้กลยุทธ์เพิ่มปริมาณการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิต และกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาการผลิต 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การกำหนดพื้นที่ดำเนินการ (2) การกำหนดประเด็นการพัฒนา (3) การออกแบบและวางแผนการส่งเสริมและพัฒนา และ (4) การดำเนินการตามแผน โดยมีกลไกการบริหารจัดการที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ผู้จัดการพื้นที่ เกษตรกรแกนนำ การบูรณาการ และการปฏิบัติงานตามรูปแบบ MRCF System ซึ่งแนวทางการพัฒนานี้สามารถสรุปได้ 3 ระบบงานที่จะต้องเชื่อมโยงและประสานการทำงานร่วมกัน ได้แก่ ระบบการผลิต ระบบการเข้าถึงองค์ความรู้ และระบบการปฏิบัติงานของเข้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร[5]

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงความพึงพอใจของกระบวนการการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ ข้อเสนอแนะและปัญหาในการปลูกทุเรียนผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ด้านกลุ่มเกษตรกร จากการวิจัยพบว่า ปัญหาของกลุ่มเกษตรกรเกิดจากความไม่แข็งแรงของกลุ่ม ซึ่งอาจเกิดจากกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นไม่มีเงินทุนงบประมาณในการสนับสนุนรายจ่าย จึงมีแต่เพียงชื่อกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มเท่านั้นแต่ไม่มีการดำเนินกิจการให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีงบสนับสนุนกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำผลผลิตมาฝากขายกับกลุ่มได้อีกด้วย โดยไม่ต้องผ่านทางพ่อค้าคนกลาง

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรยังมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรู้ประสบการณ์ในการปลูกทุเรียน การดูแลรักษา และการสนับสนุนปัจจัยการผลิตยังน้อยเกินไป ดังนั้นควรมีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการดูแลรักษาสวนทุเรียน และวิธีป้องกันรักษาสวนทุเรียน ควรให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องโรคและแมลงให้แก่เกษตรกร และเจ้าหน้าที่ควรออกเยี่ยมเยียน สวนทุเรียนในพื้นที่ที่ปลูกเป็นจำนวนมากบ่อยๆ กรมส่งเสริมการเกษตรควรดำเนินการฝึกอบรมและพัฒนาเกษตรกรให้มีประสบการณ์ การถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิต เพื่อให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพของตนและช่วยเพิ่มแรงงานที่มีคุณภาพในการทำสวนทุเรียนในอนาคตต่อไป

---

[5]พีรพร พร้อมเทพ. **การศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตทุเรียนศรีสะเกษเพื่อการส่งออกไปยังประเทศจีน.** 2558. หน้า บทคัดย่อ.

ข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อสิ่งที่เกษตรกรอยากจะได้รับการพัฒนา/ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ คือ การหาตลาดในการรับซื้อ การโฆษณา การทำการแปรรูปทุเรียน หาพันธุ์ทุเรียนที่มีราคาถูกกว่าท้องตลาด ปุ๋ยที่ฆ่าแมลงที่เป็นเกษตรชีวภาพเพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตและอบรมเกี่ยวกับเรื่องการตลาด การรวมกลุ่มกันเพื่อที่จะต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางได้

ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาและแนวทางการสร้างความยั่งยืนให้แก่อาชีพการปลูกทุเรียนเพื่อการค้า คือศึกษาหาความรู้และวิธีการกาจัดศัตรูพืชที่เป็นไปในทางเกษตรอินทรีย์ที่ใช้ยาฆ่าแมลง เชื้อรา เพลี้ยแป้ง เพลี้ยอ่อน แมลงวันทอง ไรแดง หนอน และด้วง ฉีดยาตามอาการแต่การใช้ยาต้องเปลี่ยนตลอดไม่เช่นนั้นรักษายาก เพราะตัวแมลงจะดื้อยา

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาความพึงพอใจของของกระบวนการการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการทาวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ เท่านั้น การวิจัยครั้งต่อไปจึงต้องการให้มีการขยายพื้นที่ในการทำวิจัยออกไปเพิ่มขึ้น และควรศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ของโครงการที่ได้มีการดำเนินงานภายหลัง ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการส่งเสริมได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น การวิจัยต่อไป ควรศึกษาถึงผลการเจริญเติบโตของทุเรียนในพื้นที่ที่ปลูกในภาคอีสานตอนใต้ ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร มีปัญหาและควรจะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร มีความคุ้มค่าในการลงทุนเพียงใด เพื่อให้เกิดข้อมูลในการปรับปรุงดำเนินงานของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้สอดคล้องกับการดำเนินนโยบายของรัฐ

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๓๗.

ข. ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ

(1) หนังสือ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน ตอน ว่าด้วยพระสูตร.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550.

กัลยา วานิชย์บัญชา. **สถิติสำหรับงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

จำนง อดิวัฒนสิทธิ์. **การพัฒนาจริยธรรม.** วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์,ปีที่ 13,ฉบับที่ 1.

จีรพรรณ กาญจนวิจิตรา และคณะ. **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523.

เฉลียว บุรีภักดี. **ชุดวิชาการวิจัยชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์, 2544.

_____. **ชุดวิชาการวิจัยชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์, 2544.

ชนัญ วงษ์วิภาค.**นิเวศวิทยาวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ:ภาควิชามนุษย์วิทยาคณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช, **ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา, 2541.

ทวี ทิมขำ. **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2528.

นำชัย ทนุผล. **พัฒนาชุมชนหลักการและยุทธวิธี**. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้, 2545.

นิรุติ ไชยกูล. **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยอนุเคราะห์, 2525.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น.พิมพ์ครั้งที่ 7.** กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, 2545.

บุศรา ลิ้มนิรันดร์กุล. **ความเชื่อมโยงระบบสังคมและระบบนิเวศน์เพื่อการจัดการทรัพยากรความหลากหลายชีวภาพทางเกษตรอย่างยั่งยืน.** ใน รายงานการสัมมนาระบบเกษตรแห่งชาติครั้งที่ 3: สู่ระบบการผลิตอาหารที่ปลอดภัย สร้างมูลค่าเพิ่ม และใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน วันที่ 9-11 พฤศจิกายน 2547 ณ โรงแรมปางสวนแก้ว จ.เชียงใหม่.

ประกายรัตน์ สุวรรณ. **คู่มือการใช้โปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 12 สำหรับ Windows**. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2548.

ประเวศ วะสี. **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางสังคมและศีลธรรม**. กรุงเทพ มหานคร : โรงพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2545.

_____.**ปาฐกถาป๋วย อึ๊งภากรณ์ ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2541.

ประเวศ วะสี,ศ.นพ, เอกวิทย์ ณ ถลาง,ดร, **วัฒนธรรมเสวนา ณ วัดญาณเวศกวัน**, กรุงเทพมหานคร: ภัคธรรศ, 2544.

ปรัชญา เวสารัชช์ เทพศักดิ์ บุณยรัตพันธุ์**. หลักการและแนวทางในการบริหารแผนงานโครงการพัฒนาท้องถิ่นและชนบ.** กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดหนึ่งเจ็ดการพิมพ์, 2532.

พัฒน์ สุจำนงค์ และคณะ. **การพัฒนาชนบทแบบประสานสำหรับประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2525.

พระธรรมวิมลโมลี (บุญมา คุณสมฺปนฺโน). **บูรพภาค ป.ธ. 9 ตอนแต่งไทยเป็นมคธ**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **กิจการของศูนย์การพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โพธิ์สามต้นการพิมพ์, 2531.

พรชัย ปรีชาปัญญา. **ทุเรียนและป่าผลไม้**. เชียงใหม่: องค์การสวนพฤกษศาสตร์, 2554.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. **ข้อเสนอคำจำกัดความในประชาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2548.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลไทยอนุเคราะห์ไทย, 2526.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่น, 2546.

วิทยากร เชียงกูล. **การพัฒนาชุมชน-การพัฒนาสังคม**. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527.

ศูนย์ปฏิบัติการข่าวส่งเสริมการเกษตร จังหวัดศรีสะเกษ, การประชุมคณะกรรมการเพื่อจัดเตรียมงาน “เทศกาลเงาะ-ทุเรียน และของดีศรีสะเกษ’57” เมื่อวันพุธที่ 21 พฤษภาคม 2557, ศรีสะเกษ : ศูนย์ปฏิบัติการข่าวส่งเสริมการเกษตร.

สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้ง ที่ 4, กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2545.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. **การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, 2530.

สรชัย พิศาลบุตร. รองศาสตราจารย์ ดร.**เรียนรู้สถิติและการวิจัยด้วยกรณีศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บริษัทจูนพับลิซซิ่ง จำกัด. 2548.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. **แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพมหานคร:บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด, 2541.

สำนักงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ. **บัญชีรายชื่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ**. ศรีสะเกษ: สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2560.

สุเทพ เชาวลิต. **การบริหารการจักการภาครัฐแนวใหม่**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, 2524.

สุพัตรา สุภาพ.**สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2528.

สุภางค์ จันทวานิช. ศ.ดร. **การวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

สุเมธ ตันติเวชกุล, ดร, **เบื้องพระยุคลบาท**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2544.

_____. **209 คำสอนพ่อเศรษฐกิจพอเพียง หนังสือเฉลิมพระเกียรติเฉลิมฉลองพระชนมายุ 81 พรรษา**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, 2551.

สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์. **พัฒนาชนบทในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2512.

องอาจ ณัฐพัฒน์. **การออกแบบการวิจัย: วิธีการเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ แบบผสมผสานวิธีการ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551.

อภิชัย พันธเสน, ดร. **พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

_____. **พุทธเศรษฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, 2539.

อาชว์ เตาลานนท์, ดร, **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง Road to Sustainable Economy**. กรุงเทพมหานคร : หจก.เม็ดทรายพริ้นติ้ง, 2550.

อานันท์ กาญจนพันธ์. **ศักยภาพชุมชนและการพัฒนา**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, 2548.

อัจฉรา จิตตาดากร และคณะ.**การเตรียมความพร้อมของภาคไม้ผลเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี**,เรียบเรียงโดย จันทมร สีหาบุญลี. เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการสากงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555.

(2) เอกสารวิจัย

ชลิต มานิตยกุล.**ปัญหาและทางออกของผลไม้ไทยเข้าสู่จีน.** รายงานการศึกษาส่วนบุคคลหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่1กระทรวงการต่างประเทศ, 2552.

ดร.สุเทพ นิ่มสาย และคณะ, **โอกาสและอุปสรรคของผลไม้ไทยในอาเซียน : กรณีการนำเข้า-ส่งออกระหว่างไทย สหภาพเมียนมาร์ และสปป.ลาว.** รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2559.

พีรพร พร้อมเทพ. **การศึกษาแนวทางการพัฒนาการผลิตทุเรียนศรีสะเกษเพื่อการส่งออกไปยังประเทศจีน.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2558.

รศ.ดร.นาฏสุดา ภูมิจำนง และนพพล อรุณรัตน์. **โครงการแผนยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความยั่งยืนในระบบการผลิตอาหารและคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนเกษตรกรชาวนาจังหวัดศรีสะเกษ**. นครปฐม : คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2557.

เสริมสุข สลักเพ็ชร์ และคณะ. **โครงการการจัดการผลิตทุเรียนคุณภาพสำหรับบริโภคสดเพื่อการส่งออกในลักษณะเครือข่ายธุรกิจที่มีความมั่นคงและยั่งยืนระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ.** รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

(3) ภาษาอังกฤษ

Robert B. Burr, “Management Development” in Training and Development handbook, ed. By Robert L. Craig และ Lester R. Bittel (New York : McGraw-Hill, Inc., 1967), p. 366.

(4) รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. สัมภาษณ์ นายสาโรจ โชคชัย ,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ , 18 กรกฎาคม 2562.
2. สัมภาษณ์ นายบุญแสน ศรีวงค์ ,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ , 18 กรกฎาคม 2562.
3. สัมภาษณ์ นายสนิท ภิญโญ,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ , 18 กรกฎาคม 2562.
4. สัมภาษณ์ นางสาวไพลิน ชาติรัฒนชัย,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ , 30 กรกฎาคม 2562.
5. สัมภาษณ์ นายสุทิน ศรีวงค์,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ , 30 กรกฎาคม 2562.
6. สัมภาษณ์ นายเคลม เจริญศรีเมือง,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ , 30 กรกฎาคม 2562.
7. สัมภาษณ์ นายชัยวัตร น้ำนวล,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ , 15 สิงหาคม 2562.
8. สัมภาษณ์ นายวีระพงษ์ นาคศรี,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ , 15 สิงหาคม 2562.
9. สัมภาษณ์ นายคำเตือน น้ำนวล,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ , 15 สิงหาคม 2562.
10. สัมภาษณ์ นายพูล วิเศษพงศ์,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ , 28 สิงหาคม 2562.
11. สัมภาษณ์ นางพนิดา พรมน้ำ,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ , 28 สิงหาคม 2562.
12. สัมภาษณ์ นายสำราญ สุภาพ,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ , 28 สิงหาคม 2562.
13. สัมภาษณ์ นายสำราญ น้ำกรอง,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ , 20 ตุลาคม 2562.
14. สัมภาษณ์นางสุพรรณศรี ปาระพันธ์,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ , 20 ตุลาคม 2562.
15. สัมภาษณ์นายสมศักดิ์ โคษา,เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน,อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ , 20 ตุลาคม 2562.

ภาคผนวก

ภาคผนวก : ก

แบบสอบถามการวิจัย

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคมและการเกษตรของผู้ให้ข้อมูล สภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

ส่วนที่ 2 กระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ในจังหวัด ศรีสะเกษ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคมและการเกษตรของผู้ให้ข้อมูล สภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)

ชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม-สกุล.....

วันที่เก็บข้อมูล...../...../.....สวนทุเรียน ตั้งอยู่เลขที่..... หมู่ที่.....

บ้าน.....ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัดศรีสะเกษ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ.....

1.ปัจจุบันท่านมีอายุ.....ปี

2.เพศ ( ) เพศชาย ( ) เพศหญิง

3.ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดที่ได้รับ

( ) ไม่ได้รับการศึกษา ( ) ประถมศึกษาขั้นบังคับ ( ) มัธยมศึกษาตอนต้น

( ) มัธยมศึกษาตอนปลาย ( ) อนุปริญญา/ปวช. ,ปว.ส. ( ) ปริญญาตรี

( ) สูงกว่าปริญญาตรี ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4.จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน

5.ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ท่านเคยประกอบอาชีพอะไรมาก่อนปลูกทุเรียน

( ) ทำนา ( ) ทำสวน ( ) ทำไร่

( ) รับจ้างทั่วไป ( ) ค้าขาย ( ) รับเหมาก่อสร้าง

( ) พนักงานบริษัท/เอกชน ( ) พนักงานรัฐวิสาหกิจ ( ) รับราชการ

( ) อื่นๆ(โปรดระบุ).....

6.ท่านปลูกทุเรียนเป็นอาชีพหลักหรือรองจากอาชีพอื่น

( ) อาชีพหลัก.....

( ) อาชีพรอง.....

7. ท่านมีระบบการปลูกทุเรียนรูปแบบใด?

( ) เกษตรเคมี.....

( ) เกษตรอินทรีย์.....

( ) เกษตร

ผสมผสาน.....

( ) เกษตรทฤษฎีใหม่.....

8.ระยะเวลาในการปลูกทุเรียน มากี่.....ปี

ลักษณะทางการทำเกษตรของเกษตรกร

9.จำนวนแรงงานที่ใช้ในการปลูกทุเรียน

( ) แรงงานในครอบครัว .....คน

( ) แรงงานจ้าง .....คน

รวม .....คน

10.สภาพการถือครองพื้นที่

( ) ของตนเอง จำนวน.....ไร่

( ) เช่า จำนวน.....ไร่

( ) อื่นๆ (โปรดระบุ) จำนวน.....ไร่

รวม จำนวน.....ไร่

11.สภาพพื้นที่เดิมก่อนการปลูกทุเรียน

( ) พื้นที่ทำการเกษตร

( ) พืชไร่

( ) พืชสวน

( ) ทุ่ง/แปลงเลี้ยงสัตว์

( ) ทำนา

( ) พื้นที่ว่างเปล่า

( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

12. แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

( ) น้ำประปา ( ) น้ำบาดาล ( ) น้ำจากชลประทาน

( ) หนอง/คลอง/บึง

13. ความถี่ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชระบุ.....

14. ความถี่ในใส่ปุ๋ยระบุ.....

15. ความถี่ในการดูแลรักษาตัดแต่งทรงพุ่มระบุ.....

ข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ

16.แหล่งเงินทุนที่นำมาใช้ในการปลูกทุเรียน

( ) สหกรณ์การเกษตร ( )กลุ่มเกษตรกร ( ) ธนาคารพาณิชย์

( ) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ( ) กองทุนหมู่บ้าน

( ) ของตนเอง ( ) อื่นๆ(โปรดระบุ).....

17. ผลผลิตทุเรียนเฉลี่ยต่อต้น.....กิโลกรัม/ปี

ผลผลิตทุเรียนเฉลี่ยต่อไร่ละ.....กิโลกรัม/ปี

ผลผลิตทุเรียนเฉลี่ยจำนวนต้น/ไร่..... ต้น

18. ช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิตทุเรียน

( ) ขายเอง ( ) ขายปลีก ( ) ขายส่ง

19. ราคาจำหน่ายในฤดูกาล .....บาท/กิโลกรัม

ราคาจำหน่ายนอกฤดูกาล .....บาท/กิโลกรัม

ข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคม

20.ท่านเป็นสมาชิกของสถาบันการเกษตรใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)

( ) ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย

( ) กลุ่มสหกรณ์การเกษตร

( ) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

( )กลุ่มเกษตรกร

( )กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

( ) สถาบันหรือกลุ่มเกษตรกรด้านอื่นๆ (โปรดระบุ).....

21. หากท่านพบปัญหาในการปลูกทุเรียนท่านปรึกษาใคร.....

22. การรับรู้ข่าวสาร

ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรจากแหล่งใดบ้าง

( ) วิทยุ ( ) โทรทัศน์ ( ) หอกระจายข่าว

( ) หนังสือพิมพ์ ( ) วารสารการเกษตร ( ) เจ้าหน้าที่ของรัฐ

( ) เพื่อน/ญาติ

( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ส่วนที่ 2 **กระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ในจังหวัด ศรีสะเกษ**

<u>คำแนะนำ</u> ให้เติมเครื่องหมายา √ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

5	หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด	**2**	หมายถึง พึงพอใจน้อย
4	หมายถึง พึงพอใจมาก	**1**	หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด
3	หมายถึง พึงพอใจปานกลาง		

กิจกรรม	ความพึงพอใจ					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	
ความรู้ในการปลูก						
1.การได้รับความช่วยเหลือจากทางภาครัฐท้องถิ่นในด้านการพัฒนาการปลูกทุเรียน						
2.มีเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน						
3.การติดต่อรับความช่วยเหลือกับหน่วยงานเพื่อให้ความรู้ในการปลูกทุเรียน						
4.การไปศึกษาดูงาน/ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมกับผู้ที่ประสบความสำเร็จในการปลูกทุเรียน						
ด้านการปลูกดูแลรักษาทุเรียน						
1.กล้า/ท่อนพันธุ์ทุเรียนที่ปลูกเป็นสายพันธุ์หมอนทองความนิยมเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค						
2. สภาพพื้นที่และการเตรียมแปลงปลูกมีความเหมาะสม						
3.การเจริญเติบโตของทุเรียน						
4. การดูแลรักษาต้นทุเรียนสามารถทำได้ง่ายสะดวก						
5. ปัญหาโรคและแมลงศัตรูอยู่ในระดับที่สามารถควบคุมจัดการได้						
6. ปริมาณการใช้ปุ๋ยและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับใด						
ผลผลิตและช่องทางการตลาด						
7.ผลผลิตทุเรียนที่ได้รับ						
8.ราคาทุเรียนที่จำหน่ายในท้องตลาด						
9.การตลาดและช่องทางการจำหน่ายทุเรียนที่รับซื้อทุเรียนที่แน่นอน						
10. ท่านสามารถหาตลาด/สถานที่จำหน่ายผลผลิตเอง						

ส่วนที่ 3 **ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)**

<u>คำแนะนำ</u> ให้เติมเครื่องหมายา √ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

5	หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด	2	หมายถึง พึงพอใจน้อย
4	หมายถึง พึงพอใจมาก	1	หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด
3	หมายถึง พึงพอใจปานกลาง		

สภาพปัญหา	**ความพึงพอใจ**					**ข้อเสนอแนะ**
	5	4	3	2	1	
ด้านกลุ่มเกษตรกร						
1.การประชาสัมพันธ์ในเรื่องการตลาดการจำหน่ายผลผลิตให้เป็นที่รู้จักโดยการใช้สื่อต่างๆ เช่น เสียงตามสายประจำหมู่บ้าน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น การออกร้านในงานต่างๆ เป็นต้น						
2.การปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคที่พบในการผลิตทุเรียนกับภาครับหรือท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร						
3.การหาแหล่งจัดซื้อกล้าพันธุ์/กิ่งพันธุ์ทุเรียน รวมถึงซื้ออุปกรณ์ทางการเกษตร เช่น ยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ย เป็นต้น เพื่อให้ได้ราคาถูกกว่าท้องตลาด						
4.ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจในการปลูกทุเรียน						
โรคและแมลง						
5.ปัญหาโรค และแมลงศัตรูพืช						
6.ปัญหาโรคแอนแทรคโนส						
7.ปัญหาโรคโคนเน่า รากเน่า ผลเน่า						
8.ปัญหาโรคใบจุด						
9. โรคใบติด ใบไหม้ ใบร่วง						
10. โรคราแป้ง						
11.ปัญหาด้านโรคและแมลงที่พบ						

ผลผลิตและช่องทางการตลาด						
12.ปัญหาด้านปริมาณการผลิตทุเรียนให้มีความเพียงพอต่อการจำหน่าย						
13.ปัญหาด้านราคาจำหน่าย						
14. ปัญหาด้านการลงทุนและการขยายพื้นที่ปลูก						
15. ความรู้ด้านการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มรายได้						
16. ปัญหาอื่นๆ.....						

สิ่งที่เกษตรกรอยากจะได้รับการพัฒนา/ ความช่วยเหลือจากภาครัฐ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาและแนวทางการสร้างความยั่งยืนให้แก่อาชีพการปลูกทุเรียนเพื่อการค้า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้การอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ มา ณ โอกาสนี้

ภาคผนวก : ข

ภาพประกอบ

ภาคผนวก ค

เอกสารรับรองการนำไปใช้ประโยชน์

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยลัย

วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๓

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

นมัสการ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้าพเจ้า นายสว่าง กาลพัฒน์ ตำแหน่ง เกษตรจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ชื่อหน่วยงาน สำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ๓๓๐๐๐ โทรศัพท์สำนักงาน ๐๔๕-๖๑๑๓๙๗

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง **"กระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ "** ซึ่งเป็นงานวิจัยของ นายธยายุส ขอเจริญ และคณะ โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- [√] การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- [√] การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- [√] การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- [√] การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ เดือน เมษายน เป็นต้นไป ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาทฤษฎีการพัฒนากระบวนการปลูก ในระดับที่จะนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงในพื้นที่ ซึ่งจะทำให้มีพื้นที่การปลูกเพิ่มขึ้น มีประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้น และคุณภาพผลผลิตดีขึ้น

๒. เกษตรกรทำนา ปลูกยางพารา ได้หันมาปลูกทุเรียนที่มีรายได้ดีกว่าเดิม ส่วนเกษตรกรที่ปลูกทุเรียนอยู่เดิมจะทำให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น

๓. ผลการศึกษาจะทำให้มีแนวการพัฒนาในระดับพื้นที่ โดยมีการลงไปวิเคราะห์ จึงสามารถชี้เป้าหมายของการพัฒนาได้ทั้งมิติของพื้นที่ และมิติประเด็นการพัฒนา

๔. ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้มแข็ง และประสานประโยชน์ร่วมกันในด้านการศึกษาวิจัย การนำไปใช้ประโยชน์ และการวางแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ .....

(นายสว่าง กาลพัฒน์)

ตำแหน่ง เกษตรจังหวัดศรีสะเกษ

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก ง

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต	ผลลัพธ์	บรรลุวัตถุประสงค์	ผลกระทบจากงานวิจัย
1. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ/ทุติยภูมิจากเอกสาร วารสาร หนังสือ ตำรา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	โครงการนี้ นอกจากจะดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังก่อประโยชน์ให้ชุมชน ทั้งในแง่สังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต มีการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นในการปรับปรุงวิธีการในการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)	ข้อ 1-2	ทำให้รู้และเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีในการพัฒนาปรังปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการทฤษฎีในการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชน
2. ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย	สำรวจข้อมูลพื้นฐาน หลักการ และการพัฒนาการปลูกพืชสวนของประชาชน ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานความต้องการ ของประชาชน	ข้อ 1-3	ทำให้สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ
3. ข้อเสนอแนะอื่นๆ	ทำให้ทราบประเด็นปัญหาต่างๆ ในกระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ	ข้อ 3	ทำให้ได้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการปลูกพืชสวน(ทุเรียน)ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ
4. รายงานฉบับสมบูรณ์	ได้รายงานฉบับสมบูรณ์ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยทั้ง 3 ข้อ คือ 1.เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) 2.ศึกษากระบวนการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)	ข้อ 1-3	ได้รายงานวิจัยที่สมบูรณ์มีคุณค่าสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีความชัดเจน ในกระบวนการพัฒนาการปลูกพืชสวน (ทุเรียน) ของ

ผลผลิต	ผลลัพธ์	บรรลุวัตถุประสงค์	ผลกระทบจากงานวิจัย
	3.เพื่อศึกษาความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรคการปลูกพืชสวน (ทุเรียน)		ประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

ประวัติคณะผู้วิจัย

1. ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อนามสกุล

(ภาษาไทย) นายธยายุส ขอเจริญ

(ภาษาอังกฤษ) Mr.Thayayut Khojaroen

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์

สถานที่ติดต่อ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

เลขที่ 67 หมู่ที่ 2 ตำบลน้ำคำ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ 33000

ประวัติการศึกษา -พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จบปีการศึกษา 2557

-พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จบปีการศึกษา 2556

งานวิจัย

(1) ชื่อเรื่อง : การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2561)

(2) ชื่อเรื่อง : การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2561)

บทความทางวิชาการ

(๑) บทความในประเทศ

1.1 นายธยายุส ขอเจริญ , บทความเรื่อง **“บทบาทพระสงฆ์ด้านการพัฒนาชุมชนในอำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ”**, การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 ระดับนานาชาติครั้งที่1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ปีที่ตีพิมพ์ 2559

1.2 นายธยายุส ขอเจริญ, บทความเรื่อง **“วัฒนธรรม ความเชื่อ ดนตรีบำบัด “รำแม่มด” ชนเผ่าเขมร ในจังหวัดศรีสะเกษ”**, การประชุมวิชา

การระดับนานาชาติ ครั้งที่ 9 ระดับชาติครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาสงฆ์ศรีสะเกษ ปีที่ตีพิมพ์ 2560

1.3 นายธยายุส ขอเจริญ, บทความเรื่อง **"การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์"**, การประชุมวิชาการระดับนานาชาติ ครั้งที่ 9 ระดับชาติครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาสงฆ์ศรีสะเกษ ปีที่ตีพิมพ์ 2560

1.4 นายธยายุส ขอเจริญ, บทความเรื่อง **"ศึกษาวิเคราะห์การจัดการศึกษาขององค์กรพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างสันติภาพ"**, การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 เรื่อง "นครน่าน : นครพระพุทธศาสนา สู่มรดกธรรม มรดกโลก " มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน ปีที่ตีพิมพ์ 2561

1.5 นายธยายุส ขอเจริญ, บทความเรื่อง **"การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4. ในการปกครองคณะสงฆ์"**, การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 เรื่อง "นครน่าน : นครพระพุทธศาสนา สู่มรดกธรรม มรดกโลก " มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน ปีที่ตีพิมพ์ 2561

งานด้านบริการวิชาการและการบริการสังคม :

(1) งานด้านบริการวิชาการ

1. เลขานุการสถาบันวิจัยพระเทพวรมุนี วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
2. กรรมการโครงการประเพณีบุญเจดีย์ข้าวเปลือก โครงการบุญผะเหวดเทศน์มหาชาติและโครงการการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ หอพุทธศิลป์ และงานบุญบุรพาจารย์
3. กรรมการดำเนินการสอบปลายภาคการศึกษาที่ 2/2559
4. กรรมการจัดพิธีซ้อมรับปริญญา ประจำปี 2560
5. กรรมการดำเนินการสอบปลายภาค ประจำภาคการศึกษาที่ 3/2560
6. กรรมการดำเนินงานโครงการไหว้ครูบูรพาจารย์ ประจำปีการศึกษา 2560
7. กรรมการดำเนินงานโครงการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับทุนสนับสนุน ประจำปีงบประมาณ 2561 (เพิ่มเติม) และปีงบประมาณ 2562
8. กรรมการดำเนินงานดำเนินการสอบปลายภาค ปีการศึกษาที่ 1/2560

9. กรรมการดำเนินงานโครงการจัดทำแผนพัฒนา/แผนงบประมาณ/แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ 2560 กิจกรรมประชาพิจารณ์แผนพัฒนาระยะที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)

10. กรรมการดำเนินงานโครงการธรรมะสู่สถานศึกษาและส่วนราชการ ประจำปีงบประมาณ 2560

2. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อนามสกุล

(ภาษาไทย) ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว

(ภาษาอังกฤษ) Dr.Suthat Pratoomkaew

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

สถานที่ติดต่อ 51 หมู่ 3 ตำบลผือใหญ่ อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ 33120

ประวัติการศึกษา

-พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จบปีการศึกษา 2557

-ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จบปีการศึกษา 2553

-พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จบปีการศึกษา 2552

-บริหารศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยเฉลิมกาญจนาจบปีการศึกษา 2552

งานที่ปรึกษาวิชาการ -เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ระดับปริญญาโท)

ระดับบัณฑิตศึกษา -เป็นอาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์ (ระดับปริญญาโท)

หนังสือ/ตำรา -ชื่อเรื่อง “มุ่งสู่แดนอริยธรรม (แดนพุทธภูมิ) คุณค่า..ชีวิต”

เอกสารคำสอน **-**รายวิชา พระพุทธศาสนากับสาธารณสุข (Buddhism and Health care) รหัสวิชา 101 437

งานวิจัย

(1) ชื่อเรื่อง : ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 10 แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2557)

(2) ชื่อเรื่อง : พุทธจริยศาสตร์การดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์สี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2559)

(3) ชื่อเรื่อง : โครงการย่อย 2 การเสริมสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ (แผนงานวิจัย : การเสริมสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษตามแนวพระพุทธศาสนา) แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย (2560)

(4) ชื่อเรื่อง : โครงการย่อย 3 การเสริมสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดศรีสะเกษ (แผนงานวิจัย : การเสริมสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษตามแนวพระพุทธศาสนา) แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย (2560)

(5) ชื่อเรื่อง : การเรียนรู้และการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ลาว เขมร กูยชุมชนบริเวณอุทยานภูเขาไฟเขากระโดงในจังหวัดบุรีรัมย์ แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย (2560)

(6) ชื่อเรื่อง : ศึกษาภูมิปัญญาด้านการผสมผสานความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมของชุมชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย (2561)

(7) ชื่อเรื่อง : การบูรณาการกระบวนการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย (2561)

(8) ชื่อเรื่อง : กระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย (2561)

(9) ชื่อเรื่อง : การพัฒนาระบบ GPS เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปราสาทโบราณจังหวัดสุรินทร์ แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย (2561)

(10) ชื่อเรื่อง : การพัฒนาผลิตภัณฑ์และส่งเสริมสัมมาชีพของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดศรีสะเกษ แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย (2562)

บทความทางวิชาการ

(1) บทความในประเทศ

1.1 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง **"ความกตัญญูต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม : ตามแนววิถีของชาวไทยพุทธ"**, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ 12 ฉบับพิเศษ ประจำปีพุทธศักราช 2559

1.2 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง **"การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ยุคโลกาภิวัตน์ : ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา"**, การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 ประจำปี 2560, ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์, ระหว่างวันที่ 20 มีนาคม 2560.

1.3 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง **"การจัดการองค์กรสงฆ์เพื่อส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน"**, การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 ประจำปี 2560, ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ระหว่างวันที่ 24 มิถุนายน 2560.

1.4 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง **"การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ : ตามแนววิถีธรรม วิถีไทย"**, การประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2560, ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี, ระหว่างวันที่ 2 สิงหาคม 2560.

1.5 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง **"ความเชื่อในฮีตสิบสองต่อการสร้างความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ"**, การประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ นวัตกรรมและเทคโนโลยีวิชาการ ประจำปี 2560, ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตสุรินทร์, ระหว่างวันที่ 25-26 ธันวาคม 2560.

1.6 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง **"ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักศีล 5 ในสังคมไทย"**, การประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ นวัตกรรมและเทคโนโลยีวิชาการ ประจำปี 2560, ณ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตสุรินทร์, ระหว่างวันที่ 25-26 ธันวาคม 2560.

1.7 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง **"คุณค่าทางคำสอนในพิธีกรรมแซนกะโม๊ยของกลุ่มชาวไทยกวย-ส่วย บ้านศาลาสมัคคี ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์"**, การประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ นวัตกรรมและเทคโนโลยีวิชาการ ประจำปี 2560, ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตสุรินทร์, ระหว่างวันที่ 25-26 ธันวาคม 2560.

1.8 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง **"การศึกษาเครื่องประกอบในพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร : กรณีพิธีการแซนปราสาทบ้านไพล ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์"**, การประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ "ราชภัฏศรีสะเกษวิชาการ ครั้งที่ 5" ประจำปี 2560, ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ระหว่างวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2561.

1.9 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง **"ศาสนาชาวบ้าน : การดำรงอยู่ในบริบทความเชื่อทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ"**, การประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ "ราชภัฏศรีสะเกษวิชาการ ครั้งที่ 5" ประจำปี 2560, ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ระหว่างวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2561.

1.10 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง, **"แนวทางการดูสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ : กรณีศึกษาวัดเมืองคง ตำบลเมืองคง อำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ"**, การประชุมวิชาการ และการนำเสนองานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 1 ประจำปี 2562, ณ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ระหว่างวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562.

1.11 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง, **"ศึกษาแนวทางการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนขุขันธ์ราชบำรุง จังหวัดศรีสะเกษ"**, การประชุมวิชาการ และการนำเสนองานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 1 ประจำปี 2562, ณ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ระหว่างวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562.

1.12 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง, **"ความเชื่อของชุมชนด้านการประกอบพิธีกรรม "แซนโฎนตา" อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ"**,

การประชุมวิชาการ และการนำเสนองานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 1 ประจำปี 2562, ณ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ระหว่างวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562.

1.13 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง, **"การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบำบัดและลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนผู้ติดยาเสพติด : กรณีศึกษาวัดโนนสูงวนาราม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ"**, การประชุมวิชาการ และการนำเสนองานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 1 ประจำปี 2562, ณ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ระหว่างวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562.

1.14 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง, **"แซนโฎนตา : ความเชื่อของชุมชนด้านการประกอบพิธี อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ"**, วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, ปีที่ 8 ฉบับบที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562)

1.15 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง, **"ความเชื่อที่มีต อ "บุญซำฮะ" บุญพิธีของชาวอีสาน"**, การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ประจำปี 2562 ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 4 "การวิจัยและการพัฒนาที่ยั่งยืน",

1.16 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง, **"จวมกรูสนมสงัวาลย" มรดกภูมิปญญาของกลุ่มชาวไทยเขมร"**, การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ประจำปี 2562 ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 4 "การวิจัยและการพัฒนาที่ยั่งยืน",

1.17 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง, **"การเผยแผพระพุทธศาสนาของศูนยสงเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแหงสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย ในเขตการปกครองคณะสงฆภาค 10"**, การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ประจำปี 2562 ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 4 "การวิจัยและการพัฒนาที่ยั่งยืน",

1.18 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง, **"ศาลปู่ตา : สัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ทางความเชื่อของกลุ่มชาติพันธ์เยอ อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ"**, การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชมงคลสุรินทร์ ครั้งที่ 10 "วิจัยและนวัตกรรม นำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน"

ระหว่างวันที่ 19-20 กันยายน 2562 ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

1.20 ดร.สุทัศน์ ประทุมแก้ว, บทความเรื่อง, **"การพัฒนาผลิตภัณฑ์และส่งเสริมสัมมาชีพของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดศรีสะเกษ",** การประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ "เวทีวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมศึกษา" ครั้งที่ 2 วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2562 ณ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

(2) บทความต่างประเทศ

-Dr.Suthat Pratoomkaew, **"Bai Sai : Buddhism innovation as a sacrifice to promote constancy way of life of Thai – Khmer group in Muang District, Surin Province"**, 14th International Conference on Social Science and Humanities (ICSSH), 13-14 June 2017, Nanyang Technological University, Nanyang Executive Centre, Singapore.

-Dr.Suthat Pratoomkaew, **"The Doctrines in "Mamuad Ritual" related to Buddhist Principles of Thai Khmer People in Tambon Nok Muang, Amphoe Muang, Surin Province"**, UP Anthropology@100: International Conference Marking the Centennial of Philippine Anthropology, University of the Philippine, Diliman, Quezon City, December 1-2, 2017.

-Dr.Suthat Pratoomkaew, **"Buddhist Innovation" Values of doctrine and the redirection orientation by Kalmor ritual of Kui people in Nongdum Village Surin Province, Thailand"**, UP Anthropology@100: International Conference Marking the Centennial of Philippine Anthropology, University of the Philippine, Diliman, Quezon City, December 1-2, 2017

-Dr.Suthat Pratoomkaew, **"A Study of Relationship between Health Care Deity and Thai-Kui group in Sanka District, Surin Province"**, UP Anthropology@100: International Conference

Marking the Centennial of Philippine Anthropology, University of the Philippine, Diliman, Quezon City, December 1-2, 2017.

-Dr.Suthat Pratoomkaew, **"Pa Kum Chang : Belief in sacred power of Thai-Kui people in Surin Province"**, 6th University of Malaya Discourse and Society International Conference on 5-6 December 2017 at faculty of Languages and Linguistics, University of Malaya, Malaysia.

-Dr.Suthat Pratoomkaew, **"Ancient Language in Sacred Ritual of Buddhist Thai – Khmer People in Muang District, Surin Province, Thailand"**, The 1st International Conference on Local Languages, Empowerment and Preservation of Local Language, Bali, 23-24 February 2018, Faculty of Arts, Udayana University Denpasar, Bali, Indonesia, P.733-738.

-Dr.Suthat Pratoomkaew, **"A Ritual to Communicate with God of That-Khmer Group : A Case Study of Joal Mamaud Ritual Muang District Surin Province of Thailand"** , The 1st International Conference on Local Languages, Empowerment and Preservation of Local Language, Bali, 23-24 February 2018, Faculty of Arts, Udayana University Denpasar, Bali, Indonesia, P.623-627.

งานด้านบริการวิชาการและการบริการสังคม :

(1) งานด้านบริการวิชาการ

1. กรรมการจัดทำวารสารศรีนครลำดวนปริทัศน์ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
2. กรรมการโครงการประเพณีบุญเจดีย์ข้าวเปลือก โครงการบุญผะเหวดเทศน์มหาชาติและโครงการการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ หอพุทธศิลป์ และงานบุญบุรพาจารย์
3. กรรมการดำเนินการสอบปลายภาคการศึกษาที่ 2/2559
4. กรรมการจัดพิธีซ้อมรับปริญญา ประจำปี 2560
5. กรรมการดำเนินการสอบปลายภาค ประจำภาคการศึกษาที่ 3/2560

6. กรรมการดำเนินงานโครงการไหว้ครูบูรพาจารย์ ประจำปีการศึกษา 2560

7. กรรมการดำเนินงานโครงการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับทุนสนับสนุน ประจำปีงบประมาณ 2561 (เพิ่มเติม) และปีงบประมาณ 2562

8. กรรมการดำเนินงานดำเนินการสอบปลายภาค ปีการศึกษาที่ 1/2560

9. กรรมการดำเนินงานโครงการจัดทำแผนพัฒนา/แผนงบประมาณ/แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ 2560 กิจกรรมประชาพิจารณ์แผนพัฒนาระยะที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)

10. กรรมการดำเนินงานโครงการธรรมะสู่สถานศึกษาและส่วนราชการ ประจำปีงบประมาณ 2560

(2) งานบริการแก่สังคม

1. สถาบันการอชีวะศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5 วิทยาเทคนิคสุรินทร์ บรรยายในหัวข้อเรื่อง “พระพุทธศาสนากับวัยรุ่น”

2. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ บรรยายในหัวข้อเรื่อง “พุทธศาสนากับการบูรณาการ”

3. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตสุรินทร์ บรรยายในหัวข้อเรื่อง “พุทธศาสนากับการบูรณาการ”

3. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อนามสกุล

(ภาษาไทย) นายสมปอง ทิพย์สมบัติ

(ภาษาอังกฤษ) Mr. Sompong Thipsombat

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำวิชาหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

สถานที่ติดต่อ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ เลขที่ 67 หมู่ ๒ บ้านง้อ ตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษไปรษณีย์ 33000

ประวัติการศึกษา -รัฐมหาบัณฑิต(ร.ม.) คณะรัฐศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

-พุทธศาสตรบัณฑิต(พธ.บ.) คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาจริยศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒554